

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL TASARIM PROJE SÜREÇLERİNİN KATILIMCI YAKLAŞIM
İLE YÖNETİMİ: İSTANBUL METROPOLİTEN PLANLAMA VE KENTSEL
TASARIM MERKEZİ (İMP) ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İsmet ESGİN ZORLU**

Anabilim Dalı : Disiplinlerarası

Programı : Kentsel Tasarım

OCAK 2011

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL TASARIM PROJE SÜREÇLERİNİN KATILIMCI YAKLAŞIM
İLE YÖNETİMİ: İSTANBUL METROPOLİTEN PLANLAMA VE KENTSEL
TASARIM MERKEZİ(İMP) ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İsmet ESGİN ZORLU
(519071013)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 Aralık 2010
Tezin Savunulduğu Tarih : 27 Ocak 2011**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Hale ÇIRACI (İTÜ)
Prof. Dr. Güzin KONUK (MSGSÜ)**

OCAK 2011

Eşime,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışmamı yürüten değerli hocam Sn. Prof. Dr. Mehmet OCAKÇI'ya yapıcı eleştirileri, desteği ve sabrı için çok teşekkür ederim. Sn. Prof. Dr. Hüseyin KAPTAN'a, Sn. Prof. Dr. İbrahim BAZ'a, Sn. Murat VEFKİOĞLU'na, Sn. Özdemir SÖNMEZ'e, Sn. İhsan YILMAZ'a ve Aydın ÇAKMAK'a öneri, eleştirileri ve değerlendirmeleri için teşekkür ederim. İMP ve İBB'de çalışan değerli meslektaşlarıma ve uzman arkadaşlarıma araştırma soruşturmasına katılımları ve katkıları için ayrı ayrı şükranlarımı sunarım.

Çalışmama katkılarından dolayı Sn. Ulaş AKIN'a, Sn. İbrahim ALP'e, Sn. Ayşe GÖKBAYRAK'a ve Sn. H. Fahrünnisa ENSARİ KARA'ya ayrıca teşekkür etmek isterim.

Yazıları, çalışmaları ve ufuk açıcı düşünceleri ile bana planlama mesleğini sevdiren değerli hocalarım Sn. Prof. Dr. Raci BADEMLİ'ye, Sn. Doç. Dr. Baykan GÜNAY, Sn. Doç. Dr. Adnan BARLAS ve Sn. Doç. Dr. Anlı ATAÖV'e teşekkür ederim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi destekleri ile hep yanımda olan annem ve babam başta olmak üzere ailemin tüm fertlerine ve çalışmalarım süresince inançla, güvenle ve sabırla beni desteklediği için değerli eşim Sn. Rüstem Süha ZORLU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Ocak 2011

İsmet ESGİN ZORLU

Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY.....	xvii
1 GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Hipotezi.....	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırları.....	3
1.3 Araştırma Yöntemi	5
2 STRATEJİK MEKÂNSAL PLANLAMA-KENTSEL TASARIM İLİŞKİSİ	7
2.1 Stratejik Mekânsal Planlama -Kentsel Tasarım Projeleri	7
2.1.1 Stratejik mekânsal planlama ve bileşenleri	7
2.1.1.1 SWOT analizi	9
2.1.1.2 Yarışmacılık.....	9
2.1.1.3 Etkin katılımlı süreç tasarımı	10
2.1.1.4 Eylem planlaması ve kentsel tasarım projeleri	15
2.1.2 Kentsel tasarım projelerinin rolü ve önemi.....	18
2.2 Dünya’da Stratejik Mekânsal Planlama- Kentsel Tasarım Çalışmalarına yönelik geliştirilen Organizasyon Yapıları	19
2.2.1 APUR-Paris Şehircilik Atölyesi (FRANSA)	20
2.2.2 OHCHO-Eski Havana Kent Tarihçileri Ofisi (KÜBA).....	24
2.3 İstanbul’da Stratejik Mekânsal Planlama - Kentsel Tasarım Çalışmalarına geliştirilen Organizasyon Yapıları.....	29
2.3.1 BİNPB-Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu.....	29
2.3.2 İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) ..	31
2.3.2.1 İMP’nin kuruluş amacı	32
2.3.2.2 Organizasyon modeli	33
2.3.2.3 İMP’nin işlevi ve rolü	35
2.3.2.4 Kentsel tasarım proje çalışmaları	35
2.4 Bölüm Değerlendirmesi	41
3 KENTSEL TASARIM PROJE SÜREÇLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	45
3.1 Araştırma Tasarımı	45
3.2 Araştırma Bulguları	49
3.2.1 Anket soruşturması bulguları	49
3.2.2.1 Deneğin kimliği.....	50
3.2.2.1 Deneğin kentsel tasarım proje süreçlerini değerlendirmesi	54

3.2.2	Sözlü görüşme (mülakat) Bulguları	67
3.3	Bulguların Değerlendirmesi.....	69
4.	SONUÇLAR VE TARTIŞMA	73
	KAYNAKLAR.....	81
	EKLER	85
	ÖZGEÇMİŞ.....	101

KISALTMALAR

CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
İMP	: İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi
İNİPB	: İstanbul Nazım İmar Plan Bürosu
İMP_KET	: İMP Kentsel Tasarım Grubu
İMP_A	: İMP Kentsel Tasarım Grubundan ayrılan kişiler
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İBB_KET	: İBB Kentsel Tasarım Müdürlüğü Teknik Grubu
İBB_ŞP	: İBB Şehir Planlama Müdürlüğü Teknik Grubu
APUR	: Atelier Parisien d'Urbanisme
OHCHO	: Old Havana City Historians Office
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
UNDP	: United Nations Development Project
BM	: Birleşmiş Milletler
SWOT	: Strength and Weaknesses; Opportunities and Threats (Güçlü ve zayıf yanlar; fırsat ve tehditler)
İYTE	: İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
TMMOB	: Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği
KTP	: Kentsel Tasarım Projesi
KDP	: Kentsel Dönüşüm Projesi
DP	: Dönüşüm Projesi
DOKDP	: Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu)
ESDP	: European Spatial Development Perspective (Avrupa Mekansal Gelişim Perspektifi)

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1: Araştırma grupları.....	46
Çizelge C.1: Ucu açık sorulara dair bulgular.....	89
Çizelge C.2: Proje soruşturma bulguları	90
Çizelge C.3: Sözlü görüşme (mülakat) bulguları.....	91

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Arnstein'in Katılım Basamakları.....	13
Şekil 2.2: APUR'un Organizasyon Yapısı	21
Şekil 2.3: OHCHO'un Uygulama Alanları.....	26
Şekil 2.4: OHCHO'un Organizasyon Yapısı	27
Şekil 3.1: Yaş	49
Şekil 3.2: Cinsiyet	49
Şekil 3.3: Eğitim durumu.....	50
Şekil 3.4: Meslek.....	50
Şekil 3.5: İstanbul'da ikamet süresi	51
Şekil 3.6: İMP'de çalışma süresi.....	51
Şekil 3.7: İBB'de çalışma süresi	52
Şekil 3.8: İMP'de çalışma durumu.....	52
Şekil 3.9: Önceki iş deneyimi	53
Şekil 3.10: Kentsel tasarımın planlama sürecinde etkinliği.....	54
Şekil 3.11: Türkiye'deki katılım boyutu.....	54
Şekil 3.12: İMP'deki kentsel tasarım projelerine katılım boyutu	55
Şekil 3.13: İMP'deki kentsel tasarım projelerinde yer alan aktörler.....	55
Şekil 3.14: İMP'deki kentsel tasarım projelerinde katılım modeli	56
Şekil 3.15: İMP'nin kuruluş amaçları	57
Şekil 3.16: İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu.....	58
Şekil 3.17: İMP yönetim yapısı.....	60
Şekil A.1: Araştırma süreci.....	84
Şekil B.1: İMP'deki kentsel tasarım proje süreçlerini gösterir şema	85
Şekil C.1: Araştırma tasarımını gösterir şema	86
Şekil C.2: Değerlendirme matrisi.....	90

KENTSEL TASARIM PROJE SÜREÇLERİNİN KATILIMCI YAKLAŞIM İLE YÖNETİMİ: İSTANBUL METROPOLİTEN PLANLAMA VE KENTSEL TASARIM MERKEZİ(İMP) ÖRNEĞİ

ÖZET

Kentsel tasarımın ne olduğu sorusu güncel bir tartışma değildir. Mimarlığın kentsel planlamayla ortak bir düzlemde bulunduğu, kentsel mekandaki planlı programlı müdahaleleri içeren süreç tasarımı olduğu kuramsal bir kabul görmekte ve uygulama mekanizmaları bu kabulden hareketle tasarlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki kentsel mekana yönelik çalışmaların çoğu; kentsel kalite, ulaşılabilirlik, estetik, evrensel tasarım gibi temel kentsel tasarım prensiplerini içlerinde barındırmakta; müdahaleyi salt fiziksel olmaktan çıkarmakta ve süreci katılım ilkesi ile gerçekçi kılmaktadır. Bu noktada belirlenen eylem alanları olarak kentsel tasarım projeleri ön plana çıkmaktadır. Bu gelişmelere rağmen; kentsel tasarımın mekana nasıl yansıtılacağı sorusu; Stratejik Planlama Yaklaşımları ve Katılımlı Süreç Tasarımı kavramlarına yönelik tartışmalar etkinliğini korumaktadır.

Mekânsal müdahalelerin bir rasyonel kazanarak uygulanabilir hale gelmesi için, Kentsel Tasarım Projelerinin Stratejik Mekânsal Planlama Çalışmaları ile birlikte ele alınması gerekmektedir. Nitekim Stratejik Mekânsal Planlamanın, kentsel tasarım projeleri ile geliştirdiği eylem iradesi mekânsal müdahale için önemli bir araç olmaktadır.

Türkiye'deki planlama pratiklerine bakıldığında, mekânsal müdahale kurgusunun statik planlama anlayışından beslenen bir yapıda ve parçacı uygulama projeleri ile kentsel mekanı üretme düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Kentsel Tasarım Projelerinin katılım ile yönetim süreçleri izlendiğinde ise etkilenecek gruplara yönelik katılım çalışmalarının, bilgilendirme toplantıları, atölye çalışmaları ya da yarışma projelerini içeren bir sembolizm taşıdığı ve sınırlı düzeyde gerçekleştiği; neticede sonuç ürün ortaya çıksa bile, uygulama adımları çoğunlukla sonuçsuz kaldığı görülmektedir.

Tez çalışması bu konudan hareketle, küresel-kentler ağı içerisinde yarışmacı bir kimlik kazanması hedeflenen İstanbul'daki kentsel tasarım proje süreçlerini katılım yaklaşımları yönüyle değerlendirmektedir. Bu değerlendirme İstanbul'un planlanması için oluşturulan İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi'nde kentsel tasarım adına yaşanan süreci tanımlamayı ve bu süreci sorgulamayı amaçlamaktadır.

Son beş yılda İstanbul kentinde süregelen planlama pratiklerinde önemli bir kırılma noktası yaratan, deneyim kazanma ve bu süreçte karşılıklı öğrenme olanakları sunan bu yapının geliştirdiği model ve İstanbul'un mekansal değişimindeki rolü, kentsel tasarım proje süreçlerindeki katılımlı yaklaşımlar üzerinden sınanmıştır.

Yine de İMP’de kurulan model, bu konuda isteklilik ve çaba olmasına rağmen etkin bir şekilde uygulamaya geçirilememiştir. Planlama-tasarım çalışmalarında katılımlı yaklaşımlar yeterince geliştirilememiş olup, proje süreçlerinin hangi yöntemlerle ve örgütlenmelerle şekilleneceği ve nasıl uygulama düzeyine taşınacağı netleştirilmemiştir. Kentsel tasarım proje süreçlerinde modelde öngörülen aktörlerin sınırlı katılımı gerçekleşmiş; merkezi yönetim ve halkın katılımı eksik kalmıştır.

Kentsel planlama ve tasarım çalışmalarında katılımlı yöntem ve teknikleri geliştiren bu yapı ve model kayda değer bir deneyim süreci yaratmıştır. Bu çalışma ile; İMP’deki kentsel tasarım projeleri özelinde yaşanan deneyim sürecine ve uygulamaya yönelik sorunların anlaşılması için bir birikim oluşturulması ve bu birikimlerin paylaşılarak, geliştirilmesi hedeflenmiştir.

MANAGEMENT OF URBAN DESIGN PROCESS WITH PARTICIPATORY APPROACHES: A CASE OF İSTANBUL METROPOLITAN PLANNING AND URBAN DESIGN CENTER (İMP)

SUMMARY

Although not a current discussion in planning agenda, urban design certainly defines an interface between architecture and planning and also includes interventions for a strategically defined urban area as a part of strategic planning process. Moreover, realization mechanisms are also designed based on this theoretical base. Many studies on urban areas consider urban quality, accessibility, esthetic, universal design as principals of an urban designs process; without evaluating just the physical aspects of the process but also these studies concentrate on each aspect in design process within a participatory management. At this point, urban design projects become an instrument for strategic actions. Nevertheless, the question of how these actions can be realized in urban space keeps being a current discussion on the planning studies. It is crucial to manage urban design projects within strategic planning process, thus interventions will be more realizable within this rational. In fact, action will-power of strategic planning approach maintains an instrument for the realization of the projects.

Planning issues in Turkey, generally ground from a static and fragmented planning approach which considers urban design as a separate issue and excludes from the process. Moreover, urban design processes try to define a participatory approach, although participation is seen just as an informing process of the public within a symbolic and definite dimension. Even though a physical result is achieved, realization processes are apart from building a participatory mechanism in working order.

This study evaluates urban design processes in participatory means, considering the importance of projects that are the instruments to maintain a competitive character in the global network. This evaluation aims to identify and discuss design processes in terms of Istanbul Metropolitan Planning and Urban Design Center which is founded to prepare metropolitan planning studies for Istanbul.

A participatory management model İMP has developed, can be seen as a breaking point for current planning practice in Turkey. For five years, this structure created many opportunities to experience interactively in planning and design processes. This study evaluated this model and its role in realization of urban studies in terms of participatory approaches in urban design processes. Eventually, İMP plays an important role to adopt strategic planning paradigm and clarify new methods and techniques for participation within an integrated planning approach.

It is important to highlight the will and attempts for participatory means are really striking; but still this model was not efficiently and substantially constructed to realize the studies. In planning and design processes participatory approaches were not well constructed starting with pre-design phases; small groups and local actors

participation took place with a irregular time-phase; moreover participation of central government and public participation are not considered well. Methods and partnerships to build the realization phases were not clearly defined during the project processes.

IMP developed an important dialog mechanism and an experience opportunity using participatory approaches in urban design and planning processes. This study aims to understand the reasons behind the realization problems within the context of findings, evaluations and discussions on IMP experience and also provide a knowledge base and experience on realization problems in urban studies.

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı ve Hipotezi

Avrupa ve Amerika'daki kentlerin birçoğunda, mekansal müdahalenin stratejik mekansal çerçevelerin birer sonucu olduğunu ve bu sonuca katılımlı süreçlerle varıldığı izlenmektedir. Katılımcı gruplar kendi yaşam alanlarına yapılan müdahalelerde pasif grup olmaktan çıkıp, aktif birer katılımcı olarak sürece dahil edilmektedir. Kent plancıları ve tasarımcıları da stratejik ve katılımcı düşünce çerçevesinde; sürekli, tutarlı, esnek katılım süreçleri sağlayan birer danışman rolünü üstlenmiştir.

İlhan Tekeli(1994), Christopher Alexander'in "*bir yapıyı kullanacak olanların neye gereksinimleri olduğunu herkesten iyi bilmeleri*" ifadesini "*bir yerde yaşayacak olanlar da kendi kültürlerinin bir yansıması olacak olan kentin nasıl olması gerektiğini çok iyi bildiği*" sözü ile tamamlarken; bir anlamda kentsel planlama ve tasarım yazınında tartışma konusu olarak güncelliğini koruyan katılım kavramına yönelik önemli bir tespit yapmaktadır. Çünkü söz konusu kavram, kentsel planlama-tasarım çalışmalarında eyleme yönelik hedeflere ulaşmak için başat rol oynamaktadır. Tam da bu noktada katılımcı düşüncenin anlaşılması; planlama çalışmalarında "Stratejik Yaklaşım"ların geliştirilmesi ile mekansal değişime konu alanlardaki etkilenecek grupların pasif katılımının bir adım ötesine geçerek, katılımcı yöntemlerin kentsel planlama ve tasarım süreç yönetiminde vazgeçilmez bir unsur olduğu kabulü ile gelişebilir.

Planlama yapa-bilmek (techno-logy)¹ eylemidir ve bilgiyle-yapmanın, teoriyle-pratiğin bütünleştiği bir süreçtir. Planlama kuramları içerisinde Stratejik Mekânsal Planlama teori-pratik çalışmalardaki ve planlama-tasarım ilişkisindeki bütünselliği kavramada önemli bir vizyon geliştirmiştir. Sonuç odaklı düşünmenin ötesine

¹ *technos*: yapma, *logos*: bilmek eylemidir. *Raci Bademli; Kentsel Tasarım Öğrencilerine Notlar,2005.*

geçerek, planlama-tasarım süreçlerinin katılımlı yöntemlerle yönetildiği bir “ortak irade” tanımlamaktadır.

Stratejik mekânsal planlama geleneksel planlama anlayışının salt fiziksel müdahale içeren sınırlı, kısıtlı, katı ve merkeziyetçi yapısının ötesinde bir gelecek kurgusu yapmakta; mekânsal dönüşüme yönelik stratejik hedeflerin sosyo-ekonomik, politik, kurumsal boyutlarıyla da ele alındığı bir şematik çerçeve tanımlamaktadır. Eylem planlaması ve katılımlı yaklaşımlar da stratejik mekânsal planlamanın özünü oluşturan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye kentlerinde ve İstanbul’daki planlama pratiğinin, halen statik planlama anlayışından beslenen kurumsal çerçevede olduğu ve teknokrat bakış açısıyla tasarlandığı; dolayısıyla planlama-tasarım, plan-proje, süreç-sonuç ilişkilerinin kurulmadığı görülmektedir. Ayrıca üst ölçek planlardan kopuk ve parçacı politikalarla şekillenen kentsel tasarım projelerinin eylem üzerindeki rolü göz ardı edilerek; katılım, uzlaşma, esneklik ve şeffaflık ilkelerini gözetmeyen, salt fiziksel ürünler sunulmaktadır. Bu bağlamda mekânsal müdahaleler neredeyse imkânsızlaşmakta, uygulama süreçleri harekete geçirilememektedir.

Neticede, plan ve projelerin çoğu uygulanamamakta ya da parçacı uygulamalarla ana hedeflerden sapılmaktadır. Kentsel tasarım proje çalışmalarında yer alan aktörlerin “ortak irade” geliştirememesi, uygulamaya dönük hedef-performans ölçütlerini gözetilen izleme-değerlendirme çalışmalarının düşünülmemesi; dolayısıyla proje süreçlerindeki ortak iradeyi ortaya çıkaracak ve uygulama araçlarını belirleyecek katılım ile yönetilen süreçlerin ve bu süreçlere dair etkin ve verimli yönetim yapılarının oluşturulmaması nedeniyle rafa kaldırılmaktadır.

Tez çalışması İstanbul’daki kentsel tasarım projelerini bu ekseninde tartışmayı amaçlamaktadır. İstanbul’un planlanmasında önemli bir rol üstlenen İstanbul Metropolitan ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) özelinde, kentsel tasarım adına yapılan çalışmaların süreçlerde geliştirilen katılımcı yaklaşımların sorgulanmasına yönelik bir çalışmadır.

Sorgulama, öncelikle İstanbul kentinde son 5 yıl içerisinde kentsel tasarım adına ne gibi çalışmalar üretildiği sorusundan yola çıkarak; üretilen proje çalışmalarının uygulanamadan rafa kalktığını tespit etmektedir. İMP’de üretilen kentsel tasarım projelerinin uygulanamamasının temel nedenleri kentsel tasarım proje süreçlerinde

yönetim ve katılım yaklaşımlarının yeterli düzeyde kurgulanmaması ve İMP'nin bu çerçevede katılımcı bir yönetimi önermesine rağmen bu süreçler içinde etkili ve yeterli bir mekanizmanın gelişmemesidir. İMP'nin rolü ve kurulan katılımcı model bu bağlamda sınanmaktadır (Şekil A.1).

Çalışmada, İMP nin kentsel tasarım pratikleri içindeki rolünün ne olduğu ve bu rolün gereklerini yerine getirip getirmediği sorusundan hareketle, kentsel tasarım proje süreçlerindeki katılımcı yaklaşımlar incelenmiş ve uygulama süreçlerinde yaşanan tıkanıklıkların ardında yatan temel nedenler belirlenmeye çalışılmıştır.

Planlama pratiğimize ilişkin mekansal deneyimler fazla olmasına karşın, bu bağlamda planlama ve proje çalışmaları yeterince incelenmediği, değerlendirilmediği ya da tartışılmadığı için deneyimlere ilişkin birikim süreci de gelişmemektedir. Araştırmaya konu deneyimlerin, kentsel planlama kuram ve pratiği arasındaki boşluğun doldurulması için gerekli olan bilgi birikimi yaratma sürecine katkı koyması hedeflenmektedir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırları

Tez çalışması, planlama yazınındaki stratejik mekansal planlama -kentsel tasarım kavramları ve ilişkisine yönelik kuramsal yaklaşımların incelenmesi; dünyada ve İstanbul'daki kentsel tasarım proje süreçlerini yöneten örnek sayılabilecek organizasyon yapılarının sunulması; anket soruşturması ve sözlü görüşme (mülakat) olarak iki aşamalı geliştirilen araştırma; bulgularının değerlendirilmesi ve ortaya çıkan sonuçlar çerçevesinde İMP'nin katılım ile yönetim anlayışı ile ortaya koyduğu model çerçevesinde etkinliği ve rolünü tartışmayı amaçlamaktadır.

Çalışma dört bölüme ayrılmıştır;

Birinci bölümde, çalışmanın amacı, çalışmanın yöntemi ve kapsamından bahsedilmektedir. İkinci bölümde stratejik mekansal planlama ve kentsel tasarım kavramlarına ilişkin yayınlar ve yönetim yapıları eylem planlaması ve katılım bağlamında incelenmekte, dünyadaki İMP benzeri yapılanmalara örnekler verilmektedir.

Ayrıca, İstanbul'da kentsel planlama çalışmalarına ilişkin yetki ve sorumluluk üstlenen ve merkezi yönetime bağlı bir birim olarak katılımcı yaklaşımları olabildiğince geliştiren Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu (BİNBP) bir örneklem

olarak sunulmakta; sonrasında ise kuruluş yöntemleri farklı ancak amaçları benzeşen güncel bir yapılanma olarak İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) anlatılmaktadır.

Üçüncü bölüm araştırma tasarımını kapsamaktadır. Dördüncü bölümde sonuçlar ve tartışma yer almaktadır. Tez kapsamında belirlenen kriterlerin soruşturulmasıyla ortaya çıkan bulgular değerlendirilmekte ve sonuçlar tartışılmaktadır. Bu tartışma İMP özelinde tasarım çalışmalarının kentsel-planlama kuram ve pratikleri nezdindeki konumu ve rolü olup, mekansal müdahalelerin planlama ve tasarım bütünselliği içinde katılım bileşeni ile harmanlanmasına ve uygulanabilir projeler haline getirilmesi gerekliliğine ilişkin düşüncelerle son bulmaktadır.

Tez çalışması; İMP Birimleri içerisindeki Kentsel Tasarım Biriminin son beş yıl içerisinde ürettiği kentsel tasarım proje çalışmalarını irdelemektedir. Bu nedenle İMP'de üretilen planlama çalışmaları araştırma kapsamı dışındadır. Ayrıca Kentsel Tasarım Biriminin ürettiği yarışma projeleri ve Kültürel Miras Yönetimi Birimi ile birlikte üretilen koruma odaklı kentsel tasarım projeleri de araştırma kapsamına incelenmemiştir.

1.3 Araştırma Yöntemi

İMP'deki kentsel tasarım proje süreçlerindeki katılım yaklaşımlarını sorgulamak üzere, ilk olarak anket soruşturması yapılmıştır. Anket soruşturması iki düzeyde gerçekleştirilmiştir. İlk düzey kapsamında 4 grup incelenmektedir. Bu gruplar; İMP-Kentsel Tasarım Ekibi (İMP_KET), İMP_Kentsel Tasarım Ekibinden ayrılan kent plancısı ve tasarımcılar (İMP_A), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü(İBB_KET) ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü (İBB_ŞP) ekibi olarak kümelenebilmektedir. Anket soruşturmasının dört farklı grup üzerinde uygulanmasındaki amaç farklı grupların kentsel planlama-tasarım bütünselliği hakkında genel kanıları, İMP'nin kuruluş amaçları, organizasyon yapısı ve proje katılım süreçlerine hakkındaki görüşlerini karşılaştırmaktır. Bu karşılaştırma ile İMP'in organizasyon içindeki algısının nasıl olduğu ve bağlı olduğu İBB'nin mekansal müdahale yetki ve sorumluluğundaki birimler tarafındaki algının farklılaşma gösterip göstermediği ölçülmektedir. Anket soruşturması kapsamında kentsel tasarım proje üretim süreçlerinin detaylı analizini yapmaya yönelik ikinci bir soruşturma yapılmıştır. Bu alt soruşturma İMP_KET ve İMP_A gruplarına yöneliktir. Bu aşamada proje sürecindeki iç örgütlenmeler, katılım modelleri ve aktörleri, proje aşamaları, deneyimlerin biriktirilmesi belgelenmesine yönelik şartname ve tutanaklar, katılım ve değerlendirme toplantıları, katılım süreçleri açısından başarılı ve başarısız yanlar, grup algısı ve içsel süreçler açısından projenin başarı düzeyini etkileyen faktörler ve proje sonuçları hakkında irdeleme yapılmıştır.

Araştırma tasarımının ikinci aşamasında sözlü görüşme(mülakat) yapılmıştır. İMP'deki yöneticiler ve ekip yürütücüleri ile İBB'deki yönetim kadrolarından yetkilerle yapılan kişisel görüşmeler neticesinde, aynı kriterler çerçevesinde bulgular elde edilmiştir. Araştırma Tasarımı, tez çalışmasının üçüncü bölümünde daha detaylı anlatılmaktadır.

2. STRATEJİK MEKÂNSAL PLANLAMA-KENTSEL TASARIM İLİŞKİSİ

“Tasarım bir sorunu çözmek bağlamında ulaşmak istenen sonuç durumu, plan ise sonuç duruma ulaşmak için yapılması gereken işler ile ilgilidir. Bu bakımdan tasarlamayı planlama ile karıştırmamak gerekir. Tasarı olmadan plan olamaz. Çünkü tasarı planın hedefi, vizyonudur” Raci Bademli, Kentsel Planlama ve Tasarım Öğrencilerine Notlar,2005.

2.1 Stratejik Mekânsal Planlama -Kentsel Tasarım Projeleri

Bu bölümde Stratejik Mekânsal Planlama ve Kentsel Tasarım ilişkiselliği ele alınmaktadır. Bu ilişkiden referansla dünyadaki İMP benzeri yapılanmalara örnekler verilmekte; İstanbul’da kentsel planlama çalışmalarına ilişkin yetki ve sorumluluk üstlenen Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu (BİNBP) örneklem olarak sunulmakta ve güncel bir yapılanma olarak İMP’nin kuruluş amacı, yapısı, örgütlenme modeli, işlevi ve rolü incelenmektedir.

2.1.1 Stratejik mekânsal planlama ve bileşenleri

II. Dünya Savaşı sonrası dünya düzeninde bir takım paradigma değişiklikleri yaşanmıştır. Tekeli (2009) bu değişimi dört farklı söylem üzerinden özetlemektedir. Buna göre; sanayi toplumu bilgi toplumu ile fordist üretim esnek üretim mekanizmaları ile ulus devletler küreselleşen bir dünya olgusu ile ve modernizm post modernizm ile yer değiştirmektedir.

Bu değişimler, elbette mekânsal planlama karar mekanizmaları ve uygulama yaklaşımlarına da yansımaktadır. Geleneksel planlama yaklaşımındaki katı, sonuç odaklı ve tepeden inme karar mekanizması yerini; esnek, dinamik ve kısa dönem eylemleri de içeren stratejik planlamaya bırakmaya başlamıştır.

1960 ve 1970’lerde bazı batı ülkelerinde kapsamlı planlamaya karşı stratejik planlama geliştirilmiştir. Ancak 1980’lerde yeni sağ politikaların ve post-modernist yaklaşımların etkileri sonucu stratejik planlamadan geri dönüş eğilimi egemen hale gelmiştir (Healey, 1997a). Bu dönemde kent planlama pratiğinde proje odaklı

müdahaleler önem kazanmış ve çöküntü alanlarının arazi kullanım kuralları içinde canlandırılması yaklaşımı benimsenmiştir (Albrechts, 2004).

1990'lı yıllarda ise çevreci hareketin hızla güç kazanmasının etkisiyle ve giderek karmaşıklaşan, çeşitlenen sorunlara parçacı yaklaşımların cevap vermeyişi üzerine tekrar uzun erimli, perspektifli düşünmenin önemli hale geldiği, daha gerçekçi amaçlara dönük bir eğilim ortaya çıktı (Friedmann, 2004). Böylece 20.yy sonunda stratejik yaklaşımların önemi anlaşılınca Avrupa'da şehir ve bölgelere stratejik planlama bakış açısı tekrar gündeme geldi.

Yapısal planlama olarak da adlandırılan Stratejik Mekânsal Planlama, artık batı ülkelerinde planlama mevzuatının temelini oluşturmakta; eyleme dönük iyileştirme, koruma, yenileme gibi projelerin fiziksel müdahaleyi içeren politikaların yanı sıra sosyo-ekonomik, politik ve kurumsal verilerin de işlendiği şematik bir çerçeve plan neticesinde devreye sokulduğu bir planlama yaklaşımı olarak ele alınmaktadır.

Bu bakış açısı ile Mayıs 1999'da Postdam'da, Avrupa'nın bütünleşme sürecinde ilerlemeye dönük önemli bir adım olarak nitelenen Avrupa Mekansal Gelişim Perspektifi(ESDP), mekansal planlama yetki ve sorumluluğundaki Avrupa Birliği'ne üye hükümetler ve bölgesel politika üretmekle yükümlü Avrupa Komisyonu üyeleri kabulüne sunuldu.²

Yasal bir yaptırım getirmemekle birlikte; Avrupa kent bölgelerinde daha dengeli ve sürdürülebilir gelişme sağlanması ve mekansal gelişime yönelik genel politika hedefleri ve ilkelerin belirlenmesi için bir çerçeve sunan ESDP; bu çerçeveyi kabul eden hükümetler gelecekteki mekansal gelişmelerin Avrupa bütününde eşdeğer gerçekleşmesi için tanımlanan ekonomik, çevresel ve sosyal düzeydeki hedef ve kavramlarda ortaklaşmakta, stratejik mekansal planlama çalışmalarını bu doğrultuda hazırlamaktadır.³

Bu noktada stratejik mekansal planlamanın; katılımlı yöntemleri benimseyen ve geliştiren, kentlerin yalnızca fiziksel değil, sosyo-ekonomik, kültürel, örgütsel ve yöneltse gelişimlerini de sağlayan bütüncül bir yapıyı tanımlayan bir planlamayı savunduğu söylenebilir (Gedikli, 2007).

² http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/g24401_en.htm

³ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm

Bu bütüncül çerçevede; kent sınırlarını zorlayan gelişmeler, kentlerin yalnızca fiziksel ölçütlerle denetlenemediğini göstermiş ve bölgesel, sosyal, ekonomik, politik süreçlerin anlaşılmasının kentsel gelişmeyi yönlendirme ve denetleme açısından gerekli olduğu gözlenmiştir (Günay, 1997).

Healey ve diğ. (1999); bu yaklaşımın geleceği şekillendirmek için yeni yerel kurumsal kapasiteler yarattığının altını çizerek; stratejik planlamanın aktif sosyal bir süreç olduğunu ve bu süreçle kurumlar arası ilişkilerin ve politika gündemlerinin dönüştüğünü belirtmektedir.

Stratejik Mekânsal Planlamada mekânsal düzenlemelere ilişkin kararların alınmasında farklı aktörlerin katılımına dayalı bir yapının kurgulandığını söyleyen Özden ve Görgülü (2006); orta ya da uzun vadeli stratejik gelişim hedeflerinin fiziksel boyutlarının yanı sıra mali ve kurumsal boyutlarının olduğunun altını çizmektedir.

Yine Kaufman ve Jacobs (1997); stratejik planlamayı tanımlarken;

- Fırsat ve tehditleri belirleme, güçlü ve zayıf yanları fırsat ve tehditler bağlamında ele alma(SWOT Analizi)
- Yarışmacı bir yapıda olma
- Etkin katılım süreçlerini benimseme
- Eyleme yönelik olma

özelliklerinden bahseder.

2.1.1.1 SWOT analizi

Buna göre; SWOT analizi planlama alanındaki güçlü ve zayıf yönlerin, fırsat ve tehditlerin belirlenerek, değerlendirilmesini amaçlamakta ve bu analiz fırsat ve tehditlerin belirlenmesi ile tespiti yapılan zayıf yanların azaltılması, buna bağlı olarak da güçlü yanların nasıl desteklenebileceğine ilişkin stratejik bir altlık oluşmasını sağlamaktadır (Gedikli, 2007).

2.1.1.2 Yarışmacılık

Stratejik planlama yarışmacı bir yapı geliştirmek durumundadır. Geleceğe yönelik çizilen vizyon çerçevesinde, küreselleşen dünya düzeni içerisinde var olabilmek ve

dünya kentleri içerisinde kendi kimliğini oluşturmak için yarışmacı stratejileri içerisinde barındırmalıdır.

2.1.1.3 Etkin katılımlı süreç tasarımı

Geleneksel planlamanın kentsel mekandaki hareketlerin anlaşılması ve sorunların çözülmesi için araçsallığını yitirdiği ve tam da bu noktada yeni bir paradigma olarak stratejik mekansal planlamanın bu özellikleri paydaşlar arasındaki etkileşim ağı ile birlikte gerçekleştirilebilir kıldığı görülmektedir.

Bu yeni planlama gündemi, kamu yararı yerine kentsel değerın bölüşümünü kabul etmekle birlikte, aynı zamanda mekânsal müdahale süreçlerinde etkin katılım süreçlerini de benimsemektedir.

Mekândaki müdahalelerin karmaşık bir olgu olduğuna değinen Lash ve Urry (1994) farklı güç ilişkilerinin varlığının altını çizer. Bu güçler kentsel mekânı kamu, özel sektörlerin eşgüdümü ve önderliğinde kentsel değeri arttıran kaynak yaratıcı bir araç olarak tanımlamaktadır.

Ayrıca bu güç ilişkilerin felsefik temelini oluşturan postmodernist düşünce konusunda Blotevogel (1999); bilgiye erişimin yalnızca pozitivist yöntemlerin kullanılmasıyla sağlanamayacağını, etkilenecek tüm grupların görüşlerini açıklıkla ifade etmesi ve uzlaşma ile ortak kararların alınması gerektiğini söylemektedir.

Bu güç ilişkileri, geleceğe dair kararların alınmasında kamu, özel sektör, yatırımcı ve sivil toplum örgütlerinin işbirliğini ve katılımını esas almakta; aynı zamanda katılımcı düşünce pratiklerinin müdahaleden etkilenecek yöre sakinlerinin de işin içine katıldığı Yerel Eylem Planları çerçevesinde hayata geçirilmesini benimsemektedir. Böylelikle planlar şeffaflıkla toplum önünde tartışılabilmekte ve çözümler yine katılımcı düşünce çerçevesinde üretilmektedir.

Castells ve Borja (1997) katılımın özelliklerini açıklarken;

- Proje sürecinin başından sonuna dek yer alması
- Kamu ve özel sektör katılımının sürekli kılınması
- Eylem alanları, yani proje çalışmalarına yönelik katılım toplantıları çerçevesinde alınan kararların uzlaşma süreci içerisinde gerçekleşmesi

gerektiğini söyler. Bu noktada Gedikli (2007); stratejik mekansal planlamanın küreselleşme eksenindeki kentlerde mekansal hareketleri düzenleyebilecek nitelikte

ve postmodern söyleme dayalı gelişen paydaş iletişimini sağlayan, Habermass tarafından geliştirilen iletişimsel eyleme dayalı olarak bu iletişimsel paradigmanın geliştiğinin altını çizmektedir.

Bu iletişim temelli paradigma kayması; modernizmin araçsal rasyonelliğini post modernist eleştiriler ve toplumsal değerlerin kestirilemezliği noktasında devre dışı bırakmış ve iletişimsel rasyonalite olgusunu gündeme taşımıştır. Buna göre; tek bir doğrudan bahsetmek olanaksız olduğu gibi, mekansal çözümlere yönelik verilecek doğru kararlar da iletişimden geçmektedir (Boswell, 2000).

Böylelikle, katılımlı süreçlerde bilgi edinme, geleceğe dair seçenekleri geliştirme ve seçim yapma gibi ölçütler belirlenerek, herkesin uzlaşma sağlayacağı bir zemin oluşturma sağlanacaktır.

Tekeli (2009) bu değişimi; yani “ortak iynin tanımlanmasına ilişkin yaşanan bunalımı”; postmodernist eleştirinin sosyal bilimler alanında yarattığı bir sarsıntı olarak tanımlar. Yine Tekeli (2009)’ye göre; öznelere uzlaşma ile bilimsel bilgiyi yeniden üretmesiyle nesnel temsil ve araçsal akılcılık yerini iletişimsel rasyonaliteye bırakmaktadır.

Araçsal rasyonelliğin yönetim mekanizması da yönetişim mekanizmasına dönüşmektedir. Bu anlamda süreç çok aktörlü yapısıyla, karşılıklı etkileşime dayanan yapısıyla, tüm aktörlerin sürece etkide bulunması ve birlikte yaratma olgusuyla şekillenmektedir.

Yönetişim tüm aktörleri hesaba katarak, sürecin tamamına ortak etmektedir ve aktörlerin etkileşiminden doğan bir karar verme mekanizmasıdır. Yönetişimin var olabilmesi için tüm aktörlerin etkileşim sürecine hazır ve istekli olmaları gerekmektedir (Dean, 1994).

Katılımcı düşünce, toplumun gerçek ihtiyaç ve isteklerinin anlaşılması için toplumsal bir ortaklaşacılık/kolektivizm içermek durumundadır. Böylelikle, birlikte üretime dayalı bir planlama süreci, süreci başlatan amaçlardan itibaren etkileşim ve iletişime dayalı olarak harekete geçirilecektir.

Ersoy (2007) ’un deyişiyile; “Akıl ve ussallığı/rasyonaliteyi dışlamadan, özne merkezli araçsal akıl yerine iletişimsel akı koyan, bunun için de katılımlı/birlikte planlama anlayış ve uygulaması öne çıkartılmalıdır”.

Katılımlı planlamaya sevk eden bu yeni iletişim mekanizmasını öznelere arası “yapay bir eşitlik yaratan yeni bir kamu alanı” olarak tanımlayan Tekeli (2009)’ye göre bu alan “hiyerarşi, zorlama ve şiddet “ içermeyen bir “ özgürlük alanıdır”. Diyalog ve oydaşma içeren bu mekanizma, hiyerarşiye dayalı ve sorumlulukların dağıtılmasını öngören bir akılcılığa sahip araçsal rasyonelliği devre dışı bırakır (Tekeli, 2009).

İletişimsel yaklaşımının kuramsal ve pratik düzeyde kabul görmesi için planlılara ve tüm kesimlere önemli bir görev düşmektedir. Bu bağlamda planlı; bilgi ve verilerin paylaşılması, etkin katılımlı süreçlerin tasarlanması, katılımcıların planlama kararlarının yaratacağı gelecek hakkında bilgilendirilmesi, farklı görüşlerin uyumlaşması ve uzlaşma çerçevesinde ortak karar mekanizmalarının oluşturulması rolünü üstlenmektedir (Ersoy, 2007).

Böylelikle, yurttaş katılımının planlama sürecinin bileşeni olacağı temel kabulü ile kamu sektörünün yanı sıra, ilgili STK’lar, melek örgütleri ve üniversitelerin katılım toplantıları çerçevesinde ortaya koyduğu, vizyon ve ortak hedeflerin ürünü olan plan tüm paydaşlarının çıkarını gözeterek, meşru bir belge haline gelecektir (Ersoy, 2007).

Ruşen Keleş (1988); Dünya’da ve Türkiye’deki mekânsal müdahalelerde giderek daha fazla önem kazanan katılım konusunda şunları ifade etmektedir:

“Yerel demokrasi, ancak mahalleler ölçüsünde halkın yerel yönetime katılmasının olanaklı kılındığı yerlerde güçlenir. Halkın danışma, halkın katkısını ve yardımını sağlama, yerel demokrasi kavramının temelinde vardır.”

Tam da bu noktada Tekeli (2009); katılımın çerçevesinin geniş tutulması gerektiğine işaret eder. Katılımın tabana olabildiğince yayıldığı ve “kararlara katılım” düzeyinde gerçekleştiği koşulda katılımcı düşüncenin meşruiyetinin artacağını; buradan referansla katılım süreçlerine özel bir çaba ile planlamayı gerektiren bir tasarım olarak yaklaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu nedenle katılım süreçlerine de ayrı bir proje tasarımı olarak bakmak gereklidir ve katılımın niteliği gerçekleştirilebilir olma, gerçekçilik, esneklik, tutarlılık ve süreklilik ilkelerini içermelidir.

İyi planlanan halk katılım programları hem halkı hem de planlının beklentilerine cevap verecek nitelikte olmalıdır. Bu nedenle katılımın ne düzeyde olacağı planlama ve tasarım süreçleri başında belirlenmelidir. Bu noktada Arnstein’in 1960’larda geliştirdiği Halk Katılımı Basamakları (Şekil 2.1) tipolojisinin, oluşturulan planlama

sürecinin amaçlarına ilişkin planıcısının algısını belirlemesi için ve bunu katılımcıların beklenen algıları ile kıyaslayabilmesi için bir rehber olacağını belirtmektedir (Arnstein, 1969).

Şekil 2.1: Arnstein'in katılım basamakları (Arnstein, 1969).

Buna göre, katılım basamaklarının ilkinde yer alan manipülasyon ve terapi basamakları “*katılımın olmadığı*” düzeyleri tanımlar. Bu düzeydeki katılım, halkı planlama sürecinde yer almasını sağlamaktan ziyade güç sahiplerinin katılımcıları eğitmesi ya da sağaltması amacını taşımaktadır. Bilgilendirme, Danışma ve Yatıştırma Basamakları “*sembolik katılım*” düzeyine işaret eder. Bu düzeyde, güç sahiplerinin izin verdiği ölçüde farklı görüşlerin seslerini duyurabildikleri söylenebilir. Ancak katılım sınırlı tutulduğu koşulda mevcut koşulların değişmesine yönelik ortak iradenin kurulacağını garanti yoktur (Arnstein, 1969).

Sembolik katılımı proje hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra mülakatlar, anketler, toplantılar, sözlü ya da yazılı beyanlar şeklinde kamuoyu görüşü alınır ancak düzey pasif niteliğinden çıkmamıştır. Ayrıca karar verme süreçlerinde proje sahipleri ve kamu iletişimi adına basın bültenleri, basın konferansları, sergiler ve

basılı belgeler niteliğinde çalışmalar örgütlenebilir; yine de bu süreçte yorum yapma ya da karar verme süreçlerini etkileyebilecek nitelikte bir katılım düzeyinden bahsetmek mümkün değildir.

Arnstein'in Yatıştırma (Placation) olarak adlandırdığı bir diğer sembolik düzey ise bir üst basamakta yer almaktadır, çünkü bu seviyede temel kurallar ve sınırlar çerçevesinde farklı görüşlerin sunduğu öneriler dikkate alınır ancak yine de karar verme iradesi güç sahiplerinde saklı tutulur (Arnstein, 1969).

Daha üst basamaklarda, “*halk iradesi*” devreye girer, ortak karar verme yaklaşımlarında artış izlenir. Bu düzey güç sahipleri ile müzakere ortamlarının yaratılacağı “ortaklıklar” çerçevesinde olabileceği gibi daha üst düzey katılım olan “yetkin irade” ve “halk denetimi” basamakları aracılığıyla halkın karar verme süreçleri ve gücün çoğunluğunu elinde tutan bir amacı da içerebilir (Arnstein, 1969).

Tekeli (2009)'nin katılım konusunda yaptığı tespite göre ise katılımın 5 düzeyi vardır;

1. Planı halka benimsetildiği katılım düzeyi
2. Katılım yoluyla plancının bilgilendirildiği düzey
3. Planlamanın siyasal bir boyut kazanarak halkın plan kararına katıldığı düzey
4. Katılımı kritik rasyonalizmin gerçekleştirilmesi aracı olarak görüldüğü düzey
5. Bölüşmeye değil birlikte yaratmaya dayalı katılım düzeyi

Bu düzeyler arasında ilk iki tanım “araşsal rasyonalizm” temelinde şekillenmekte ve plan üzerinde yalnızca sınırlı katkılar düzeyindeki bir katılıma işaret etmektedir. Üçüncü düzeyde, plan siyasal bir eylem olurken, katılım demokrasinin gereği olarak ortaya çıkmakta, savunmacı planlama yaklaşımı temelinde farklı grupların çıkarlarının savunulduğu bir uzlaşma amaçlanmaktadır. Ayrıca bu düzeyde planlama çalışmasının ortaya çıkış temelindeki amaçlar belirlenmeden ortaya konan kararlar ve “eylem paketlerinden” söz edilebilir. Kuram ve uygulama birbirinden bağımsızdır. Dördüncü düzey ise, “Eleştirel Rasyonel” yaklaşım çerçevesinde ele alınmakta; kuram ve uygulama bütüncül düşünülmektedir. Bu düzey “bilimin doğrusu ile toplumun iyisini” birleştirme gayretini taşır. Eleştirel bakış açısı toplumsal iyinin halkın kolektif söylemi çerçevesinde nesnelleşebileceğini öngörür. Bu düzeydeki rasyonel düşünce katılımın “halkla diyalog halinde” gerçekleştiği koşulda yüzeysellikten sıyrılıp, plancının teknisyen olma misyonunu ortadan kalkacak ve

halkın planlama sürecin katılımı ile toplumsal iyiye dair geliştirilen “ortak söylemin rasyonelliği” sınanabilecektir (Tekeli, 2009).

Katılımın kamusal kaynaklar ile kurumsal yapıda bir adım ötede gerçekleşeceğini tanımlayan beşinci düzey, paylaşmaya katılımdan ziyade birlikte üretimi hedef kuyan kolektif bir hareketi özümser. Yalnız kamu kaynaklarının kullanımına bağlı olarak gerçekleştirilen uygulamaların ötesinde bireysel kaynakların da süreci aktarımı ile “toplum tüketim ve özel tüketim” dengesi kurularak, kaynak yaratıma konusunda katılımlı süreçlerin çıkmazlarına çözüm bulunabilir (Tekeli, 2009).

2.1.1.4 Eylem planlaması ve kentsel tasarım projeleri

Stratejik planlama aynı zamanda eyleme yöneliktir. Eylemler, planlama stratejilerinin öncelikli ele alınacak proje alanlarının belirlenmesini ve bu projelerin hangi koşullarda, uygulayıcılar tarafından ve nasıl yapılacağına ilişkin bir çözümleme sunmaktadır. Ayrıca stratejik planın getirdiği amaçlar kümesi ile olan bağımlı temsil etmektedir (Gedikli, 2007).

Planlama ve eylem birlikte ele alınması gerekli süreçler olmaktadır. Bu noktada Tekeli (2009); Schelling’in “bilmede objelerin yansılarını(kopyalarını) ediniriz, eylemde ise bilinç kendi örneğine(tasarımına) göre objeye müdahale eder; bilmede pasif kalırız, eylemde ise hür ve aktif oluruz” sözünden referansla, eylem ve uygulamaya yönelik çözüm önerileri olan tasarımların ve araçların gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Planlama ve uygulama arasındaki ilişkiye toplumsal eylem olarak bakan yaklaşımı Friedman (1973) şöyle tanımlamaktadır;

“Planlamanın temel yönelimi karar olmaktan çıkmış eylem haline gelmiştir. Artık planlama ve uygulamanın karşılığında ya da birbirini izleyen sürekliliğinden söz etme olanağı yoktur, ancak planlama ve uygulamanın içiçeliğinden ya da planlamanın uygulamaya indirgenmesinden söz edilebilir” (Tekeli 2009 içinde).

Bu bağlamda uygulama yani eylem sürecinin, ortaya konan planlama kararları çerçevesinde irdelenmesi yerine, planlama çalışmasını başlatan amaçlar doğrultusunda tüm eylemler değerlendirilmelidir (Tekeli, 2009).

Kentsel tasarım projeleri de stratejik planlama çalışmaları çerçevesinde belirlenen amaçlarına nasıl ulaşacağına işaret eden özel nitelikli eylem alanlarını tanımlar. Stratejik Planlama çalışmaları fiziksel, politik, ekonomik, sosyal, kurumsal, yasal ve

yönetmel kararlar ve eylemler bütünüken, bu kararların uygulamaya dönük analiz ve sentez raporlama çalışmaları, fiziksel tasarımları, eylem planlarından oluşan kentsel tasarım planlama süreci ile eşgüdömlü gitmelidir.

Bu bağlamda Konuk (2001); kentsel tasarımın rolünün teknik, sosyal ve stratejik kararların üretildiği çok disiplinli, çok aktörlü süreçlerden oluşan çerçeveye oturduğunu ifade etmektedir.

Yine Roberts ve Sykes (2000), kentsel tasarımı kentsel mekana yönelik problemlerin çözümündeki bütöncöl, tutarlı vizyon ve eylemler bütünü olarak tanımlamıştır.

Kentsel tasarım yeni bir kavram olarak, 1960 ve sonrasında batılı ölkelerde planlama ve mimarlık alanında mekansal planlama kararları ve mimarlık disiplini arasındaki boşluğu doldurmak üzere ortaya çıkmıştır. Aktüre (1991); özellikle ikinci dünya savaşı sonrası kentsel mekânın yeniden düzenlenmesi için yeni siyasaların üretilmesine bağılı olarak geliştiğinin altını çizmektedir.

Yine, işbirliği ve uzlaşa çerçevesinde geliştirilen planlama yaklaşımları içerisinde kentsel tasarım uyum ve esnekliğin göz önüne alınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim kentsel tasarım 1990 lı yıllardan bu yana, özellikle İngiltere ve Kanada özel sektör katılımlarının da süreçlerde yer almasıyla birlikte, bu yönde önem kazanmaya başlamıştır (Friedman 1997, Carmona 2003, Madanipour 2006; Ryu 2009 içinde).

1980 ve sonrası Türkiye'deki kent bilimi pratikleri izlendiğinde ise kentsel tasarım projelerinin önemli bir eylem alanı olarak ön plana çıktığı görölmektedir. Bu noktada kentsel tasarım, büyük kentsel projelerin gündeme taşınmasıyla ekonomik gelişme için gerekli bir araç niteliğinde algılanırken; bu araçsallık çerçevesinde arazi kullanımlarında getirilen değişikliklerle yeni işlev alanlarının yaratılması ve artan değerin bölüşümü ile birlikte ekonomik düzeyde bir canlanmanın var olması hedeflenmektedir. Nitekim kentsel tasarım kavramı, yerel yönetimlerce arazi kullanımı ve bölgelemeye yönelik planlama kararları ile birlikte fiziksel müdahalenin kontrolü için yeni bir çalışma alanı olarak algılanmaktadır (Günay, 1999).

Öte yandan kentsel tasarım çalışmalarında “form, mekân ve zaman” kavramları temelinde yer alan ve fiziksel müdahalenin ilkelerine işaret eden bir ilişki tanımlanmakla birlikte; bu ilişkinin hangi süreçte gerçekleşeceğine dair bir yaklaşımların da geliştirilmesi aynı önemdedir (Bacon, 1982).

Bacon (1982); kentsel tasarım proje üretim süreçlerinin üç kademeli bir süreçten oluştuğunu söylemektedir. Nitekim bu üç süreci barındıran bir kentsel tasarım projesinin başarılı olduğu söylenebilir. Buna göre süreçler şöyledir;

1. Kavrama Süreci; Konunun bağlamının kavrandığı süreçtir. Bu süreçte tasarımcıların mekansal çözüm önerileri geliştirirken deneyimlediği; felsefik, dinsel ve bilimsel tavırlardan etkilenmeye ve beslenmeye bağlı gelişen bir kavrama söz konusudur.
2. Sunum Süreci; Tasarımcıların mekanda yönelik geliştirdiği alternatif çözüm önerilerinin ve kavramsal şemaların anlaşılır, tanımlanabilir imgelere dönüştürüldüğü süreçtir.
3. Gerçekleştirme Süreci; Sunum sürecinde ortaya konan üç boyutta algılanabilir imgelerin hayata geçirildiği süreçtir.

Benzer şekilde Lynch (1981)'e göre; kentsel tasarımın getirdiği mekansal çözümler çerçevesinde ortaya konan sonuç ürünün yani formların değerlendirilmesi yalnızca fiziksel düzeyde yapılamadığı gibi, Bacon 'un tanımladığı gerçekleştirme sürecine benzer bir söylem ile projelerin nasıl hayata geçirileceğini bu çerçevede sunulması gerektiğini ifade etmiştir.

Yine Bacon (1982); kentsel tasarımın süreçlerden oluştuğuna vurgu yaparken, bu sürecin ardıl adımlardan oluşan bir bütün olduğunun altını çizmektedir. Benzer vurgular yapan Alexander (1987); yalnızca fiziksel değişimi öngörmeyen, kentin bütünleşik yapısında temel değişimlerin öngörüldüğü bir süreç olduğunun altını çizmektedir.

Bu noktada Kentsel Tasarım Grubu (UDG)⁴ başarılı bir kentsel tasarım süreci 4 önemli etkene bağlamaktadır;

- Analiz; bir mekanın ruhunu, tarihini ve gelişimini; fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, rotaları, nirengi noktalarını, güçlü ve zayıf yanlarını, karakterini tanımlamak ve anlamak
- Hedefler; üç boyuttaki forma ve plan hedeflerine bağlı olarak mekân için gerekli hedefleri koymak
- Stratejiler; yerel tasarım kararlarının alınmasına yönelik ilkeler, kentsel alanlara yönelik kentsel tasarım vizyonu ve stratejilerini geliştirmek

⁴ http://www.udg.org.uk/?section_id=1

- **Rehberler:** stratejik siyasaları destekleyecek yerel eylemleri gösteren kentsel tasarım rehberlerini hazırlamak

Kentsel tasarımın bu bütünleşik yapıda içerisindeki karar verme süreçlerinde rehber niteliğinde bir rolü olduğunu belirten Günay (1999); kentsel tasarım projelerini salt fiziksel düzeyde uygulamalar olmadığı ve kentsel planlama siyasa ve stratejileri ile bütünsel düşünülen bir süreç olduğunu altını çizmektedir. Neticede bu süreç, eylem alanına yönelik analizler, stratejik siyasalardan beslenen hedefler ve stratejiler ve bu bağlamda uygulama düzeyindeki planları yönlendirecek rehberlerden oluşacaktır.

Tuncer (2000)'e göre; kentsel planlama ve tasarım ilişkisini tarif ederken; öncelikle kentsel tasarımın yaşanabilir kentler oluşturmada temel görev taşıdığı, bu bağlamda da stratejik hedeflerin gerçekleştirilebilir kılınmasını, kentsel mekanın eylemler çerçevesinde inşa edilmesini sağladığını belirtir. Bu nedenle, kentsel planlama ve tasarım; kuram ve pratik, plan-proje bütünselliğini sağlayarak uygulama adımlarının atılmasına olanak tanınmalıdır. Tam da bu noktada kentsel tasarım projeleri, planlama temel ilke ve stratejileri ile uyumlu ve bütünsel eylemler olarak, sorumlulukların netleştirildiği, şeffaf ve katılımcı düşünce çerçevesinde şekillenen süreçler olmak durumundadır.

2.1.2 Kentsel tasarım projelerinin rolü ve önemi

1980 ve sonrasında yerel yönetimlerde ve planlama alanındaki dönüşümlere paralel olarak kentsel tasarımın planlama alanındaki yeri ve rolü de değişmeye başlamıştır. Planlamanın mekansal müdahalelere yönelik üst ölçek politikalar geliştirmede önemli bir konuma yerleştikçe; kentlerde bu siyasa ve stratejiler çerçevesinde küresel ekonomik gelişme içerisinde var olabilmeleri, yaşam kalitesi yüksek kentsel mekanlar yaratabilmeleri ve yarışmacı bir kimlikle varlıklarını güçlendirebilmeleri için kentsel tasarım önemli bir uygulama aracı olarak benimsenmeye başlamıştır.

Küreselleşmek olgusu ve “AB Uyum Süreçleri” bağlamında Türkiye'nin dünya ile ekonomik ve politik düzlemde geliştirdiği ilişkiler ile kentler de şekillenmektedir. Kentler bireysel ve toplumsal hareketlerin üç boyutlu olarak ve zaman boyutunda gerçekleştiği mekânlardır. Bu dinamik yapı içerisinde kentsel tasarım, mekansal müdahale yetki ve sorumluluğundaki kurumlar için üst ölçekte politikaların, vizyon ve stratejilerin üretilmesine olanak veren bir yapıda olduğu gibi, aynı zamanda kentsel gelişmelerin stratejik planlama yaklaşımı çevresinde bütüncül olarak ele

alınmasına olanak tanımaktadır. Kentsel tasarım projeleri, küresel kentler ağı içerisinde yarışmacı kimliği pekiştirecek önemli bir araç olarak düşünülmekte ve üst ölçek planlardan gelen kararlar çerçevesinde hazırlanan özel proje alanları olarak yerel yönetimler için kamu-özel sektörünün katılımında eylem alanlarına yönelik önemli bir müdahale aracı olmaktadır.

Kentsel tasarım projelerinin üretilmesi ve beraberinde gerçekleştirilebilmesi için süreç içerisinde yalnızca fiziksel ürünler sunmak yeterli olmamaktadır. Kentsel tasarımın bir süreç olmasından hareketle, eylemlerin nasıl ve ne zaman yapılacağını gösteren kuramsal temelde şekillenmiş yenilikçi teknik ve yöntemlerin de sunulması ve hangi örgütlenmeler çerçevesinde gerçekleşeceğini anlatan şemaların tasarlanması gereklidir. Neticede, kentsel tasarım projeleriyle kentler şekillenmekte, bu eğilim stratejik planlamanın eyleme yönelik olma ilkesi ile bütünleşmektedir. Bu bütüncül yaklaşım içerisinde geliştirilen kentsel tasarım projeleri, stratejik plan kararlarının mekâna yansıtılması sürecine işaret etmektedir.

Kentsel tasarım projelerinin; içinde yer alacak aktörler, katılımlı süreçlerin tasarlanması, eylemlerin öncelik sıralaması, eylemin planın hangi amaçlarına işaret ettiği gibi bir dizi çerçeveye planlama süreci ile eşgüdümlü düşünülmesi önemlidir.

Bu eşgüdüm içerisinde kentsel tasarım projeleri üretilen tasarım şemaları ile uygulama düzenekleri ve planlara ilişkin rehber niteliğindedir. Plan proje ilişkisinde bütünsellik ve tutarlılığın sağlanması ve esnek, şeffaf katılımcı yöntem ve tekniklerle müzakere ve uzlaşma alanının yaratılması ile uygulama süreci mekanizmaları geliştirilebilir.

2.2 Dünya’da Stratejik Mekânsal Planlama- Kentsel Tasarım Çalışmalarına yönelik geliştirilen Organizasyon Yapıları

Dünya’da stratejik mekansal planlama yaklaşımları çerçevesinde merkezi ve/veya yerel yönetim bünyesinde ya da özerk olarak kurulan başarılı organizasyon yapıları incelenerek, planlama ve tasarım süreçlerinin başarılı olmasında etkin rol oynayan yönetim yapıları, katılım ve ortaklık yaklaşımları incelenmiştir. Çalışma kapsamında; APUR-Paris Şehircilik Atölyesi ve OHCHO-Eski Havana Kent Tarihçileri Ofisi gibi organizasyon yapıları; kuruluş amaçları çerçevesinde geliştirdikleri katılımcı yaklaşımlara dayalı model üzerinden incelenmiştir.

2.2.1 APUR-Paris Şehircilik Atölyesi (FRANSA)

Paris Belediye Meclisi tarafından 3 Temmuz 1967 yılında kurulan APUR; Paris'in kent ve şehir planlama merkezidir. Kentsel çalışmalar ve diyalog için bir yapı oluşturulması ortak amacında birleşen kar amacı gütmeyen kurumsal bir düzenektir. İMP'nin kuruluş amaçları ile kısmen benzeşmekle birlikte; yönetim yapısı, katılım ve ortaklık süreçleri, uygulama çalışmaları açısından örnek bir yapı olduğu için tez kapsamında incelenmiştir.

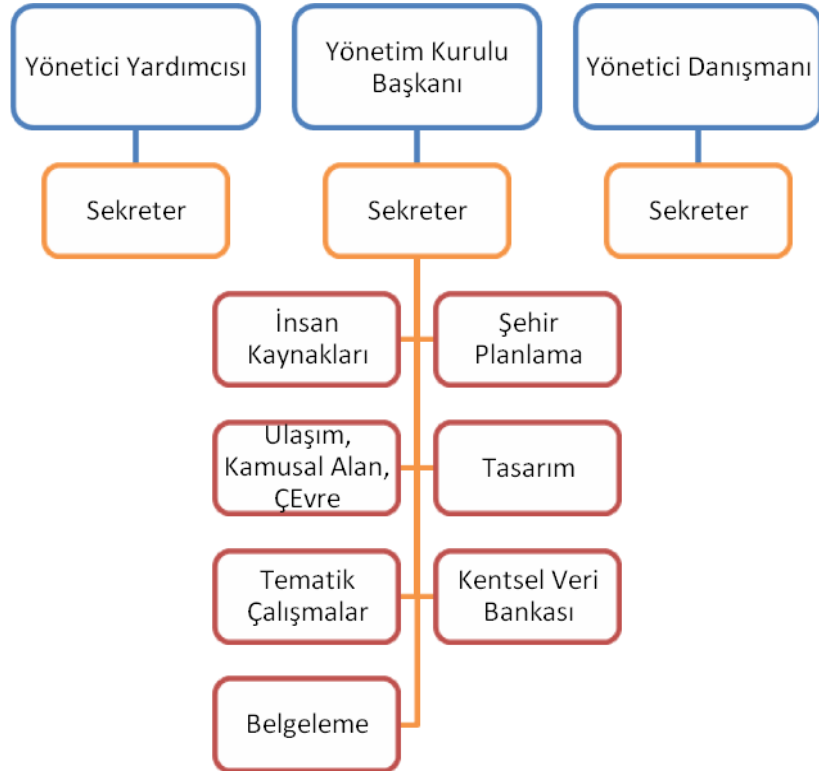
APUR'un kuruluş amaçları; kentsel değişimleri izlenmesi, iyileştirme ve geliştirme siyasalarının belirlenmesi ve kent genelinde, Ile-de-France bölgesinin tamamı ya da bir kısmına yönelik proje çalışmaları geliştirmektir. Bununla beraber, Paris'in demografik, ekonomik, sosyal ya da gayrimenkul verilerine dayanarak, kentsel gelişimleri gözlemlemek ve analiz etmek amacını taşımaktadır.⁵

APUR'da disiplinler arası takımlardan oluşan 85 kişi çalışmaktadır. Bu kişiler *mimarlık, mühendislik, ekonomi, coğrafya, sosyoloji, demografi ve haritacılık* çalışmalarından sorumludur. Metropol için bir misyon arz eden bu çalışmalar "*kentsel gelişim, çevresel ve ulaşım ağlarının geliştirilmesi ve sosyal gelişim*" olarak 3 ayrı takımda yürütülmektedir. Organizasyonda aynı zamanda GIS (CBS) uzmanları, İstatistikçiler, Belgeleme, Yayın ve İletişim Departmanları, Personel Özlük İşleri ve Mali Departmanları yer almaktadır (Şekil 2.2).

APUR; Paris Kent İdaresi (Fransa'nın 95 ana idari birimlerinden biri), Fransız Hükümeti, Ile-de France Bölgesi (Fransa'daki bir grup idareyi kapsayan 26 idari bölgesel alanlarından biri), Paris Ticaret ve Sanayi Odası, Paris Ulaşım İdaresi (RATP), Fransız Sosyal Güvenlik ve Çocuk Hakları Dairesi(CAF) ve Orly-Rungis-Seine-Amont Kentsel Gelişim Kurumu (EPA ORSA) Ortaklığı çerçevesinde kurulmuştur. Ortaklık 1 Temmuz 1901 tarihli dernekler kanunu⁶ kapsamında düzenlenmiştir.

⁵ http://www.sopragroup.com/index.php?lang_code=EN&menu_mnemo=NEWS2&content_id=12182

⁶ Dernek, kar paylaşımı olmaksızın, sözleşme yoluyla bir veya birkaç kişinin bilgilerini veya faaliyetlerini sürekli bir şekilde bir araya getirme amacını taşımaktadır (Kanunun 1'inci maddesi). <http://www.ambafrance-tr.org/ecrire/upload/fis/fis21.htm>

Şekil 2.2: APUR'un organizasyon yapısı (İŞAT, 2010).

APUR bir Genel Meclis ve Paris Belediyesi birinci başkan vekili olan kentsel planlama ve mimariden sorumlu Yönetim Kurulu (21 üye) ve başkanı denetiminde çalışmaktadır. Büyük Paris Projesi ve yerel-bölgesel idarelerle ilişkilerden sorumlu bir başkan vekili de başkan yardımcılığını yapmaktadır⁷.

Mali işlerden sorumlu belediye başkan vekili ve Paris Kent İdare Kurulu'ndan bir üye sürdürülebilir gelişme, çevre ve iklim planlarından sorumludur. APUR'un çalışmalarında yerel-merkezi idare, kamu-özel sektör, ulusal ya da uluslar arası kurumlar (AB Komisyonu, Dünya Bankası), STK, odalar, üniversiteler ve yerel halk gibi çok sayıda paydaş yer almaktadır.

APUR'un temel görevleri şunlardır;

- Paris şehrinde tutarlı kent planlama politikalarını tanımlamak ve kente ilişkin planlama harita ve belgelerini hazırlamak
- Demografik, ekonomik, sosyal veya yerleşme verilerinden yararlanarak Paris'in gelişimini gözlemlemek ve analiz etmek
- Diğer yerli veya yabancı önemli şehirler ile birlikte, Fransa başkenti ile ilgili kentsel planlama çalışmaları gerçekleştirmek

⁷ <http://www.apur.org/en/article/most-beautiful-seine-world>

- Paris’de şehir ve kent planlamaya yönelik Paris-Proje koleksiyonunu hazırlamak ve yayınlamak (İŞAT, 2010).

Bu çalışmalar; yerel ve merkezi yönetime danışmanlık, teknik destek ve bilgi, belge, veri üretimi konusunda Paris Kentsel Stratejik Planı ve Ulaşım Stratejik Masterplanı’nın hazırlanması ve gerçekleştirilmesine katkı koymanın yanı sıra; kentsel politikaların üretilmesi ve uygulanması, kentsel tasarım yarışmalarının açılması, stratejik çerçeve planlarına bağlı olarak mikro-ölçekli kentsel yenileme ve tasarım projelerin hazırlanması, mekansal problemlere ilişkin yerel yönetimlere kurumsal raporlama çalışmalarının ve önerilerin geliştirilmesi, çevresel alan yönetimin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, Paris’in kamusal kimliğinin geliştirilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına ilişkin çalışmalardır (İŞAT, 2010).

Paris kentinin gelişimi ve Belediye’nin bölge yönetimindeki gücünün artırılması için merkezi hükümet ve yerel yönetim arasında proje çalışmaları bazında uzun vadeli sözleşme ve kanun niteliğindeki protokoller imzalanmaktadır. Bu bağlamda 2000 yılında APUR, Merkezi ve yerel sorumlular arasında imzalanan sözleşme ile yasal ve yönetsel bir model ortaya konmuştur. Bu modelin Paris kent-bölgesinde mekansal müdahaleye yönelik geliştirilen stratejik adımların atılmasında bir çerçeve olması beklenmektedir. Güçlü siyasi irade, vizyon ve amaçlar ile yerel halkın katılımına dayalı modelin kentsel projelerle kentsel birliği ve toplumsal koşulların iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu yasal belgelerle, Paris kent-bölgesindeki alanlarda mekansal müdahale için hem planlama politikaları(ulaşım, ekonomik canlanma, kentsel kalitenin artırılması ve sosyal kalkınma) hem de kurumsal yapılanma, halka danışma gibi konularda kapsamlı bir strateji geliştirilmektedir (İŞAT,2010).

APUR politik ve idari açıdan en iyi şekilde karar vermek amacıyla proje fikrinin çok önceki aşamalarında farklı kaynaklardan bilgi ve görüşleri toplamakta, proje hedefleri belirlendikten sonra konu ile ilgili alt projeler oluşturulmaktadır. Yapı ve yatırım projelerini doğrudan yönetme yetkisi olmamakla birlikte, fikir aşamasından uygulama aşamasına dek paydaş zincirini oluşturarak, kamu, yarı kamu ve özel kurumlarla birlikte çalışmaktadır.⁸

⁸ http://www.sopragroup.com/index.php?lang_code=EN&menu_mnemo=NEWS2&content_id=12182

Mekansal müdahalelerin ve kentsel gelişimin bir kalkınma projesi olarak görüldüğü ve kentin farklı sektörel gelişimlerine ilişkin öneriler halkın ilgisini, benimsemesini ve katılımları çerçevesinde “özel danışma kuruluşları” kurularak, tasarlanan modelin işletilmesi amaçlanmıştır (İŞAT,2010).

Yine 2000 yılında ulusal düzeyde çıkarılan yasa ile Fransız hükümeti “Dayanışma ve Kentin Canlandırılması” na yönelik kentin kapsamlı gelişim politikasını belirleyen amaçları ortaya koymuştur. Bu amaçlar; Paris kentinin yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyo-ekonomik eşitsizlikleri azaltmak, belediye bünyesinde ortaklıklar geliştirmek, uluslar arası düzeyde Paris kentinin konumunu iyileştirmektir. Kentin iyileştirilmesi, korunması ve geliştirilmesi için geniş kapsamlı bir Kent Kalkınma Politikası geliştirilmiş; Paris’te bölgesel düzeyde “Kent Bölge Konsey”i kurularak toplumsal katılımın artırılması ve sosyal iletişimin sağlanması amaçlanmıştır.

APUR’un rolü bu noktada, kentsel büyümeyi ve gelişmeyi yönlendirici politik ve mekânsal belgelerin hazırlanma sürecinde içerik ve yönelimleri belirlemede bir danışmanlık hizmeti vermektir. Paris Bölgesel Kent Planı ve Programlarına yönelik çalışmalarda karar vericiler için gerekli bölgesel düzeydeki sektörel analizler ve tematik haritalarla sürece yön vermiştir. APUR, planlama ve tasarım çalışmalarında ağırlıklı olarak teknik destek, danışmanlık ve eğitim programların, kapasite artırım programları, belgeleme ve veri güncelleme ve fizibilite çalışmaları hazırlamaktadır.. Bu amaçla bir çok farklı yerel yönetimin bir araya gelerek kurdukları proje ortaklıkları çerçevesinde APUR teknik ve vizyon, siyasa ve strateji geliştirme konularında danışmanlık hizmeti vermektedir.

APUR’un mali kaynaklarının %80 i yönetim ortakları ve ortaklık iş programında tanımlanan çalışmalara verilen nakdi yardımlardan; %20 si ise yaratılan gelirlerden oluşmaktadır. Atölye belediyeye çok bağlı bir kurum olmamakla birlikte; bütçenin bir kısmı belediye, bir kısmı da devlet tarafından sağlanmaktadır.⁹

APUR yalnız Paris kent-bölgesinde değil, dünya genelinde de danışmanlık ve teknik destek hizmetleri vermektedir. Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen programlar kapsamında çevresel korunma ve sürdürülebilirlik, kalkınma politikalarına yönelik teşvikler, veritabanı oluşturma ve altyapı çalışmaları, kurumsal

⁹ <http://www.apur.org/en/article/most-beautiful-seine-world>

ortaklıkların kurulması, kentsel yönetim ve planlama araçlarının geliştirilmesi için çalışmalar yapmaktadır.

APUR kurulduğu 1968 yılından günümüze Paris kent-bölgesi ve diğer dünya şehirlerinde önemli kentsel planlama ve tasarım çalışmaları gerçekleştirmiştir. Kentsel gelişmeyle ilgili birçok uzmanlık becerilerini ve deneyimlerini pekiştirilmesi ve planlama-proje çalışmalarının gerçekleştirilebilir kılınması açısından APUR başarılı bir organizasyon yapısı olarak önemli bir örnek teşkil etmektedir.

2.2.2 OHCHO-Eski Havana Kent Tarihçileri Ofisi (KÜBA)

“Eski Havana” tarihi kent merkezi koruma alanı, çok sayıda kültürel mirasın ve taşınmaz ve taşınır kültür varlıklarının yer aldığı korunması gerekli önemli alanlardandır. 700km² lik metropoliten alan sınırları içerisinde 2,2 milyonluk bir nüfus barındıran Küba'nın başkenti Havana'nın yaklaşık %20'si “Eski Havana” olarak geçen tarihi kent merkezinde yaşamaktadır (Spengler, 2006).

Ulusal politikalarla beslenen ve Eski Havana kent merkezindeki kültürel mirasın korunması, canlandırılması için planlama-proje çalışmaları ve programları hazırlamakla yetkili, ulusal politikalarla beslenen Eski Havana Kent Tarihçileri Ofisi (OHCHO) özellikle son 20 yıldır süreçte uygulamaya geçen birçok plan ve proje çalışması hazırlamıştır (Esgin Zorlu, 2007).

Daha öncesinde yerel yönetim bünyesinde bir birim olarak var olan Ofis, 1938 yılında yerel yönetiminin bünyesinden ayrılarak, otonom bir bölüm haline gelmiştir. Havana Kent Tarihçisi¹⁰ ünvanı ile Ofis için bir yönetici atanmıştır. Eski Havana'nın korunması gerekliliği, ulusal ölçekten çıkararak uluslar arası önem kazanmaya başladığı 1982 yılında tüm tarihi kent UNESCO Dünya Mirası listesine alınmıştır (OHCHO, 2001).

1982 ve sonrası Havana Kenti'ndeki miras koruma çalışmalarına büyük bir hareketlilik getirmiştir. Mali kaynaklarını; öncelikle devlet bütçesinden aldığı paylar, ekonomik programlardan alınan yardımlar ve UNESCO tarafından verilen mali destekler oluşturmaktadır.

¹⁰ Geleneksel bir hale gelen “Kent tarihçisi” ünvanı ve bu ünvanı alan kişiler “Tarihi Kentin doğal ve tarihi değerlerinin korunması” işini, bir meslekten öte hayatın amacı ve gereği olarak görmektedirler.

1990'lı yıllarda devlet, uluslar arası sermayeye ulaşmanın esası olarak küresel sektörler içinde turizm politikalarına ağırlık vererek, yeni yasal düzenlemeler getirmiştir. Tarihi Kent 'öncelikli bölge' olarak belirlenirken; 1993'te 143 sayılı özel yasanın çıkarılmasıyla Ofis doğrudan merkezi yönetime bağlı bir özerk bir yapıya dönüştürülmüştür (OHCHO, 2001). Ofis'in özerk bir yapıya dönüşmesi ile alan özelindeki tüm restorasyon ve koruma müdahalelerinin tek yetkili kurum haline gelmiştir. Bu bağlamda alan yönetiminden sorumlu Ofis'in amaçları şöyledir (Spengler, 2006);

- Stratejik gelişim planını hazırlamak ve uygulamak
- Dönemsel planlar yapmak
- Özel proje alanlarına yönelik eylem planları hazırlamak; bu bağlamda plan koordinasyonu, bölgesel ve arazi kullanım kontrolleri ve planlama süreçlerini yönetmek
- Sosyal ve kültürel programlarla halkın katılımını sağlamak (Yöntem: Planlama ve proje süreçlerine toplulukların müdahalesini sağlamak ve Gayri-resmi topluluk temsilcilerini etkinleştirmek ve çeşitli programlara katmak)
- Ulusal/uluslar arası işbirlikleri kurmak(yerel ya da yabancı girişimcilerle sözleşme yetkisi) ve planlama çalışmalarını uluslar arası gruplar oluşturarak yürütmek
- Alandaki üretim firmalarına ilişkin vergileri belirlemek; devlet ya da bireylerin sahipliliğindeki konutların yönetimi,
- Kendi gelir sistemini yaratmak ve geliştirmek; yatırımları düzenlemek için kendi finansman çerçevelerini yaratmak

Ofis fiziksel yenileme projeleri, sosyo-ekonomik programlar, yatırım süreçlerinin organizasyonu, uygulama çalışmaları, turizm/gayrimenkul yatırımları ve yönetimi konularında uygulamalar yapmaktadır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: OHCHO'un uygulama alanları.

Çalışmaların yürütücüsü olarak Kültür Bakanlığı desteği ile 1994 yılında ulusal, il ve belediye seviyelerinde çok disiplinli bir takımın ürünü olarak üretilen stratejik gelişim plan kararları doğrultusunda eyleme yönelik öncelikli alanlar belirleyen Ofis; planlama kurulu, konut ve bölgeleme otoritesi, park komisyoncusu, vergi toplayıcı, müfettiş/denetçi, çoğu kamu yatırımının kararının bir noktada nihai söz sahibi olarak kendini finanse eden bir model geliştirmiştir. Modelde çerçevesinde; yerel halkla beraber başlatılan; sosyal, tarihi, ekonomik karakterlerin iç içe geçtiği bir alanda detaylı ve projeler yerine uyumlu, düzenli bir şekilde eklemlenmiş gelişim süreçlerin, deneyimlerin yaşanmasını hedefleyen yaklaşım benimsenmiştir (OHCHO,2001).

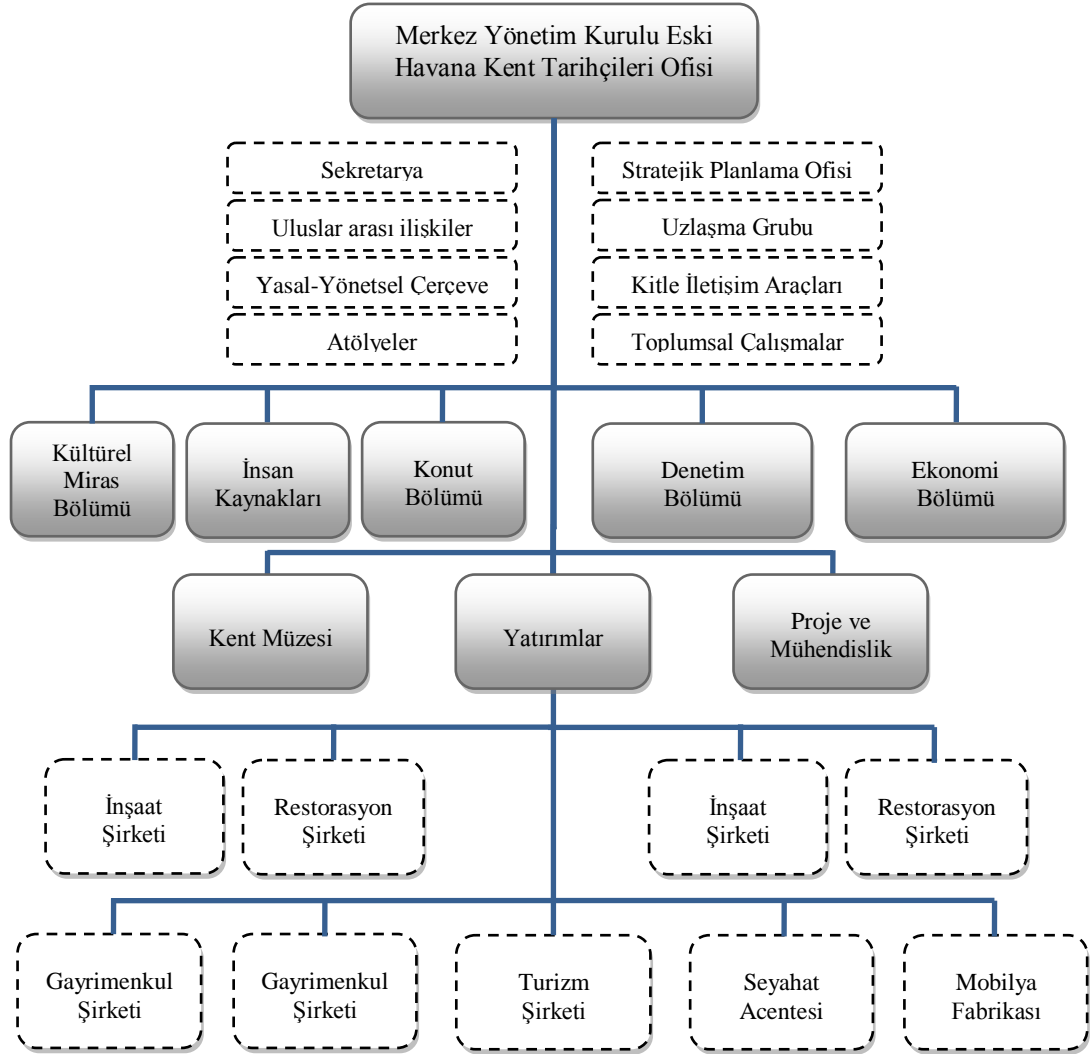
Sürecin gelişiminde aşağıda tanımlanan koşullar etkili olmuştur;

- Politik istek ve irade
- Süreci liderliğinde yürütecek bir kurumsal otoritenin kurulması
- Yasal dayanaklarla kurumun işlerliğinin korunması
- Stratejik ve bütünsel bir plan kapasitesi
- Kent merkezinde finansal kaynakların problem alanlara dağıtılma ilkesi
- Gayrimenkul fonlarının olanaklı kılınması

Kültürel gelişimi temel ilke olarak kabul eden modelde, insanlar faktörünün önemi vurgulanarak, kültürel desenleri ve belleği yaratıcı, taşıyıcı, aktarıcı olarak tanımlanmıştır. Yerel halkın süreçteki etkin rolüne vurgu yapmakla birlikte, miras alanlarının korunmasında sosyo-ekonomik rehabilitasyonun önemine ayrıca vurgu yapılmaktadır. Modelde, eşgüdümlü bir sosyal, ekonomik ve kültürel yaklaşım ile kentin en büyük problem alanında sürdürülebilir bir insan gelişiminin sağlanması hedeflenmektedir. Tüm aktörler kendi insan gelişimi ölçütlerini ortaya koyarak

gelişmiş ülkelerin yerel/bölgesel yönetimlerinin, STK'ların, üniversitelerin, BM ajanslarının ve UNDP'nin bu yetkilerin yerele devredildiği model içerisinde yer alması amaçlanmaktadır (Spengler,2006). Halkın da sosyal katılım ilkesi çerçevesinde kendi bölgelerinin gelişimi için bütünlük yönetim modeli içinde aktif yer almasını ve iletişim, sosyal kaynaşma ve insan kaynaklarının değerlendirilmesi ile bölgenin potansiyellerinin kullanılmasını sağlamaktır.

Ofis bu bağlamda, hem turizm, gayrimenkul, konut ve sektörleri finansal kaynak bulma adına yönetmekte ve insan gelişimi amaçlı güçlü sosyo-kültürel, ekonomik programların organizasyonunu yapmaktadır. Modelde bütüncül bir yönetim için gerekli olan özel bölümler, kısımlar ve girişimlerden oluşan bir organizasyon yapısı tasarlanmıştır (Şekil 2.4).

Şekil 2.4: OHCHO'un organizasyon yapısı (Esgin Zorlu, 2007).

Uluslar arası işbirliklerinin kurulması esası; yerel halkın doğrudan ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde teknik, teknolojik, örgütsel, yönetsel düzeylerde deneyim kazanmaya dayanmaktadır. Amaç; teknolojinin, modellerin transferi değil; kıt kaynakların etkin kullanılabilirliğini sağlamak için yaratıcı uygulama modelleri, programlama yöntemleri, yönetim mekanizmaları ve eşgüdüm yaklaşımları ile farklı ekonomik, politik ve kültürel bağlamlarda ortak ilgi alanlarının yaratılması ve var olan deneyimlerin birlikte geliştirilmesidir (OHCHO,2001).

2000’li yıllara gelindiğinde yönetim modelinin uygulanması uluslar arası topluluklar arasında tanınmaya ve izlenmeye başladıkça, işbirliklerinde de artış gözlenmiş ve bu amaçla özel bir grup kurulmuştur. Alt grup; Stratejik Gelişim Planının ekonomik ve sosyal gelişimine ilişkin rehberlerine bakarak projeleri belirlemek, atölyeler aracılığı ile fikir, proje ve temalar yaratmak ve tarihi merkeze odaklanan diğer uluslar arası örgütlenmeleri yönetmekten sorumludur (OHCHO,2001).

Devlet finansal destekte bulunarak, Ofis’in özel yetkilerle donatılan turizm şirketleri¹¹ kurmasına izin vermiştir. Ofis’in kurduğu şirketlerin ana amacı planlama ve restorasyon çalışmaları sonucu otel, restoran, bar, müze, ofis, dükkan olarak işlevsel dönüşüme uğrayan yapıların kiralanması ve yönetimidir. Bu kiralar neticesinde elde edilen karlarının yönetiminden Ofis sorumludur (Esgin Zorlu,2007).

Yapılan tüm turizm yatırımlarında insan gelişimine ve sosyal odaklı politik tavır ve siyasalarla çelişmeyen ölçütler belirlenmiştir. Kültürü ekonomik gelişmenin temeli olarak alan yönetim modeli kuran Ofis, tüm karları genel Ekonomik Yatırım Müdürlüğü’ne aktarır ve bu müdürlük, bu kari Özel Planların aracılığıyla öncelikli alanlara aktarımını sağlamaktadır (Spengler,2006).

Geliştirilen model halkı dışlamazken, fiziksel canlanma ile birlikte sosyo-ekonomik gelişmenin yaratılması için çalışmalarda geliştirilen yenilikçi ve buluşçu yaklaşımlarla halkı odağına almaktadır. Bu bağlamda model çerçevesinde benimsenen stratejik hedef; Sosyo-Kültürel programların temel alındığı bir fiziksel miras koruma ve geri kazanımıdır. Uluslar arası işbirliklerinin yaratılması ve yerel kalkınma programlarının harekete geçirilmesiyle; 10 yıl içerisinde alanın %33 lük fiziki stoğu yenilenmiştir. Aynı zamanda 10000 yeni iş yaratılmış ve 70000 nüfuslu

¹¹Habaguanex. S.A ve Fenix S.A. Şirketleri.1995’de alanın turizm için büyük önem taşıyan bir bölge ilan edilmesi ile bu bağlamdaki çalışmalar hızlandırılarak, yabancı yatırımcılarla gayrimenkul ortaklıkları kurulmuştur.

tarihi kentte adil bir sistem ile yoğunluklar azaltılmıştır ve yerel halkın yaşadığı yalnız fiziki sorunlar değil, sosyal ve ekonomik sorunlara da çözümler getirilmeye çalışılmıştır (Spengler, 2006).

Ofis'in ortaya koyduğu model, devletin bütçesine ek bir masraf olmaktan çıkarak, korumanın gerekliliği ve korumanın hayata geçirilebilirliğine yönelik önemli bir örnek oluşturmaktadır. Modeldeki ekonomik önermelerle, gelişimi tetikleyen bir katalizör olmak, istihdamı artıracak bir güç yaratmak ve bu bağlamda kültürel mirasın doğasına zarar vermeyecek ekonomik kaynakları yaratmak istenmiştir.

2.3 İstanbul'da Stratejik Mekânsal Planlama - Kentsel Tasarım Çalışmalarına Yönelik Geliştirilen Organizasyon Yapıları

2.3.1 BİNPB-Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu

1970 ve sonrasında sosyal demokrat politik yaklaşımların kentlerdeki yansıması olarak “yeni belediyecilik anlayışı” gelişmeye başlamış; bu anlayışla planlama alanında “toplumcu, katılımcı ve üretken” olma gibi ilerici ilkeler benimsenmiştir. “Yerel yönetim değil, yerel hükümet” söylemi ile merkezi yönetime çok da bağlı kalmayan bir idare anlayışı gelişme başlamıştır (Keleş, 1998). Bu politik ve özgürlükleri önemseyen yasal bağlam, planlama alanının yetki karmaşası ve dağınıklığından çok eşgüdümlü ve bütüncül politikalarla geliştiği ve planlı kalkınmanın benimsendiği bir sürecin gelişmesine olanak tanımıştır.

Tam da bu dönemde; İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı olarak, 1 Mayıs 1966'da yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu Başkanlığı'na İstanbul'un Nazım Planı yapma yetkisi verilmiş ve büro çalışmalarına başlamıştır.¹² İstanbul kent bütününde plan yapmak üzere kurulan İstanbul Nazım Plan Bürosunun İMP ile görevlendirme yönüyle benzeştiği, yasal ve yönetsel bağlamda farklı bir yapıda geliştiği görülmektedir.

1958'de Prof. Luigi Piccinato İstanbul'a davet edilerek, Büro'nun başına danışman olarak getirilmiştir. Luigi Piccinato İstanbul'a yalnızca kent ölçeğinden yaklaşmamış, ülke ve bölge ölçeğinde bütüncül bir bakış açısı getirmiştir. Kapsamlı

¹² Aynı dönemde Belediye bünyesindeki İmar Müdürlüğü ve İmar Planlama Müdürlükleri birleştirilerek, İmar ve Planlama Müdürlüğü* olarak tek bir birim haline getirilmiştir. 1974 yılında ise birleştirilmiş olan Müdürlükler yeniden, “İmar Müdürlüğü” ve “Planlama ve İmar Müdürlüğü” olarak, ayrı birimler haline getirilmiştir. <http://planlama.ibb.gov.tr/Tarihce.htm>

bir planlama vizyonu çerçevesinde İstanbul kenti için lineer bir gelişme önermiştir. İstanbul'un doğal kaynaklarının korunmasını sağlamış ve bu yaklaşımı ile bundan sonraki tüm planların makroformunda da belirleyici bir rol oynamıştır.¹³

Merkezi yönetim idari yapılanması içerisinde Bakanlık Planlama İmar Genel Müdürlüğü'nün 5 kişiden oluşan danışman ekibi yürütücülüğünde hazırlanan ve yönlendirilen planlama sürecinde Başkanlığın Bakan adına yaptığı toplantılara resmi ve tüzel kurumlardan yetkililerin büyük önem arz ederek katıldığı ve katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Merkezi yönetiminin süreci benimsediği ve kontrol ettiği anlaşılmaktadır (Eryoldaş, 2006).

Bu bağlamda bir çok devlet kurumu da yatırım kararlarına ilişkin nazım plan hazırlık sürecinde görüş bildirerek, katılım göstermiştir. Yine katılımlı bir anlayış çerçevesinde, plan yapım sürecinde kurulan sektör grupları, ilgili kurumlarla yazışmalar yaparak bilgi ve görüş istemiş, planlara bu görüşler işlenmiştir (Eryoldaş, 2006).

Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu'nun yeniden düzenlenerek hazırladığı 1980 Metropolitan Nazım İmar Planı yapım sürecine dair Eryoldaş (2006) şunları ifade etmiştir:

“Ülkesel politikalarda İstanbul'un geleceğine yönelik hedef politikalarının bulunmaması, mevcut idari yapının yetki alanlarının sınırlı olması, yasadışı uygulamaları ve gelişmeyi kontrol edebilecek disiplinin sağlanamaması gibi planlama zorluklarına karşın, nüfus, konut, sanayi, ticaret, rekreasyon, hizmetler, bölge konuları ayrı sektörlerce ele alınarak, bilimsel yöntemlerle olasılıklar gözden geçirilerek on sekiz alternatifli bir plan hazırlanmış ve aralarından en uygunu seçilerek etütler geliştirilmiştir”

Büro plan alternatiflerini hazırlarken, sorumlu kuruluşlar ile yapılan protokollerle (Protokol sayısı 115) kentin acil olarak verilmesi gereken 40 önemli kararı üzerinde uzlaşma sağlamış, buna dayanılarak 1969 yılında kent için bir gelişme şeması seçilmiştir (İMP, 2010).

Prof. L Piccinato tarafından hazırlanan Büyük İstanbul Nazım Planı; İstanbul'un betonlaşarak büyümesi tehlikesine karşı kentin tarihsel gelişme sürecinde kazandığı kültürel ve tarihi çevrenin korunması; ardışık bir kentsel yerleşme ağı ögesi olarak “Büyük İstanbul” için metropoliten bir yönetim oluşturulması; metropoliten

¹³ http://www.doganhasol.net/Articles/beyazit-meydaninin-garip-oykusu_10656.html

planlamaya halkın katılımının sağlanması; ilkelerini içeriyordu. Hazırlanan bu plan ile yeni büyüme merkezleri yaratılarak, İstanbul'un aşırı büyümesinin ve ekonomik faaliyetlerin bazı kesimlerde aşırı yoğunlaşmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır (İMP, 2010).

"Metropolitan alan Nazım Plan Öneri Şeması" (1/25.000 ölçekli) 1968 de tamamlandıktan sonra; "İstanbul Nazım Planı" (1/50.000 ölçekli) 1980 de İmar İskan Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Ancak İstanbul Nazım Planı gerek 1983 yılında çıkan imar afları gerek bu dönem ve Nazım Plan Öneri Şeması'nın 1968'de tamamlanması arasında kentsel değişimlerin hızlanmasına bağlı olarak, etkisini yitirmiştir (Keskin, 1999).

1984'te "Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında" 3030 sayılı yasanın çıkarılmasıyla da yerel yönetimlere imar ve diğer kentsel hizmetlere ilişkin geniş yetkiler verilmiştir. Büyük kentlerdeki nazım planların hazırlanması, yaptırılması ve uygulanması işlerini içeren imar çalışmalarını belediyelerin yetki ve sorumluluğu altına alınmıştır (Karaman, 1995).

1985'te çıkarılan 3194 sayılı İmar Kanunu ile de tüm belediyelere plan yapma yetkisini kazandırılmıştır. Ancak belediyelerin bu olumlu gelişmeyi kamu yararından ziyade özel grupların yararına işlettiğini, bu nedenle de katılımlı planlama yaklaşımının gelişmemiştir (Tekeli, 2001).

Büyük İstanbul Nazım İmar Plan Bürosu 1984 yılında İmar ve İskan Bakanlığı tarafından lağvedilerek, Belediye'ye devredilmiş; ancak Belediye yeni yasal ve yönetsel çerçevelere ve kentsel gelişme dinamiklerine göre Nazım Plan Bürosunun deneyimlerinden beslenecek bir planlama birimini yapılandıramamıştır. Mevcut birimleri "yetki, mekan ve imkan" yönünden kısıtlı bırakılmıştır (Keskin ve Diren, 1992).

2.3.2 İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP)

1967'de kurulan İstanbul Nazım İmar Plan Bürosu deneyiminden sonra İstanbul kenti özelinde düşünülen bir planlama merkezi olarak İMP önemli bir çaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel mekanın düzenlenmesine yönelik bir çok yasal düzenleme ile planlama mevzuatında başlatılan yenilenme de bu yapılanma ile birlikte hız kazanmıştır.

Özellikle 1980 ve sonrasında Türkiye’de küresel ağlara eklemenebilmek için geliştirilen yeni ekonomi-politik yaklaşımla kentsel mekâna yönelik çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu bağlamda İstanbul kentinin küresel düzeyde yarışmacı bir kimlik kazanması ve küresel kentler içerisinde var olması için kent mercek altına alınmıştır.

Yine 1999 yılında yaşanan deprem felaketi sonrasında deprem riskinin azaltılması, yaşanabilir kentsel mekânların oluşturulması için ulaşım, konut, altyapı gibi başlıca sektörlerde yenileme ve dönüşüme yönelik proje çalışmalarının hazırlanması yerel yönetimlerin temel planlama yaklaşımı haline gelmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ,İstanbul 2023 vizyonu dâhilinde bu amaçlara ulaşmak için stratejik yaklaşımlarla kent bütününde ve öncelikli müdahale alanlarına yönelik bilgi üretimi, planlama-projelendirme ve danışma niteliklerine dayalı bir merkez kurulmasını karar vermiştir. 2004 yılında İBB Başkanı Dr.Kadir Topbaş tarafından kurulan İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP), İBB kurumsal yapısı içerisinde yer almamakla birlikte; doğrudan Başkanlığa bağlı olan bir danışma birimi olarak çalışmaktadır.

2.3.2.1 İMP’nin kuruluş amacı

İBB, 5216 sayılı belediye yasası 7.Maddesi¹⁴ kapsamında stratejik planların yapma yükümlülüğü altında, sınırları genişleyen İstanbul metropoliten alanı için plan hazırlık süreçlerini başlatmıştır. Bu süreci bürokrasi, akademik çevre, uzmanlar, STK’lar gibi birçok aktörü ortak bir platformda bir araya getirip karar verme süreçlerinin yönetileceği İMP çatısı altında gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP), Büyükşehir Belediye Başkanı’nın görevlendirdiği Başkan Danışmanı yönetiminde sektör departmanlarının oluşturulması ile yapılanmıştır. Büyükşehir Belediye yönetiminin tüm birimleriyle işbirliği içinde Büyükşehir Belediye Başkanı’na doğrudan bağlı bir kuruluş olarak çalışmaktadır. İMP, kentsel gelişmenin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve yaşam kalitesinin artırılması konularında özel çaba göstermektedir.

İMP, kuruluş amaçlarından biri olan 1:100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (Üst Ölçekli Stratejik Planı) ve Nazım Plan çalışmalarını hazırlamak üzere sektör

¹⁴ 10.7.2004 tarih, R.G.25531-5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.

gruplarına ayrılmış, Büyükşehir belediye başkanı tarafından görevlendirilen Hüseyin Kaptan yönetiminde çalışmalarına başlamıştır.

İMP, Dünya'daki örneklerde de görüldüğü gibi yeni bir organizasyon tipi olarak düşünülmüştür. Stratejik mekânsal planlama yaklaşımlarının benimsediği modelde, yapının adında da yer aldığı gibi yalnızca planlama değil, planlama ile eşgüdümlü olarak tasarım çalışmalarının da geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilir ve yaşam kalitesi yüksek kentsel mekânların yaratılmasında şeffaflık ve katılımcılık ilkesi çerçevesinde planlama-tasarım bütünselliğinde ele alınacak süreçlerin nasıl yönetileceğine ilişkin diyalog ve danışma mekanizması ve ara yüz görevi gören İMP; bilimsel ve deneyimlere dayalı bilginin birleştirildiği, esnek ve dinamik yapısı ile yönetim kavramının algılanması için bir araç olabilecek kapasitededir.

2.3.2.2 Organizasyon modeli

İMP'de; akademisyenler, teknokratlar ve bürokratları aynı çatı altında toplayan; sivil toplum kuruluşları ve halkın katılımının da katılımlı süreçlerle sağlayan; bu bağlamda ortaklıklar kurmayı amaçlayan bir model oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu noktada, Kaptan¹⁵ modeli şöyle tanımlamaktadır:

“İstanbul ili için makro ölçekte, bölgesel ölçekte ve ülke genelindeki meselelerin tartışılacağı, bunun paralelinde de eylem planlarının gerçekleşeceği ve aynı zamanda parsel ölçeğinde de planlar yapılacağı; Belediye meclisi, imar komisyonun, teknisyenler, STK'lar, bürokratların ve merkezi yönetimin de yer alacağı bir model öngörülmektedir”

Yine Kaptan; İstanbul'un “dünya ile rekabet halindeki enerjisi ile uyumlu çalışılmasının amaçlandığını” bu noktada planının artık planı yapan misyonunu terk ederek, planlama sürecinin yönetilmesinde bir arabulucu ve danışman niteliği kazandığını belirtmektedir.

İMP 2004 yılında oluşturulduğunda; 14 sektör grubu ve 22 alt sektör grubu olarak düşünülmüştür. Bu gruplar şunlardır;

- Ülke Bölge Planlama Grubu
 - Küresel Bölgesel Gelişmeler ve Küresel Kent Stratejileri Grubu
- Doğal Yapı Grubu

¹⁵ Prof. Dr. Hüseyin Kaptan ile 11 Mayıs 2010 tarihinde yapılan sözlü görüşme.

- Çevre Sorunları Grubu
- Tarım Alanları ve Toprak Araştırmaları Grubu
- Yer Bilimleri Araştırma Grubu
- Jeomorfoloji
- Jeoloji
- Hidroloji
- Hidrojeoloji
- Mühendislik Sismolojisi ve Deprem Tehlikesi
 - Maden ve Taş Ocakları Grubu
 - Orman Alanları ve Ekoloji Grubu
- Demografi Grubu
- Ticaret ve Hizmetler Grubu
- Kültür Endüstrileri Grubu
- Sanayi Grubu
- Konut ve Yaşam Kalitesi Grubu
- Ulaşım Grubu
 - Lojistik Grubu
- Eşgüdüm Karar ve Strateji Grubu
- Metropolitan Planlama Grubu
 - Avrupa Yakası Planlama Grubu
- Kentsel Tasarım Grubu
- Ulusal ve Uluslararası Yarışmalar Grubu
- GIS Grubu
- Müze Kent (Tarihi Yarımada) Grubu (Özalp, 2008).

Şu anda ise araştırma, analiz, planlama, tasarım ve yönetim gibi ana başlıklar altında çalışmalar yapmak üzere, sinerji ve eşgüdümün artırılması için daha esnek ve çalışma bazlı grupları oluşturulmaktadır.

İMP Kentsel Tasarım ve Ulusal ve Uluslar arası Yarışmalar Grupları adı altında ayrı birimler oluşturulması planlanmakla birlikte, ilerleyen süreçlerde İMP Kentsel Tasarım Grubu olarak tek bir ekip belirlenmiş, kentsel tasarım projeleri ve yarışma projeleri aynı grup çatısı altında alt ekiplerle birlikte yürütülmektedir.

2.3.2.3 İMP'nin işlevi ve rolü

İMP'nin temel işlevleri şöyle sıralanabilir;

- Stratejik plan çalışmalarını üretmek ve İstanbul ili Çevre Düzeni Planını hazırlamak; üst ölçek çerçeve planlar ışığında nazım imar planının geliştirmek ve ilçe belediyelerinin uygulama plan çalışmaları için altlık oluşturmak
- Stratejik kararlar çerçevesinde belirlenen özel proje alanlarında eylem planlaması ve kentsel tasarım projelerini üretmek

İstanbul'un bütüncül bir stratejik mekânsal gelişim planının yapılması, bölgesel bakış açısının geliştirilmesi için kurulan İMP, yalnızca planlama ve tasarım çalışmalarını üretmekten sorumlu değildir. Aynı zamanda yerel idareler ve kamu kurumlarına planlama tasarım alanlarında, kültürel miras yönetimi ve CBS gibi konularda destek ve danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu bağlamda, diyalog ve danışma merkezi kimliği ile de planlama-tasarım-yönetim konularında araştırma, analiz ve raporlama çalışmaları; atölye, sergi, yarışma gibi birçok etkinlik gerçekleştirilmektedir.

İstanbul için biçilen vizyon çerçevesinde sosyal, mekansal ve ekonomik potansiyellerinin anlaşılması ve kullanılmasına yönelik çalışmaları üretmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Planlama sürecinde üstlendiği rolle çok disiplinli, çok aktörlü katılımcı düşünce çerçevesinde gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

İMP, planlama alanında yaşanan paradigma kaymasının izlenebildiği, şeffaflık ve çok aktörlü katılımcılık ilkelerine dayanan bir yapı olarak Türkiye ve İstanbul için bir ilk teşkil etmektedir. Bu bağlamda İMP'nin temel rolü; stratejik kararlar çerçevesinde belirlenen eylem alanlarında yarışma ya da katılımlı süreçlerle üretilmesi amaçlanan kentsel tasarım çalışmalarının gerçekleştirilebilir kılmak için yerel-merkezi yönetim, taşınmaz sahipleri, girişimciler ve finansman sağlayıcıları bir araya getiren özel ortaklıklar kurmak esasına dayanmaktadır.

2.3.2.4 Kentsel tasarım proje çalışmaları

Kentsel Tasarım Grubu, kentsel tasarım ve yarışma projeleri olarak 2 ayrı alanda çalışma yapmaktadır. Araştırma kapsamında yarışma projeleri yer almamakta olup, yalnızca kentsel tasarım ekibinin ürettiği Kentsel Tasarım Projeleri incelenmiştir.

Kentsel Tasarım ve Yarışmalar Grubu altındaki Kentsel Tasarım çalışmalarını üretmekten sorumlu ekip, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni planında yer alan İstanbul'un odak alanlarında yer alan altyapı ve yaşam kalitesi açılarından sorunlu alanların dönüştürülmesi için proje üretmektedir. Çalışma yapılan alanların kentsel kalitesinin yükseltilmesi ve “yenilikçi, kimlikli ve çevreye duyarlı merkezlerin yaratılmasını amaçlamaktadır (İMP,2009).

Kentsel Tasarım Projeleri ve Kentsel Dönüşüm projeleri üreten ekip, tasarım projelerini “İstanbul'un dünya kenti olma” misyonu çerçevesinde; dönüşüm projelerini de “yeniden yapılandırma” çalışmaları çerçevesinde hazırlamaktadır.

Proje çalışmaları analitik etüd; üst ölçek kararlar, kurum görüşleri çerçevesinde sentez çalışmaları ve beraberinde alternatif çözüm önerilerinin geliştirdiği bir sistematik izlemektedir. Bu sistematik içerisinde 1/5000 ölçekli Nazım İmar Plan kararları da üretilerek, uygulamaya dönük stratejiler geliştirilmektedir (İMP, 2009).

Kentsel Tasarım Ekibi çalışma alanlarının niteliğine göre 3 farklı tipte proje çalışmaları üretmektedir;

- İstanbul' un sağlıksız gelişmiş konut alanları için yenileme projeleri;
- Metropoliten alan içerisinde alt merkez olarak gelişmesi öngörülen alanlarda alt merkez kentsel yenileme / tasarım projeleri;
- Sağlıklı ve planlı kentsel gelişmeye imkân sağlayacak yeni konut alanlarında tasarım projeleri ve İstanbul' un deprem riski altındaki ilçelerinde “deprem odaklı kentsel dönüşüm projeleri” (İMP, 2009)

İMP Kentsel Tasarım Biriminin hazırladığı raporda kentsel tasarım projeleri ve projelerin durumu ile ilgili açıklamalar yapılmaktadır. Bu projeler sırasıyla şunlardır (Şekil B.1);

- **Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi**

Haziran 2005-Ağustos 2006 döneminde İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü için hazırlanan proje; bina kalitesi ve zemin özellikleri açısından yüksek risk taşıyan Zeytinburnu ilçesinde var olan dokunun depremsellik açısından yeniden düzenlenmesi, yenilenmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda Analizler, Sentez, Kentsel Dönüşüm Modeli, Hak sahipliliği tespit çalışmaları, Kentsel Tasarım ve Mimari Avan Projeler hazırlanmıştır. Fikir projesi tamamlandıktan sonra, Yaklaşık 5 ha. lık bir pilot bölge seçilerek kentsel dönüşümü yönlendirecek tasarım modeli

oluşturulmuş; ancak Kentsel Dönüşüm Modelinin uygulama aşamasında, mülkiyet problemlerinin çözülememesi nedeniyle proje durmuştur (İMP, 2009).

- **Ayazma Kentsel Dönüşüm Projesi**

Haziran 2005'te İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü için başlatılan proje; mekânsal ve sosyal açıdan yetersiz yaşam koşulları altındaki Ayazma Mahallesi (Başakşehir İlçesi, İkitelli Köyü ve çevresi) iyileştirme çalışmaları yapmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda Analizler, Kentsel Tasarım ve Mimari Avan Projeler ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Kasım 2007 tarihinde plan revizyona girmiş ve TOKİ'ne iletilmiştir (İMP, 2009).

- **Yarımburgaz Kentsel Dönüşüm Projesi**

Yaklaşık 194 ha.lık bir alanda Haziran 2005'te İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü için başlatılan proje; kentsel norm ve standartlardan yoksun, zemin, arazi yapısı ve bina yapıları ve depremsellik konusunda risk taşıyan Yarımburgaz Mahallesi (Başakşehir İlçesi, K.Çekmece Gölü kuzeydoğu kesimi) güvenli, sağlıklı ve kentsel kalitesi yüksek yaşam alanlarının yaratılmasına yönelik dönüşüm çalışmaları yapmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda Analizler, Kentsel Tasarım Avan Projesi ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Plan hazırlandıktan sonra proje durmuştur (İMP, 2009).

- **Büyükdere Caddesi Sanayiden Hizmet Alanlarına Dönüşüm Projesi**

Yaklaşık 100 ha. lık bir alanda Eylül 2005'te İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü için başlatılan proje; Büyükdere caddesi ve konut alanları arasında yer alan sanayi ve kamuya ait boş alanların düzenlenmesi ve ticaret-kültür-sosyal yaşam alanlarının yaratılması ile yeniden fonksiyon kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda Analizler, Kentsel Tasarım Avan Projesi ve yarışmaya çıkarılması planlanarak Yarışma Şartnamesi hazırlanmıştır; ancak şartname hazırlandıktan sonra proje durmuştur (İMP, 2009).

- **Tuzla-Aydınlı Kentsel Tasarım Projesi**

Yaklaşık 50 ha. lık bir alanda Ekim 2005'te İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü için başlatılan proje; Tuzla-Orhanlı alt bölgesi için metropoliten alana hizmet edecek rekreasyon alanı yaratılması ve doğu yakasında desantralizasyon odağı olarak dönüşümünün sağlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Analizler, Kentsel Tasarım Avan Projesi ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır; ancak planın hazırlanmasından sonra proje durmuştur (İMP, 2009).

- **Altınşehir, Güvercintepe, Şahintepe Kentsel Dönüşüm Projesi**

Yaklaşık 36 ha. lık bir pilot bölgede Ekim 2005'te başlatılan proje; Altınşehir, Güvercintepe ve Şahintepe Mahallelerinde (Başakşehir İlçesi) sağlıklı, donatıları yeterli, topoğrafik ve coğrafi değerleri korunarak değerlendirilen bir konut alanı düzenlenmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda Analizler, Kentsel Tasarım Avan Projesi ve 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır; ancak Temmuz 2006 yılında İMP, İBB ve ilçe belediyesinin ortak toplantısında çalışma durdurulmuştur. İlçe belediyesi çalışmaları kendi yürütme kararı almıştır (İMP, 2009).

- **Kayabaşı Kentsel Dönüşüm Projesi**

Yaklaşık 1536 ha. lık alanda Ekim 2005'te başlatılan proje ile; Kayabaşı Mahallesi (Başakşehir İlçesi) "sürdürülebilir kentleşme" olgusundan hareketle metropoliten alan gelişme ve desantralizasyon stratejilerine göre bu bölgede deprem sakınlı, güvenli, sürdürülebilir ve yaşam kalitesi yüksek bir konut yerleşme dokusu oluşturmak amacıyla yeni gelime konut alanlarının planlanması ve kentsel tasarım projelerinin hazırlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Analizler, Kentsel Tasarım Avan Projesi, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı hazırlanmıştır. İmar Planları onaylanmıştır. Planlar bir yıl sonra TOKİ tarafından revize edilerek, değiştirilmiştir (İMP, 2009).

- **Güneşli-Havaalanı Aksı Sanayiden Hizmet Alanlarına Dönüşüm Projesi**

Yaklaşık 1111 ha. lık alanda Ocak 2006'da başlatılan proje ile; Yenibosna, Güneşli ve Halkalı-İkitelli ana kavşakları ve bağlantı noktalarını da kapsayan Basın Ekspres Yolu olarak adlandırılan İkitelli-Havaalanı aksında ana arterler ve konut alanları arasında kalan sanayi ve kamuya ait boş arazilerin değerlendirilmesiyle bölgesel bir hizmet alanı yaratılması, amaçlanmıştır. Bu kapsamda kentsel tasarım projesine altlık olacak analizler hazırlanmıştır. Tüm analizler tamamlanmış, yarışmaya çıkarılması planlandıktan sonra proje durmuştur (İMP, 2009).

- **Kâğıthane Alt Merkez Kentsel Yenileme Projesi**

Yaklaşık 85 ha. lık alanda Mart 2006'da başlatılan proje ile; Kağıthane ilçe merkezinde kullanılmayan sanayi alanlarının alt merkez olarak yeniden düzenlenmesi; güvenli, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel mekanların yaratılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Analizler ve Kentsel Tasarım Avan Projesi hazırlanmıştır. Yarışmaya çıkarılmasının gündeme gelmesiyle durmuştur (İMP, 2009).

- **Bayrampaşa Merkez Kentsel Yenileme / Tasarım Projesi**

Yaklaşık 27 ha. lık alanda Mayıs 2006'da başlatılan proje ile; hızlı kentsel büyüme ile kent ilçe merkezinde sıkışmış durumdaki alanların yeni fonksiyonlarla düzenlenmesi ve kente kazandırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Analizler ve Kentsel Tasarım Avan Projesi hazırlanmıştır. Proje tamamlandıktan sonra İMP Kentsel Dönüşüm Grubuna devredilmiştir (İMP, 2009).

- **Harbiye Kongre Vadisi Kentsel Tasarım Projesi**

Yaklaşık 65 ha. lık alanda Nisan 2006'da başlatılan proje ile; Dünya Bankası uluslar arası para fonu toplantıları için Harbiye Kongre Vadisi'nde birbirinden bağımsız çalışan kültür, kongre, konaklama kapasitelerinin bütünsel bir kongre kompleksi şeklinde bütünleştirilmesi amaçlanmıştır. hızlı kentsel büyüme ile kent ilçe merkezinde sıkışmış durumdaki alanların yeni fonksiyonlarla düzenlenmesi ve kente kazandırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda mekânsal analizler yapılmış, kültür ve kongre merkezlerinin kapasiteleri karşılaştırılmış ve kapasite arttırım senaryoları üretilmiştir. Kongre Vadisi için kapasite arttırımı konsept projesi üretilmiştir. Uygulama aşamasında süreci özel büro devralmıştır (İMP, 2009).

- **Hadımköy Kent Meydanı Kentsel Tasarım Projesi**

Yaklaşık 3 ha. lık alanda Nisan 2007'da başlatılan proje ile; bütüncül bir yaklaşımla Hadımköy Kent Meydanı'nın merkez potansiyellerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Kentsel Tasarım Avan Projesi hazırlanmıştır. Kentsel Tasarım Uygulama Projesi aşamasında durdurulmuştur (İMP, 2009).

- **Fatih Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi**

Fatih ilçesi, Samatya, Mevlanakapı, Kadir Has, Aksaray, Tekfur-Karagümrük ve Fatih merkezine yönelik Mayıs 2007'da başlatılan proje ile yüksek deprem riski taşıyan alanların bütüncül deprem sakinim politikaları ile yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 10 adet bölge özelinde Analizler, Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Projeleri hazırlanmıştır. Yine proje kapsamında dönüşüm modelinin oluşturulması için yasal altlıkların çıkarılması için çalışmalar yapılmıştır. Projeler İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir (İMP, 2009).

- **Küçükçekmece Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi**

Küçükçekmece ilçesine yönelik Şubat 2008'de başlatılan proje ile yüksek deprem riski taşıyan alanların bütüncül deprem sakinim politikaları ile yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 7 adet bölge özelinde Analizler, Sentez, Acil Eylem

Planı ve Mahalle Yenileme Eylem Planları, Kentsel Dönüşüm ve Tasarım Projeleri hazırlanmıştır. Yine proje kapsamında İBB ve İlçe belediyesi ile yapılan toplantılarla koordineli çalışmalar yapılmıştır. Projeler İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir (İMP, 2009).

Bu projelere ek olarak; Mayıs 2010 ayı içerisinde çalışmaların başlatıldığı Kayabaşı Kentsel Tasarım Projesi ve Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projesi de çalışma kapsamına alınmıştır.

- **Kayabaşı Kentsel Tasarım Projesi**

Kayabaşı Toplu Konut Alanı Kentsel Tasarım Projesi ile ilçe belediyesi tarafından oluşturulmuş olan uygulama planından hareketle, Belediye ve TOKİ ile işbirliği içinde alternatif bina tipolojilerinin geliştirildiği bir kentsel tasarım çalışması yapılmış ve TOKİ'ne teslim edilmiştir.

- **Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projesi**

Yaklaşık 85ha.lık alanda Mart 2010'da başlatılan proje ile Kağıthane-Cendere Vadisi'nde atıl durumdaki sanayi alanlarının alt merkez olarak yeniden düzenlenmesi; güvenli, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel mekanların yaratılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Analizler ve üç farklı Fikir Projesi geliştirilmiştir. Bu bağlamda, proje alanında dernek kurulmuş ve sürecin yönetimi ortak kararlar çerçevesinde yapılmaya çalışılmıştır. Atölye çalışması düzenlenerek 3 farklı alternatif sunulmuştur.

Tüm projeler ortak aşamalardan geçtikten sonra tamamlanmış ya da uygulama aşamasına geçmeden durmuştur. Bu aşamaları gösteren bir bilgi çizelgesi hazırlanmıştır. Buna göre projeler; analiz, mimari avan proje ve kentsel tasarım avan proje (fikir projesi), planlama ve uygulama aşamalarına göre gösterilmiştir (Şekil 2.5). Proje süreçleri iki farklı renkle tanımlanmıştır. Kırmızı ile gösterilen projeler katılımın benimsendiği süreçlere işaret etmektedir. Yalnızca İBB, ilçe belediyesi ve ilgili kurum, kuruluşları değil; aynı zamanda akademisyenler, danışmanlar, STK'lar, üniversiteler gibi birçok aktörün tanımlandığı ve sürece katılımlarının sağlanmasına çalışıldığı, katılımcıların bir araya gelip fikir alışverişinde bulunduğu ve uzlaşma ortamlarının yaratıldığı süreçleri içermektedir. Mavi ile tanımlanan projeler ise katılımın çoğunlukla İBB, ilçe belediyesi ve yetkili kurumların bilgilendirme toplantılarının ötesine geçmeyen sınırlı katılım boyutundaki bir süreci tariflemektedir.

2.4 Bölüm Değerlendirmesi

- 1980 ve sonrasında planlama alanında paradigma değişikliği olduğu görülmektedir. Bu değişim, geleneksel planlama anlayışının katı, uzun vadeli ve tepeden inmesi rasyonel bilgi üretme ve karar verme mekanizmasından iletişimsel rasyonelite paradigması ekseninde gelişen stratejik mekânsal planlamaya geçişi tarif etmektedir.
- Bu bağlamda stratejik mekânsal planlama fiziksel müdahalelerin ne olacağını tamamlayan bir belge olmanın ötesinde; sosyal, kurumsal, yönetsel, örgütsel, mali ve politik boyutlarıyla etkileşimli ve aktif bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Stratejik Mekânsal Planlama; SWOT Analizi, Yarışmacılık, Etkin Katılımlı Süreç Tasarımı ve Eylem Planlaması olmak üzere dört temel bileşen üzere kuruludur. Bu dört nitelik içerisinde katılım ve eylem planlaması, stratejik mekânsal planlamanın aktif ve paydaşlar arası etkileşim ağının kurulmasıyla iletişimsel eyleme dayalı bir sürece işaret etmektedir.
- Bireysel görüşlerden toplumsal bir görüşe ve ortak vizyon ve hedefleri oluşturmak için süreci benimsemek ve sahiplenmek gereklidir. Nitekim bu temel gereklilik; şeffaflık, müzakere, uzlaşma, aşağıdan yukarı planlama ve katılımcılık ilkeleri temelinde gelişen iletişimsel eyleme dayalı planlama sürecini meşru bir belgeye dönüştürecektir.
- Bu yeni iletişim tabanlı planlama paradigması, katılımlı yaklaşımların ayrı bir süreç olarak tasarlanması gerektiği bir boyuta işaret etmektedir.
- Arnstein; katılımlı süreçlerin düzeylerini belirlediği çalışmasında 3 ana düzey (katılım yok, sembolik katılım, halk iradesi) katılım yaklaşımı sunmaktadır. Sembolik ve katılımın olmadığı düzeyler; katılımın bilgilendirme, tanıtma gibi sınırlı ve halkla gerçek anlamda diyaloga ya da uzlaşmaya girilmediği süreçleri tariflemektedir. Halbuki paradigmanın getirdiği yeni iletişimsel eylem içerisinde halkın iradesi ve halkın aktif olarak dahil olduğu koşullarda gerçek anlamda katılımlı süreçlerden bahsedilebilir. Aksi takdirde, planlama süreçlerinin sembolik ya da sınırlı düzeyde katılımı ile gerçekleşmesiyle, paradigmanın getirdiği temel planlama ve katılım ilkeleri gözetilmemiş olacaktır.

- Stratejik mekânsal planlama, eyleme yönelik olma yönü ile kentsel tasarım projelerini, planlama çalışmalarına gerçekleştirilebilir olma niteliğini kazandıran bir araçtır. Bu rolüyle kentsel tasarım projeleri, planlama sürecinin her aşamasında düşünülmesi gereken süreçlere dönüşmektedir.
- Planlama sürecinin iletişimsel bir zeminde ilerlemesi, kentsel tasarım proje süreçlerinde daha da önem kazanmaktadır. Kentsel tasarım projeleri; sosyal, mekânsal ve stratejik kararlarla çok disiplinli ve aktörlü süreçler olarak görülmektedir.
- Bu süreç aynı zamanda stratejik kararlar çerçevesinde belirlenen eylem alanlarının algılanmasını; analiz ve sentez çalışmalarının yapılmasını ön gören bir kavrama süreci, birlikte üretime dayalı aktif katılımın gerçekleşmesi ve etkileşim, müzakere, uzlaşma ile alınan ortak kararlar çerçevesinde mekân-zaman boyutlarındaki müdahalelerin tanımlandığı sunum süreci ve sonuç ürünün nasıl uygulanacağını anlatan bir gerçekleştirme sürecidir.
- Kent plancı ve tasarımcılarının rolü de teknisyenlik çerçevesinin ötesine geçip, diyalog ve danışmaya dayalı katılımlı süreçlerin yönetimi çerçevesinde; arabulucu, uzlaştırıcı ve süreç yöneticisi misyonuna dönüşmektedir. Lakin bu misyon; salt bir arabuluculuk ya da uzlaştırıcılık düzeyinde algılanmamalıdır. Halkın ihtiyaçlarını, isteklerini ya da yurttaş haklarını gözetilen bir savunma iradesi ile bilginin nasıl yaşama aktarılacağını gösteren plancının bilimsellik ve teknik gerektiren uzmanlık yönü unutulmamalıdır.
- Dünya’da ve Türkiye’de planlama yetki ve sorumluluğundaki merkezi ve yerel idareler; planlama çalışmalarının yapılması ve süreçlerin örgütlenmesine yönelik farklı organizasyon yapıları kurmaktadır.
- Bu bağlamda Dünya’daki örneklere bakıldığında; merkezi-yerel idarenin yer aldığı kurumsal şema içerisinde yer almayan ancak eşgüdümlü ve birlikte çalışma esasına dayanan; yasal düzenlemelerle yetkilendirilmiş alan bazında geçici ya da genel sorumlu olarak kalıcı ve özerk organizasyon yapılarının kurulduğu görülmektedir.
- Bu organizasyon yapılarının başarısı; merkezi ve yerel düzeydeki siyasi iradenin sorumlu olarak süreci sahiplenmesi ve benimsemesi, yapılara yasal yetkilerin, özerkliğin sağlanması, tüm aktörlerin eşgüdümlü, birlikte üretme, sorumlulukları

paylaşma, karşılıklı öğrenme ve süreci benimseme becerilerinin gelişmiş olmasına bağlıdır.

- Bu yapılar; plan yapan teknik destek birimi olmanın ötesine geçerek, merkezi-yerel idare, özel sektör, STK, üniversite ve halk gibi tüm aktörlerin etkileşim ağı içerisinde örgütlenebileceği bir diyalog ve danışma mekanizması olarak çalışmaktadır.
- İstanbul Nazım İmar Plan Bürosu; Türkiye'nin planlama geçmişinde, merkezi yönetimin önderliğinde yetkilendirilmesi, o dönem koşullarında katılımlı bir süreç tasarlanarak rasyonel bilgi üretme ve karar verme süreçlerini yönetebilmesi açılarından başarılıdır.
- İMP de benzer kaygılarla; İstanbul kentinin planlama ve tasarım çalışmalarını yapmak amacıyla; diyalog ve müzakereye dayalı katılımlı platformlarının oluşturulması misyonu ile kurulan yerel yönetimin denetimindeki bir organizasyon yapısıdır.

3. KENTSEL TASARIM PROJE SÜREÇLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 Araştırma Tasarımı

İMP-Kentsel Tasarım Grubu tarafından üretilen Kentsel Tasarım Projeleri özelinde yapılan araştırma; İMP'deki kentsel tasarım proje süreçlerini katılım yaklaşımlarını yönünden sorgulamak üzere, Anket Soruşturması ve Sözlü Görüşme(Mülakat) olmak üzere 2 aşamalı tasarlanmıştır (Şekil C.1). Değerlendirme kriterleri çerçevesinde İMP'deki proje süreçlerini katılım yönünden incelemek; bu çerçevede proje süreçlerinde yaşanan tikanıkları, projelerin uygulama düzeyine erişememesinin altındaki nedenleri ortaya çıkarmak ve İMP'nin bu bağlamdaki rolünün ve etkisinin ne olduğunu tartışmak amaçlanmıştır.

Anket Soruşturması iki düzeyde yapılmıştır. İlk düzey soruşturma; dört farklı grup üzerinden *kentsel planlama-tasarım bütünselliği, Türkiye'de ve İMP'deki katılım boyutu, İMP'nin kuruluş amaçları, İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu, İMP'nin Yönetim Yapısı ve İMP'nin yükleneceği Misyon ve Beklentiler* hakkındaki görüşleri analiz etmektedir. Bu analiz ile İMP'ye yönelik algı ve görüşlerin ne olduğunu bulmak ve farklılaşmalar olup olmadığını değerlendirmek amaçlanmıştır.

Öncelikle İstanbul'daki planlama-tasarım çalışmaları üretmekle görevli, yetkili ve sorumlu Planlama-Tasarım Ekiplerini belirlenmiştir. İMP ve kentsel tasarım çalışmalarının değerlendirilmesinde yalnız İMP içerisindeki ekipler ve yöneticilerin görüşleri analiz edilmemiştir; İMP'nin yetki ve sorumluluk alanını belirleyici irade olan İBB Birimleri ve yöneticilerinin görüşleri de araştırma kapsamına alınmış ve karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

Araştırma grupları; mimarlık, şehir planlama, peyzaj mimarlığı uzmanlık alanlarında görev yapan kişiler arasından belirlenmiştir (Çizelge 3.1). Bu kişiler Kentsel tasarım projeleri üretmekten sorumlu İMP-Kentsel Tasarım Birimi, İMP_Kentsel Tasarım Biriminde bir süre çalışan ve daha sonra ayrılmış kişiler ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü'nde çalışmakta olup, rastgele seçilen 12 denek ile toplam 4

grup oluşturulmuştur. Bu grupların içerisinde 19 (%40) mimar, 4 (%8) peyzaj mimarı, 24 (%50) şehir plancısı ve 1 (%2) harita mühendisi yer almaktadır. İMP-Kentsel Tasarım Birimi “İMP_KET Grubu”, İMP_Kentsel Tasarım Biriminde bir süre çalışmış ve daha sonra ayrılmış kişiler “İMP_A Grubu”, Kentsel Tasarım Müdürlüğü “İBB_KET Grubu” ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü “İBB_ŞP Grubu” olarak adlandırılmıştır. Soruşturma çalışması yapıldığı dönem itibariyle İMP-Kentsel Tasarım Biriminden ayrılan kişiler 12 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu sebeple araştırma tasarımı 12 kişilik denek grupları üzerinden geliştirilmiştir. Toplam 48 adet anket yapılmıştır (Ek D). İMP_A grubu ile internet(e-mail) ortamında anket yapılırken, diğer 3 grup ile anket çalışması iş ortamlarında yüz-yüze uygulanmıştır. Anket Soruşturması Mayıs-Haziran 2010 döneminde gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3.1: Araştırma grupları.¹⁶

Meslek Alanları/Kurum	İMP	İBB	Toplam Çalışan Sayısı	Denek Sayısı
Mimar	45	282	327	19
Peyzaj Mimarı	10	35	45	4
Şehir Plancısı	57	168	225	24
Genel Toplam	112	485	597	48

Anket soruşturması kapsamında kentsel tasarım proje üretim süreçlerinin detaylı incelemesini yapmaya yönelik ikinci bir soruşturma yapılmıştır. İkinci düzey soruşturma, ilk düzey anket soruşturmasında yer alan İMP_KET ve İMP_A gruplarına uygulanmıştır (Ek D). İMP-Kentsel Tasarım Biriminin 2005 ve 2010 yılları arasında ürettiği 16 adet kentsel tasarım projelerine yöneliktir. Bu aşamada proje sürecindeki *iç örgütlenmeler, katılım modelleri ve aktörleri, proje aşamaları, deneyimlerin biriktirilmesi belgelenmesine yönelik şartname ve tutanaklar ve katılım ve değerlendirme toplantıları* hakkında bilgi alınmıştır. Yine katılım süreçleri açısından *başarılı ve başarısız yanlar, grup algısı ve içsel süreçler* açısından projenin başarı düzeyini etkileyen faktörler irdelenmiştir. İlk düzey anket soruşturmasında yer alan İMP_KET ve İMP_A birimlerindeki 24 denek ile yapılan ikinci düzey anket soruşturması neticesinde 5 ve üzeri deneğin çalıştığı projelerin bulguları verilmiştir. Bu projeler; Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi, Fatih ve Küçük Çekmece Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projeleridir.

¹⁶ Kaynak: İBB ve İMP. , Haziran, 2010

Sözlü Görüşme(Mülakat) çalışması da benzer şekilde, İMP ‘deki yöneticiler ve ekip yürütücüleri ile İBB’deki yönetim kadrolarından yetkilerle yapılan kişisel görüşmelerle değişen ve benzeşen görüşleri tespit etmek ve değerlendirmek amaçlanmıştır (Ek D). Anket çalışmasında izlenen sistematik üzerinden İMP’deki yönetici ve yürütücüler ile İBB’deki anket çalışması yapılan deneklerin bağlı oldukları birim yöneticileri ile sözlü görüşme yapılmıştır. Bu kapsamda, İMP ‘nin 2008 yılına dek yöneticiliğini yapan Prof. Dr. Hüseyin KAPTAN, şu anki yöneticisi Prof. Dr. İbrahim BAZ, İMP Metropolitan Planlama Birimi yürütücüsü Özdemir SÖNMEZ ve Kentsel Tasarım-Yarışmalar Grubu yürütücüsü Murat Vefkioğlu ile görüşülmüştür. Yine, İBB Şehir Planlama Müdür Yardımcısı İhsan YILMAZ ve İBB-Kentsel Tasarım Müdürlüğü Yardımcısı Aydın ÇAKMAK ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler genel anket çalışmasında belirlenen değerlendirme kriterleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Anket Soruşturması ve Sözlü Görüşme(Mülakat) olarak 2 aşamada hazırlanan araştırma çalışması sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır.

3.2.1 Anket soruşturması bulguları

Anket Soruşturması bulguları iki bölümde toplanmıştır. Birinci bölümde deneklerin *yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, İstanbul’da ikamet süresi, İMP’de çalışma süresi, İBB’de çalışma süresi, İMP’de çalışma durumu ve önceki iş deneyimleri* gibi genel özelliklerine ilişkin bilgi alınmıştır. *İMP’de çalışma süresi* İMP_KET ve İMP_A gruplarına; *İBB’de çalışma süresi ve İMP’de çalışma durumu* İBB_KET ve İBB_ŞP gruplarına yönelik hazırlanmıştır.

Anket soruşturmasının ikinci bölümünde ilk ve ikinci düzey soruşturma bulgular yer almaktadır. İlk düzeyde; 4 araştırma grubunun *kentsel planlama-tasarım bütünselliği, Türkiye’de ve İMP’deki katılım boyutu, İMP’nin kuruluş amaçları, İMP’nin kuruluş amaçlarına erişme durumu, İMP’nin Yönetim Yapısı ve İMP’nin yükleneceği Misyon ve Beklentiler* gibi değerlendirme kriterleri üzerinden değerlendirmeleri yer almaktadır. 10 soru yöneltilmiştir. İMP’nin Yönetim Yapısı, Kuruluş Amaçları, İMP’deki kentsel tasarım projelerinde yer alan Aktörler ve Katılım Modeline ilişkin sorular birden fazla şıkkın işaretlenebildiği tanım sorusu niteliğinde hazırlanmıştır ve bu şıkların işaretlenme sıklığına göre sayım yapılarak, tanımlar sıralanmıştır. İMP’nin kuruluş amaçlarına erişme durumu, başarılı ve başarısız

olduğu noktalar, yükleneceği misyon ve beklentilere ilişkin ucu açık sorular hazırlanmış, tekrar edilen görüşler sıklık sırasına göre sıralanarak analiz edilmiştir.

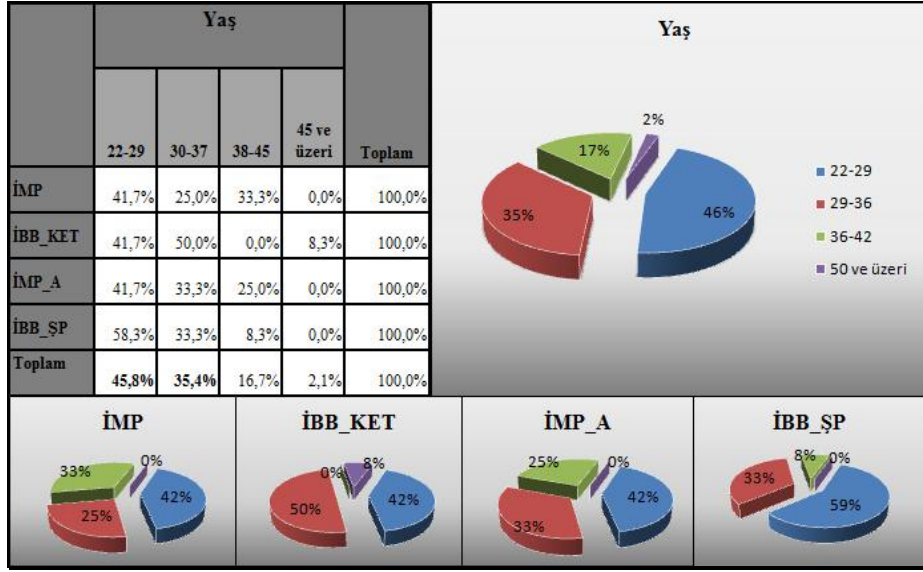
İkinci düzey soruşturmada yalnızca İMP_KET ve İMP_A gruplarına yönelik hazırlanmış olup; 16 proje içerisinde üretim sürecinde yer aldıkları her proje için ayrı anket yapılmıştır. 24 denek toplamda 45 adet proje anketi doldurmuştur. 12 proje için 1 ya da 2 deneğin üretim süreçlerinde yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle araştırma kapsamında 5 ve üzeri deneğin katıldığı proje üretim süreçlerine dair araştırma bulgularına yer verilmiştir. Bu projeler; Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi, Fatih ve Küçük Çekmece Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projeleridir.

İkinci düzey soruşturmada amaç; proje süreçleri hakkında derinlemesine ve detaylı bilgi almak ve proje süreçlerini değerlendirmektir. Bu bağlamda; proje sürecindeki *iç örgütlenmeler, katılım modelleri ve aktörleri, proje aşamaları, deneyimlerin biriktirilmesi belgelenmesine yönelik şartname ve tutanaklar ve katılım ve değerlendirme toplantıları* hakkında bilgi alınmıştır. Yine katılım süreçleri açısından *başarılı ve başarısız yanlar, grup algısı ve içsel süreçler* açısından projenin başarı düzeyini etkileyen faktörler irdelenmiştir.

3.2.1.1 Deneğin kimliği

- **Yaş**

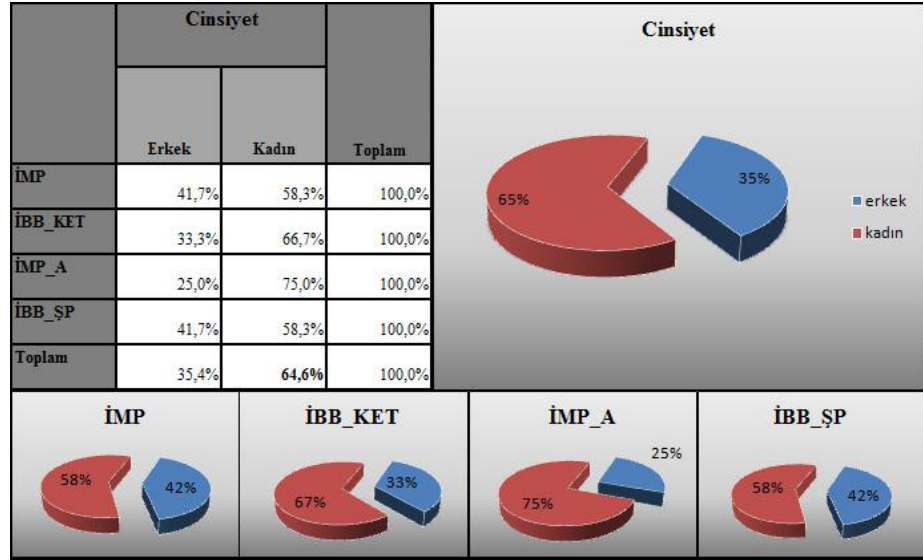
Deneklerin %46 sının 22-29 yaş aralığındadır. %35 i ise 30 ile 37 yaş aralığındadır. Gruplar sırayla incelendiğinde, ağırlıklı yüzdenin 22-29 yaş aralığında kaldığı; İBB_KET grubunun ise yarısının 30-37 yaş aralığında olduğu görülmektedir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Yaş.

- **Cinsiyet**

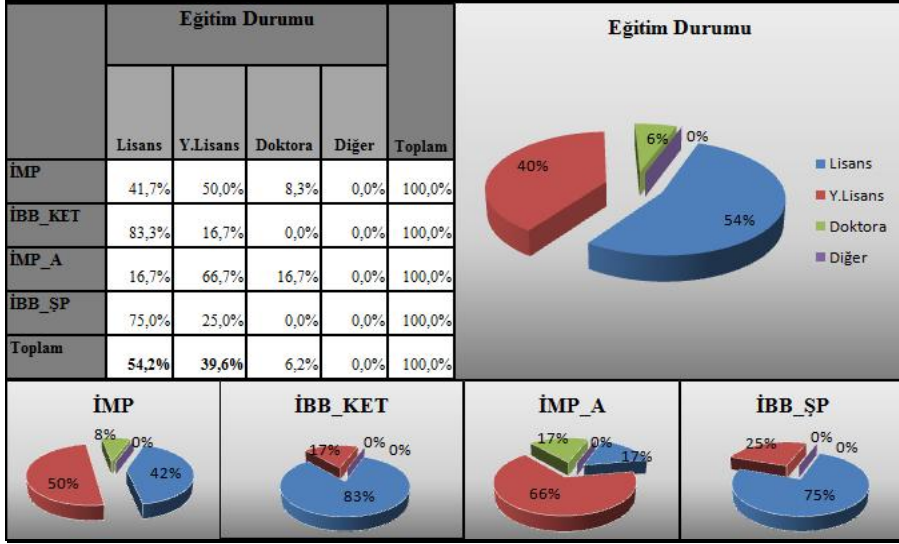
Deneklerin %65 ini kadın ve %35 ini erkekler oluşturmaktadır. İMP_KET ve İBB_ŞP gruplarında kadın-erkek sayısı birbirine yakın iken; İBB_KET ve İMP_A gruplarında ise bu farkın fazla olduğu görülmektedir (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Cinsiyet.

- **Eğitim durumu**

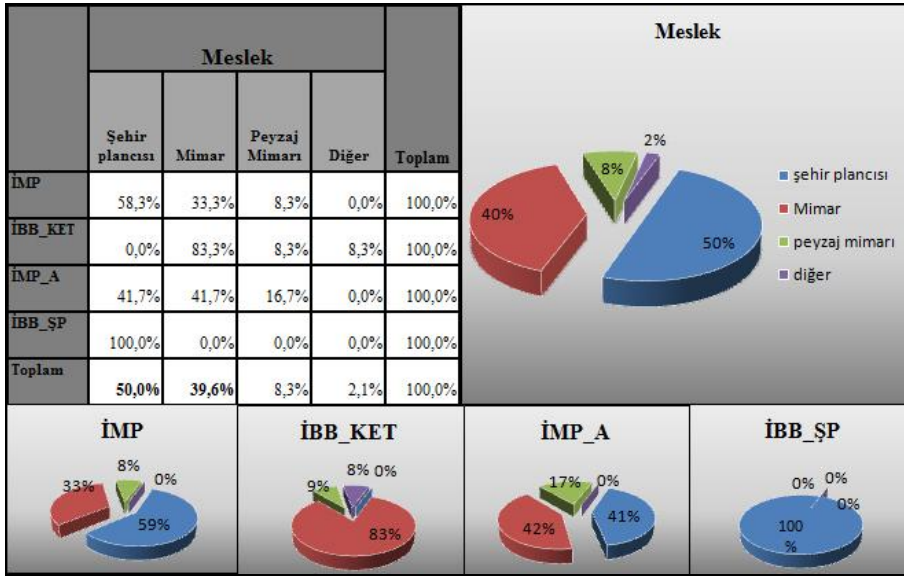
Deneklerin %54'ü lisans ve %40'ı da yüksek lisans mezunudur. İMP gruplarında daha fazla yüksek lisans mezunu çalışmakta iken; İBB gruplarında lisans mezunları sayısı daha fazladır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Eğitim durumu.

- Meslek

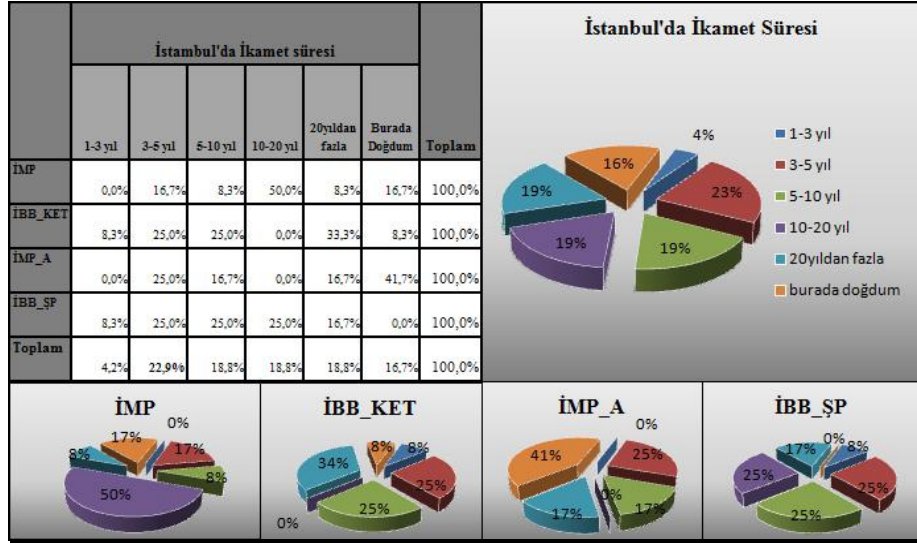
Deneklerin çoğunluğu (%50) şehir plancıları; %40 'ı mimarlar ve %8'i peyzaj mimarlarından oluşmaktadır. Denekler arasında bir tane harita mühendisi yer almaktadır. Gruplar sırayla incelendiğinde; İBB_KET grubunda şehir plancısı yer almamakta; İBB_ŞP grubunu tamamının şehir plancılarından oluşmaktadır. (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: Meslek.

- İstanbul'da ikamet süresi

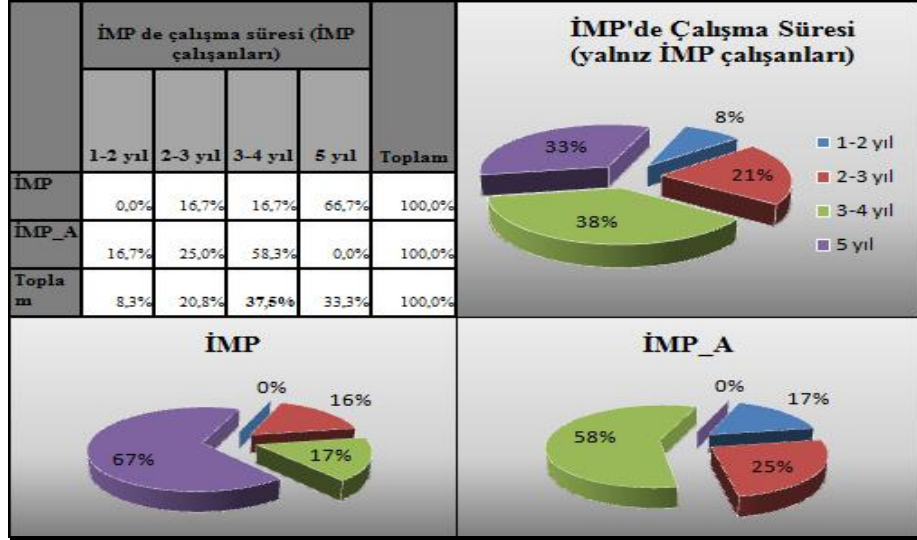
İstanbul'da ikamet etme süresi 3-5 yıl ve üzeri yıllarda ağırlıklı dağılım göstermektedir. İMP_A grubunun %41'i İstanbul'da doğmuştur; ayrıca İMP_KET grubunun yarısı 10-20 yıl arası bir süredir İstanbul'da yaşamaktadır (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: İstanbul'da ikamet süresi.

- **İMP'de çalışma süresi**

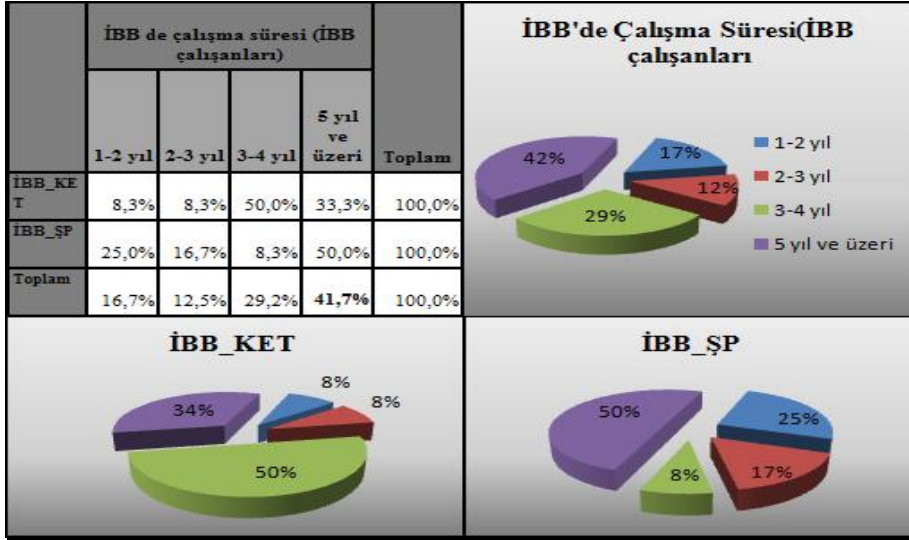
İMP gruplarının %38'lik bir kısmı İMP'de 3-4 yıldır çalışmaktadır. İMP_KET grubundaki katılımcıların %67 si İMP'nin kuruluşundan bu yana; yani 5 yıldır İMP'de görev almaktadır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: İMP'de çalışma süresi.

- **İBB'de çalışma süresi**

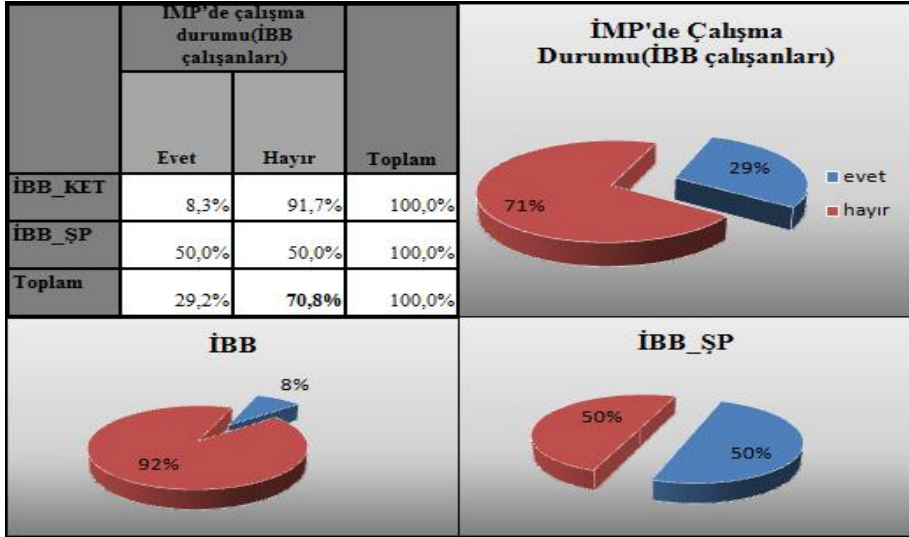
İBB gruplarının %42 lik bir kısmı İBB'de 5 yıl ve üzeri süredir çalışmaktadır. İBB_ŞP grubunda bu oranın %52 ye çıktığı görülmektedir. İBB_KET grubunda ise 1-2 yıldır İBB'de çalışanların kayda değer bir oranda(%25) olduğu söylenebilir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: İBB'de çalışma süresi.

- **İMP'de çalışma durumu**

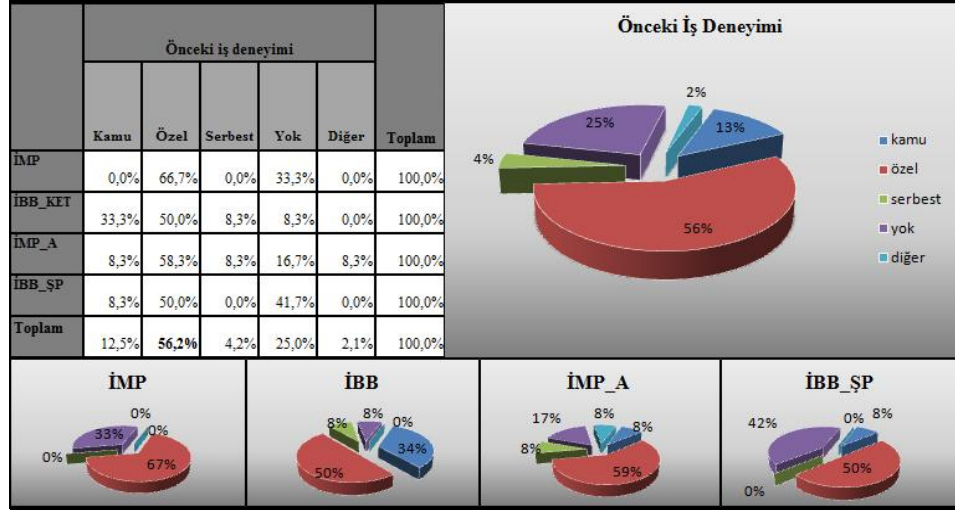
İBB gruplarının %71'nin İMP'de çalışmadığı görülmektedir. İBB-KET grubunda hayır oranı %90 lara çıkarken, İBB_KET grubunda da İMP'de çalışanlarla, çalışmamış olanların sayısı eşit oranda dağılmıştır (Şekil 3.8).

Şekil 3.8: İMP'de çalışma durumu.

- **Önceki iş deneyimleri**

Katılımcıların çoğunluğu (%56) daha önce özelde çalıştıklarını belirtmektedir. Bu oran İMP-KET grubunda %67 ye çıkarken, yine aynı grupta daha önce iş tecrübe olmayanların oranı (%33) da dikkat çekmektedir. Benzer şekilde İBB_ŞP grubunun %42 si daha önce iş deneyimi olmadığını bildirmiştir (Şekil 3.9).

Şekil 3.9: Önceki iş deneyimi.

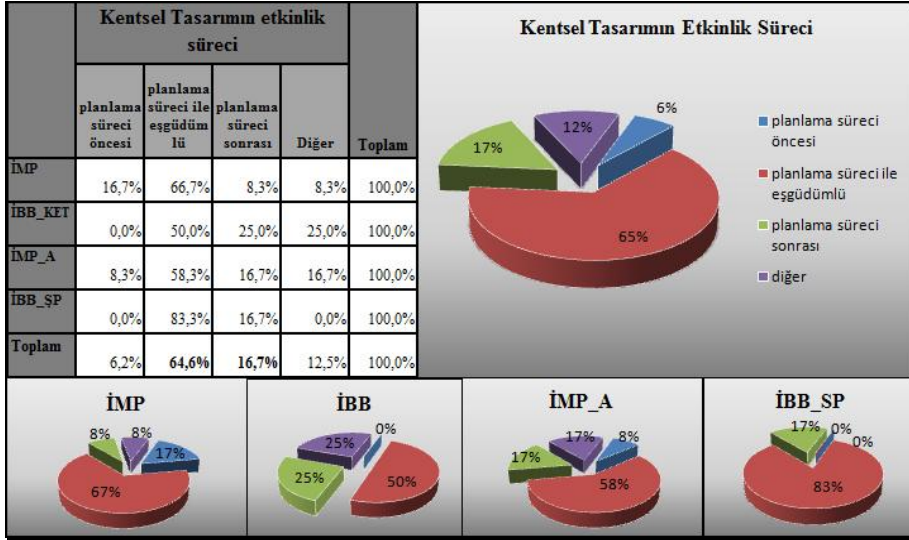
3.2.1.2 Deneğin kentsel tasarım proje süreçlerini değerlendirmesi

Kentsel tasarım proje süreçleri iki düzeyde değerlendirilmiştir. İlk düzeyde tüm grupların İMP’de üretilen kentsel tasarım proje süreçlerine yönelik genel bulgular; ikinci düzeyde ise yalnız İMP gruplarının projeler özelindeki bulgular elde edilmiştir.

1.Düzye bulgular

- **Kentsel tasarımın planlama sürecindeki etkinliği**

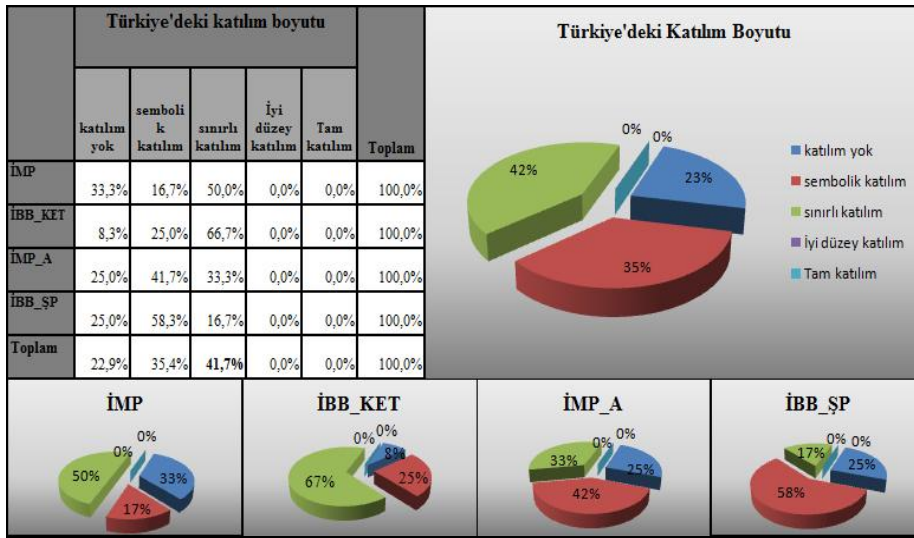
Stratejik Mekansal Planlama ve Kentsel Tasarım ilişkisine yönelik algı ve bilince dair bulguların arandığı bu kriter çerçevesinde, katılımcılara kentsel tasarımın planlama sürecinin hangi aşamasında etkinlik göstermesi gerektiği sorulmuştur. Bu aşamalar; planlama süreci öncesi, planlama süreci ile eşgüdümlü, planlama süreci sonrası ve diğer olmak üzere 4 kategoriden oluşur. Deneklerin %65’i *planlama süreci ile eşgüdümlü* olması gerektiğini belirtmekte; planlama süreci öncesi etkin olması gerektiği yanıtı yalnız İMP gruplarından, bu oran İMP_KET grubunda %17 olarak ölçülmektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Kentsel tasarımın planlama sürecindeki etkinliği.

- **Türkiye’deki kentsel tasarım proje süreçlerine katılım boyutu**

Denekler %42 lik bir oranla Türkiye’deki Kentsel Tasarım Çalışmalarında katılım boyutunu “sınırlı katılım” yanıtı vermiştir. “Sembolik katılım” yanıtı %35 lik bir paya sahiptir. Deneklerin “iyi düzey katılım” ve “tam katılım” yanıtlarını hiç vermedikleri görülmektedir. İMP_A ve İBB_ŞP grupları “sembolik katılım” görüşü daha hâkimdir (Şekil 3.11).

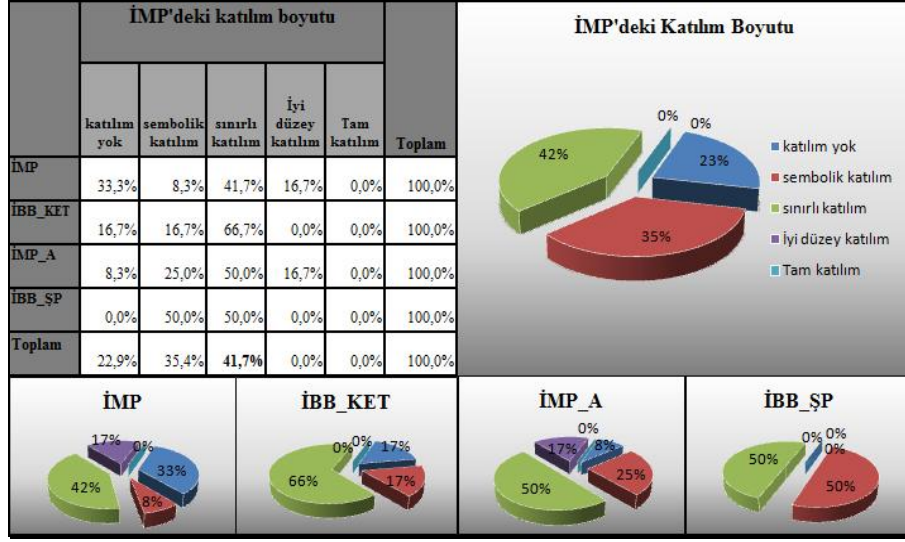

Şekil 3.11: Türkiye’deki katılım boyutu.

- **İMP’deki kentsel tasarım proje süreçlerine katılım boyutu**

Katılımcılar %42 lik bir oranla İMP’deki Kentsel Tasarım Çalışmalarında katılım boyutunu “sınırlı katılım” olarak ifade etmektedir. “Sembolik katılım” yanıtı da %35 lik bir paya sahiptir. Buna ek olarak, katılımın olmadığı görüşü İMP_KET grubunda

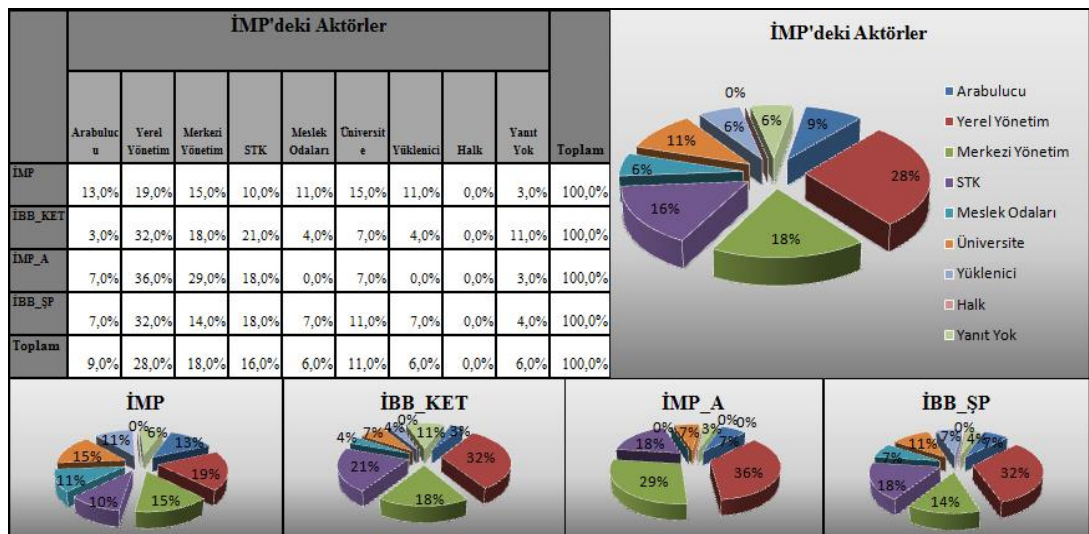
önemli oranda ifade edilmekle birlikte; İMP grupları arasında %17'lik bir oranla “iyi düzey katılım” yanıtını da verilmiştir (Şekil 3.12).

Şekil 3.12: İMP'deki katılım boyutu.

- Aktörler

İMP'deki kentsel tasarım proje çalışmalarında yer alan aktörlerin belirlenmesine yönelik hazırlanan soru birden fazla şıkkın işaretlenmesi beklenmektedir. Yanıtlar çerçevesinde şıkların işaretlenme sıklığına göre sayım yapılmış ve yüzdelik dilimler halinde sıralanmıştır. Buna göre *Yerel Yönetim, Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşları* en fazla tekrar edilen yanıtlardır. Gruplar sırayla incelendiğinde ise İMP_KET grubu üniversite, meslek odası, arabulucu ve yüklenicilerin de proje süreçlerinde yer aldığını ifade etmektedir. İBB_ŞP grubu da en fazla tekrar edilen üç aktörün yanı sıra üniversitelerin de katılımından bahsetmiştir (Şekil 3.13).

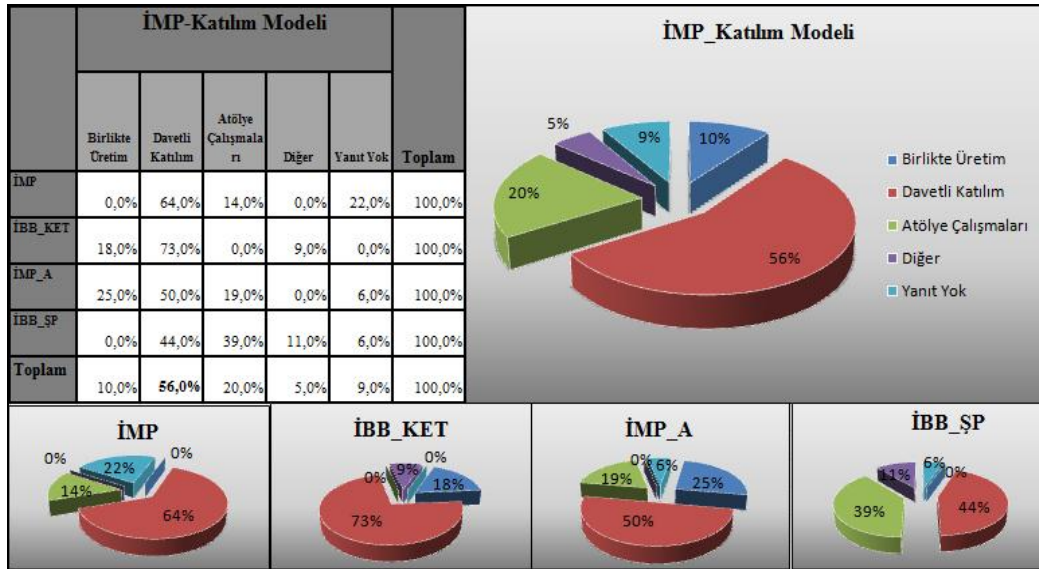
Şekil 3.13: İMP'deki kentsel tasarım projelerinde yer alan aktörler.

- **Kentsel tasarım proje süreçlerinde katılım modeli**

Aktörlerin belirlenmesi için geliştirilen yöntem katılım modelinin ne olduğunun belirlenmesi için kullanılmıştır. Katılım modeli üç tip olarak belirlenmiştir;

- Katılımcıların kentsel tasarım proje süreçlerinin ortak akıl, uzlaşma ve “tam katılım” ilkeleri çerçevesinde birlikte hazırlanmasını içeren *birlikte üretim*;
- Katılımın belli gruplar arasında sınırlandırılmasıyla birlikte davet usulü ile katılımcıların süreçte yer almasını öngören *davetli katılım*;
- İMP'nin birimleri ve ilgi grupları (yerel-merkezi yönetim, STK, üniversite, arabulucu, yüklenici) arasında atölyeler düzenlenerek karar verme süreçlerinin organize edildiği *atölye çalışmaları*.

Buna göre katılım %56 oranında *davetli katılım* şeklinde gerçekleştiği yanıtı verilmiştir. İMP_KET hariç tüm gruplar davetli katılımın yanı sıra atölye çalışmalarını işaretlemiş, İMP_A ve İBB_KET grupları ise sırasıyla %25 ve %18 oranında birlikte üretim modelinin de yer aldığını ifade etmiştir (Şekil 3.14).

Şekil 3.14: İMP'deki kentsel tasarım projelerinde katılım modeli.

- **İMP'nin kuruluş amaçları**

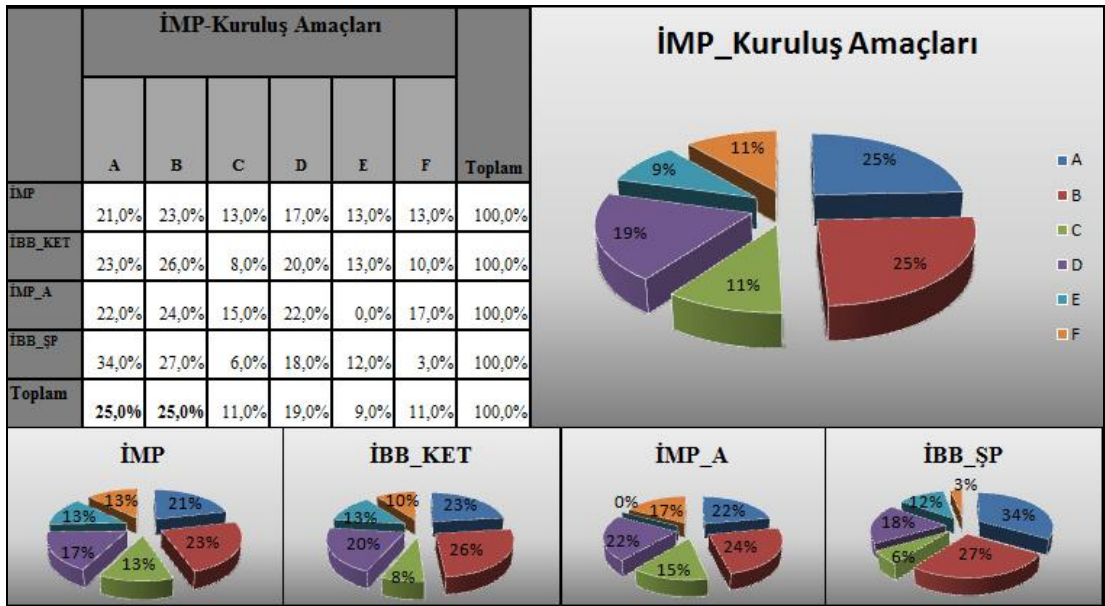
İMP'nin kuruluş amaçlarının ne olduğunun belirlenmesi için 6 farklı amaç tanımlanmış; deneklerden bu amaçlar arasından çoklu seçim yapabilecekleri söylenmiştir. Şekil 3.15 'de A-F aralığında gösterilen amaçlar şunlardır;

- 1/100.000 ölçekli İstanbul ili Çevre Düzeni Planı'nı yapmak
- Kentsel tasarım Projeleri üretmek

- C. Kentsel tasarım Yarışmaları düzenlemek
- D. İstanbul'un güncel sorunlarına ilişkin planlama çalışmaları yapmak
- E. Ulusal-Uluslar arası atölyeler düzenlemek
- F. İstanbul Büyükşehir Belediye'sine danışmanlık yapmak

Aktörlerin ve katılımın modelinin belirlenmesinde kullanılan yöntemle amaçlar en fazla tekrar edilme oranına göre sıralanmıştır.

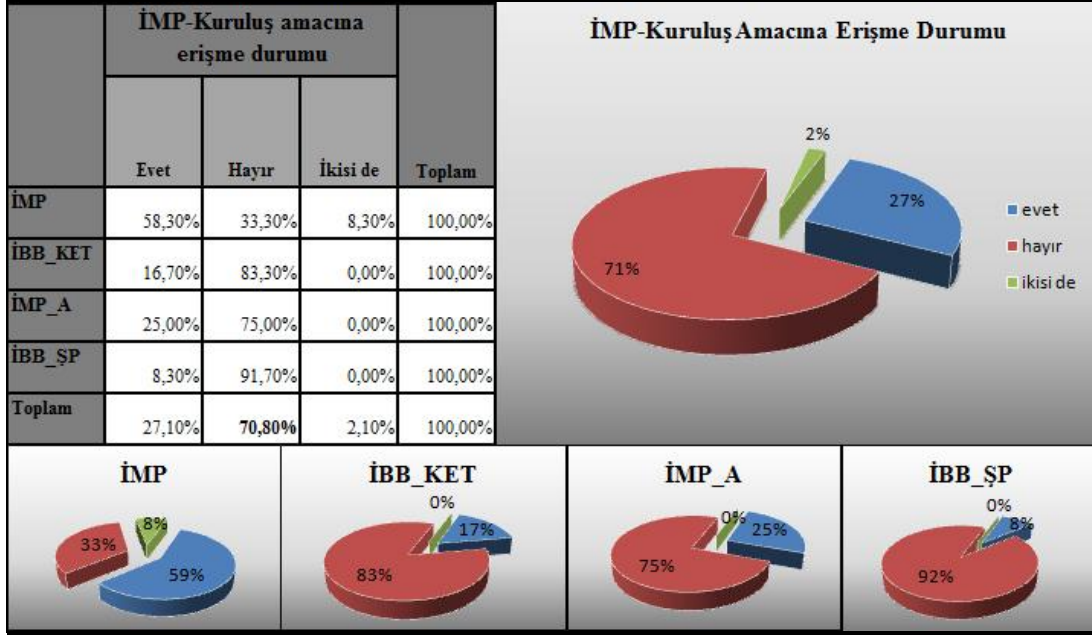
Buna göre; *İstanbul ili 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ve kentsel tasarım projeleri üretmek* İMP'nin ana amaçları olarak ortaya çıkmaktadır(% 25). Ayrıca %19 oranla İstanbul'un güncel sorunlarına ilişkin çalışmalar yapmak, gruplar arasında sıklıkla tekrar edilen bir diğer ifadedir. Buna ek olarak, İBB_ŞP grubu hariç tüm gruplar Ulusal-Uluslar arası atölyelerin düzenlenmesini de İMP'nin kuruluş amaçları arasında görmektedir. İMP grupları arasında ise Kentsel tasarım yarışmaları düzenlemek ve İstanbul Büyükşehir Belediye'sine danışmanlık yapmak da önemli bir yüzde ile amaçlar arasında sıralanmıştır.

Şekil 3.15: İMP'nin kuruluş amaçları.

- **Kuruluş amaçlarına erişme durumu**

Deneklerin %70'i İMP'nin kuruluş amaçlarına erişmediği görüşünü paylaşmaktadır. İMP_KET grubunda ise %58 lik bir çoğunluk kuruluş amaçlarına eriştiğini düşünmektedir (Şekil 3.16).

Şekil 3.16: İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu.

- **Kuruluş amacına erişme durumu ile ilgili olumlu ve olumsuz gerekçeler**

Deneklere İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu ile birlikte olumlu ya da olumsuz yanıtların gerekçeleri de ucu açık soru niteliğinde sorulmuştur. Bu soru tespit ve değerlendirme niteliğinde olup tekrar edilen görüşler sıklık sırasına göre sıralanarak analiz edilmiştir.

İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu sorulduğunda verilen olumlu ya da olumsuz yanıtların gerekçeleri de alınmıştır. Genel değerlendirmede "*İstanbul Çevre Düzeni Planı analiz ve planlama çalışmalarını yapması ve plan altlık oluşturulması*" olumlu gerekçe olarak ortaya çıkmıştır. İMP'nin %58'inin kuruluş amaçlarına eriştiği görüşünün hâkim olmasından hareketle, verilen olumlu gerekçelere bakıldığında İMP grubu da kuruluş amaçlarına erişme gerekçesi olarak öncelikle "*İstanbul Çevre Düzeni Planı analiz ve planlama çalışmalarını yapması*" ifadesini kullanmaktadır. İMP_A grubu bu soruya olumsuz yanıt vermekle birlikte, İMP'nin bir başlangıç ve bilinçlenme süreci yarattığı görüşünü bildirmişlerdir (Çizelge C.1).

Öte yandan genel değerlendirme sonucuna bakıldığında, katılımcıların bir üstteki analizde ortaya çıkan İMP'nin kuruluş amaçlarına erişmediği ortak görüşü çerçevesinde; "*Planlama-tasarım çalışmalarının tamamlanmaması ve uygulama süreçlerine geçilememesi*" ile "*İMP'nin meşruiyet ve özerkliliğinin olmaması*" görüşleri en çok tekrar getirilen gerekçeler olmaktadır. İMP grupları daha çok

“İMP'nin meşruiyeti ve özerkliğinin olmaması” ifadesini öncelikli gerekçe olarak tanımlarken; İBB grupları *“planlama-tasarım çalışmalarının tamamlanamaması ve uygulama süreçlerine geçilememesi”* olumsuz gerekçe olarak ifade etmiştir.

- **İMP'nin Başarılı ve Başarısız olduğu Noktalar**

İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumuna olumlu ya da olumsuz gerekçelerin belirlendiği en çok tekrar edilen görüşlerin sıralanmasına dayalı yöntem kullanılarak deneklerin İMP'nin başarılı ya da başarısız gördükleri noktaları yazmaları istenmiştir.

Buna göre; *“Planlama-tasarım çalışmalarının yapılması”, “İstanbul için bir veri tabanı oluşturulması”, “Deneyim ve istihdam alanı yaratılması” ve “Disiplinler arası çalışma ortamının oluşturulması”* yönlerinden başarılı bulunmaktadır.

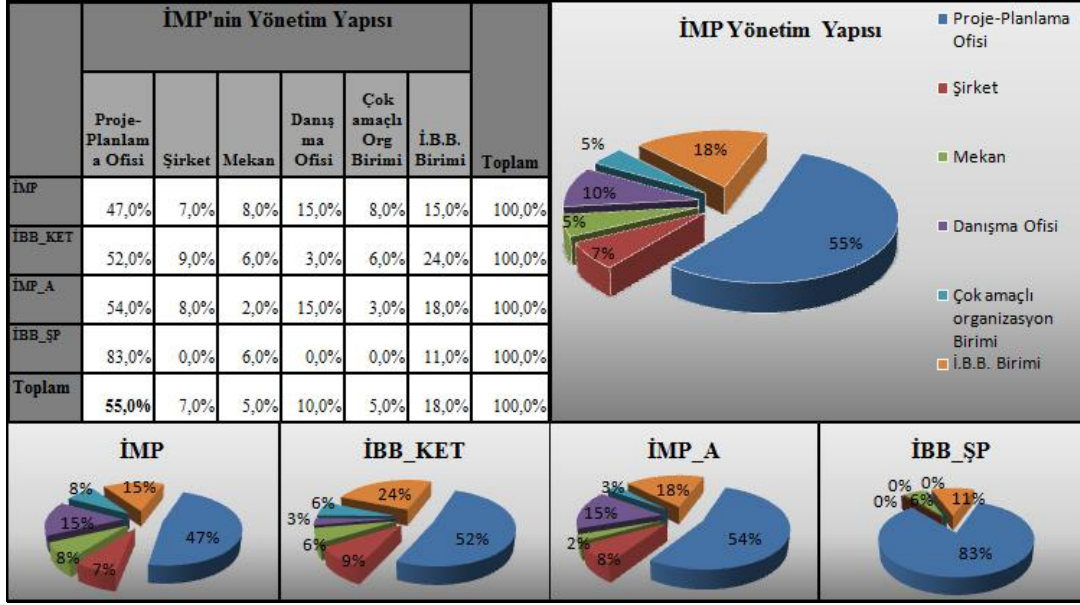
Bunun yanı sıra, İMP grupları *“disiplinler arası çalışma ortamının oluşturulması”* ifadesi başarılı olduğu nokta olarak tanımlamış ve İMP grupları içinde en fazla tekrar edilen görüş olmuştur. Yine İMP_A grubu *“Planlama-tasarım dünyasına yeni bir boyut getirmesi; mevcut planlama sistemini sorgulanmasını sağlaması”* yönlerinden de başarılı olduğunu ifade etmiştir.

Buna ek olarak; başarısız noktalar değerlendirildiğinde; İMP'nin *“yasal dayanağının olmaması”* 4 grupta öncelikli yanıt olarak verilmiştir. *“Kentsel planlama ve proje çalışmalarının uygulamaya geçirilememesi”, “potansiyellerini kullanamaması, organizasyonel ve içsel problemler”* de 4 grupta dile getirilen düşüncelerdir. İMP grupları *“siyaset ve bürokrasinin planlama-tasarım-katılım süreçlerini etkilemesi”* görüşünü başarısız noktalardan biri olarak tanımlamıştır. *“Kaliteli, deneyimli, profesyonel çalışanların olmaması”* görüşü ise yalnızca İBB gruplarının ifade ettiği başarısız noktalardır (Çizelge C.1).

- **İMP yönetim yapısı**

İMP, denekler arasında %55 oranla proje-planlama ofisi olarak ifade edilmiştir. İkinci ifade ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi birimi olduğudur (%18).

Gruplar sırayla incelendiğinde İMP grupları İMP'yi aynı zamanda Danışma Ofisi olarak tanımlamaktadır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: İMP yönetim yapısı.

- **İMP'nin yükleneceği misyon ve beklentiler**

Katılımcılara İMP'nin geleceği hakkında görüşleri sorulmuş, İMP'nin yükleneceği misyon ve beklentilerin ne olduğu ölçülmeye çalışılmıştır. Bu noktada, tüm gruplar en fazla tekrarlanan ortak görüş olarak *"Siyasi ve politik baskılardan arındırılmış bağımsız çalışma koşulları sağlanmalı"* ve *"yönetim ve işleyişi yasal değişikliklere gidilerek özerk kurumsal bir yapıya dönüştürülmeli"* geçmiştir (Çizelge C.1).

Bunun yanı sıra; İMP grupları arasından ortak görüş olarak *"Danışmanlık Ofisi olarak kurumsallaşmalı ve İBB 'nin danışmanlık ofisi olarak devam etmeli"* görüşü ve İBB_ŞP ve İMP_A grupları arasından İMP'nin gelecekte herhangi bir misyonu olmayacağı beklentisi taşıyan *"Geleceği olmayan bir planlama ofisi"* ifadeleri kullanılmıştır.

2. düzey bulgular

İkinci düzey anket soruşturmasında; yalnız İMP grupları yer almakta; proje süreçleri hakkında derinlemesine ve detaylı bilgi almak üzere proje süreçlerini katılım çerçevesinde değerlendirmeleri beklenmektedir. Projeler hakkında bilgi ve görüşlerini içeren bir matris hazırlanarak, bu matriste proje soruşturmasında kullanılan kriterlere referansla alt kriterlere dayalı bulgular elde edilmiştir (Çizelge C.2).

Bu bağlamda, proje sürecindeki *iç örgütlenmeler, katılım modelleri ve aktörleri, proje aşamaları, deneyimlerin biriktirilmesi belgelenmesine yönelik şartname ve*

tutanaklar ve katılım ve değerlendirme toplantıları, katılım süreçleri açısından başarılı ve başarısız yanlar, grup algısı ve içsel süreçler açısından projenin başarı düzeyini etkileyen faktörlere yönelik bulgular elde edilmiştir. Proje Soruşturma bulguları, 16 adet proje üzerinden 5 ve üzerinde deneğin yanıtladığı proje süreçlerine dairdir. Bu projeler şunlardır;

1. Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi
2. Fatih Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi
3. Küçük Çekmece Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi
4. Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projesi

1. Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi

İMP'nin kurulduğu yıl başlatılan proje sürecinde analiz, hak sahipliliği tespiti, kentsel tasarım avan projesi, mimari avan projeler ve pilot bölge bazında kentsel dönüşüm tasarım modeli geliştirilmiştir. Proje hedefleri arasında sentez ve imar planlama çalışmaları da yer almakla birlikte, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı üretim aşamasında proje durmuştur. Çok aktörlü bir süreç olarak düşünülmesine rağmen, İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü tarafından bütçe sıkıntıları nedeniyle rafa kaldırılmıştır.

Proje; iş bölümüne dayalı, farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekibin kurulduğu, danışmanların yürütücülüğünde bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Davetli katılım modelinin uygulandığı süreçte, aktörlerin tasarım süreci, hak sahipliliği tespiti ve değerlendirme olarak üç ayrı süreçte ilişkisi kurulması amaçlanmıştır. Ancak, sürecin yasal altlığı(şartname) hazırlanmadığı ve toplantıların düzensiz şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Bu noktada başarılı bir model oluşturulmadığı söylenebilir. Toplantı tutanakları hazırlanmakla birlikte, süreç başında amaçlandığı gibi sonlandırılmadığı için izleme ve değerlendirme toplantıları da yapılamamıştır.

Aktörlerin bir araya gelmesi; kuramsal bir sistematığın proje üretim süreçlerine yansıtılması, danışman hocaların yürütücülüğünde ilçe belediyesi ve İBB'nin kamu sektörünü temsilen proje içerisinde yer alması projenin başarılı yanları olarak sayılabilir. Buna ek olarak hak sahipliliğin belirlendiği ve halkın projeye katılımına örnek teşkil edecek anketlerle proje alanında yaşayan halka ulaşılması önemli bir adım olarak düşünülmektedir. Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi katılım adına atılmış ilk adımlardan biri olarak görülmektedir.

Çok aktörlü bir süreç tasarlanmasına rağmen, aktörlerin süreç zarfında ilişkilerinin düzenli aralıklarla sağlanamaması, alanda yaşayan halkın bilgilendirme dışında sürece eklenmemesi, proje üretim sürecinde fikir ayrılıklarının yaşanması, uygulamaya yönelik yaklaşımların düşünülmemesi ve en temelinde bütçenin süreci uygulamaya taşıyacak yeterlilikte olmaması gibi nedenler, projenin başarısız olmasının altında yatan sebeplerdir.

İçsel süreçler açısından sürece bakıldığında; İMP içindeki mekan olanakları, grup içi toplantıların yapılması, bireysel ifadenin güçlü olması, grup işi uzlaşmanın kolaylığı, grubun ortak sosyal aktivitelerde bulunması, teknik donanıma ve proje ile ilgili verilere erişim proje sürecindeki olumlu noktalar olarak görülmektedir.

2. Fatih Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi

Proje kapsamında 10 adet alt bölgeye ilişkin analiz çalışmaları, deprem odaklı kentsel dönüşüm ve tasarım projeleri üretilmiştir. Fikir projeleri tamamlandıktan sonra ve İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'ne teslim edildikten sonra, çalışmalar durmuştur.

Proje; iş bölümüne dayalı, proje lideri belirlendiği, bireysel çalışmalarla üreten ekibin alternatif yaklaşımlarının değerlendirildiği, farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı çok disiplinli bir yaklaşımın benimsendiği, akademik ve profesyonel danışmanlıkların alındığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Projenin yasal altlığı olan şartname düzenlenmiş ve toplantı tutanakları hazırlanmıştır.

İBB ve yerel yönetimin kamu sektörünü temsilen sürece katılması, danışmanların süreci desteklemeleri; uzman ve disiplinler arası ekibin eşgüdümlü çalışması ve bilgi paylaşımı çerçevesinde projenin zenginleştirilmesi, analizler ve üst ölçek yaklaşımlarla eylem planlaması ve tasarım ilkelerinin belirlenmesi sürecin başarılı yanları olarak görülmektedir.

Proje sürecinde katılımın olmadığı düşünülmektedir. Tam katılımın yani halk katılımını gözetilen bir yaklaşımın düşünülmemesi, mülkiyet sorunlarına ilişkin proje izleme-değerlendirme toplantılarının yapılmaması; düzenli başlayan katılım toplantılarının düzensiz aralıklarla sürdürülmesi gibi nedenlerin proje akışını zedelediği ve sonuçta uygulama aşamasına geçmeden başarısızlıkla sonuçlandığı belirtilmektedir.

İçsel süreçler açısından sürece bakıldığında; grup içi toplantıların yapılması, bireysel ifadenin güçlü olması, grup işi uzlaşmanın kolaylığı, grubun ortak sosyal aktivitelerde bulunması ve proje ile ilgili verilere erişim proje sürecindeki olumlu noktalar. İMP içindeki mekân ve teknik donanıma erişim olanakları olumsuz noktalar olarak görülmektedir.

3.Küçükçekmece Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi

Proje kapsamında 7 adet alt bölgeye ilişkin analiz çalışmaları, acil eylem planları, deprem odaklı kentsel dönüşüm ve tasarım projeleri üretilmiştir. Fikir projeleri tamamlandıktan sonra ve İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü'ne teslim edildikten sonra, çalışmalar durmuştur.

Proje; iş bölümüne dayalı, bireysel çalışmalarla üreten ekibin alternatif yaklaşımlarının değerlendirildiği, farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı çok disiplinli bir yaklaşımın benimsendiği, akademik ve profesyonel danışmanlıkların alındığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Projenin yasal altlığı olan şartname düzenlenmiş ve toplantı tutanakları hazırlanmıştır.

İBB ve yerel yönetimin kamu sektörünü temsilen sürece katılması, katılım toplantılarının yapılması, danışmanların süreci desteklemeleri, analizler ve üst ölçek yaklaşımlarla eylem planlaması ve tasarım ilkelerinin belirlenmesi ve bir sonuç ürünün ortaya konması sürecin başarılı yanları olarak görülmektedir.

Ancak, proje sürecinde katılımın olmadığı düşünülmektedir. Tam katılımın yani halk katılımını gözetilen bir yaklaşımın düşünülmemesi, düzenli başlayan katılım toplantılarının düzensiz aralıklarla sürdürülmesi, sonuç ürün üzerinden izleme-değerlendirme toplantılarının yapılmaması ve uygulamaya dönük yaklaşımların düşünülmemesi gibi nedenlerle başarısızlıkla sonuçlandığı düşünülmektedir. İçsel süreçler açısından sürece bakıldığında; İMP içindeki mekan olanakları, grup içi toplantıların yapılması, bireysel ifadenin güçlü olması, grup işi uzlaşmanın kolaylığı, grubun ortak sosyal aktivitelerde bulunması, teknik donanıma ve proje ile ilgili verilere erişim proje sürecindeki olumlu noktalar olarak görülmektedir.

4.Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projesi

Proje kapsamında analiz çalışmaları ve atölye çalışmaları çerçevesinde İMP Kentsel Tasarım ekibi ve İMP dışından iki farklı ekibin ürettiği alternatif Fikir Projeleri ilçe belediyesine teslim edilmiştir. Belediye üç alternatif tasarım yaklaşımından yola

çıkarak 1/5000 düzeyindeki planlama çalışmalarını tamamlamıştır, alt ölçekteki çalışmalar ise devam etmektedir.

Proje, iş bölümüne dayalı, bireysel çalışmalarla üreten ekibin alternatif yaklaşımlarının değerlendirildiği, farklı disiplinden gelen kişilerin yer aldığı çok disiplinli bir yaklaşımın benimsendiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Projenin yasal altlığı olan şartname düzenlenmiş ve düzeni toplantılar çerçevesinde toplantı tutanakları hazırlanmıştır.

Proje sürecinde atölyeler çerçevesinde alternatif şemalar üretilmiş, örgütlenme ve diyalog mekanizmalarının çalıştırılmıştır. Farklı aktörlerin (mülk sahipleri) üretim sürecinde yer almaları, üretilen fikirlerin atölyelerle değerlendirilmesi ve plana aktarılmasını kolaylaştıran ortak kararların çıkması başarılı yanlar olarak görülmektedir. Yine de, çalışmanın yasal altlığının olmaması, İstanbul ili 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı verilerinin dikkate alınmaması, STK düzeyinde katılım dışında diğer etki gruplarının sürece dahil olmaması, üst düzey kararların alınmasında yetki sorunsalının yaşanması ve projenin yeterince tanıtılmaması gibi nedenler başarısız noktalar olarak düşünülmektedir.

İşsel süreçler açısından sürece bakıldığında; İMP içindeki mekan olanakları, grup içi toplantıların yapılması, bireysel ifadenin güçlü olması, grup işi uzlaşmanın kolaylığı, grubun ortak sosyal aktivitelerde bulunması, teknik donanım ve proje ile ilgili verilere erişim proje sürecindeki olumlu noktalar olarak görülmektedir.

3.2.2 Sözlü görüşme (mülakat) bulguları

İMP ve İBB yönetimleri ile sözlü görüşme yaparak, çalışmaya konu İMP'nin kentsel tasarım çalışmalarını değerlendirirken, planlama çalışmaları üretmekten sorumlu birimlerle, yönetimler açısından soruna yönelik yaklaşımlarının ne olduğunu ölçmek amaçlanmıştır. Bu çerçevede genel anket çalışmasında da kullanılan kriterlerle, İBB'den iki yönetici, İMP'den de iki yönetici ve iki birim yürütücüsü olmak üzere toplam altı kişi ile görüşme yapılmıştır. Çizelgede kırmızı renklerle gösterilen ifadeler, sözlü görüşülen en az üç kişinin ortak dile getirdikleri görüşlerdir. Mavi renk ise iki veya daha az kişinin tekrarladığı görüşler olarak gösterilmektedir (Çizelge C.3).

- **Stratejik mekânsal planlama-kentsel tasarım bütünselliği**

Sözlü görüşme yapılan kişiler arasında "*planlama-tasarım süreçlerinin eşgüdümlü olması*" gerektiği görüşü daha hâkimdir. Bununla birlikte; "*kentsel tasarımın planlama öncesinde altlık olarak düşünülmesi*" ve "*kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanması*" görüşleri belirtilmekte, İMP_KET yürütücüsü¹⁷ bu noktada "*mekânsal planlama stratejilerinin ortak paydaş yaklaşımı içinde ele alınmasının önemini belirtmektedir.*"

- **Türkiye'deki katılım boyutu**

Türkiye'de katılımın "*sınırlı katılım*" boyutunda gerçekleştiği görüşü daha fazla tekrar edilmekle birlikte, İBB Yöneticilerinden katılım daha çok "*iyi düzeyde*" olduğunu ve katılımın az ya da hiç olmadığı gibi farklı görüşler de ifade edilmiştir.

- **İMP'deki katılım boyutu**

İMP Yönetiminden kişiler "*katılım iyi düzeyde*" yanıtını verirken, İBB Yönetimi, katılım boyutunu "*sınırlı katılım*" olarak tanımlamıştır.

- **İMP'nin kuruluş amaçları**

Sözlü görüşme yapılan kişilerin tamamına yakını İMP'nin "*İstanbul'un planlamasını yapmak*" amacı ile kurulduğunu ifade etmiştir. Yalnız İMP_KET yürütücüsü "*İstanbul için vizyon ve misyon geliştirmek*" olarak tanımlamıştır. En fazla tekrarlanan diğer bir ifade ise "*kentsel tasarım proje çalışmaları geliştirmek*" olarak belirlenmiştir. İBB_ŞP Yöneticisi¹⁸ ise İstanbul'un planlamasının yanı sıra, kentsel dinamikleri geliştirmek üzere "*yarışma projeleri düzenlemek*" İMP'nin kuruluş amacı olduğunu belirtmektedir.

- **Kuruluş amacına erişme durumu**

İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu sorulduğunda, İMP Yöneticisi¹⁹ dışında tüm kişiler, "*erişmediği*" yanıtı vermiştir. Gerekçe olarak, misyonunu yeterince yerine getirmediği, kentsel tasarımın planlama süreci ile bütünleştirilmediği ve ilk baştaki etkinliğini kaybettiği gibi ifadeler kullanılmıştır.

¹⁷ Murat Vefkioğlu, Şehir Plancısı, Kentsel Tasarım Uzmanı

¹⁸ İhsan Yılmaz, Şehir Plancısı

¹⁹ Prof.Dr. İbrahim Baz, Harita Mühendisi

- **İMP yönetim yapısı**

"Kurumsal olmayan organizasyon yapısı" ve "danışmanlık ve diyalog merkezi" sözlü görüşme yapılan kişiler arasında ortak tanımlar olarak çıkmıştır. Bununla beraber, İbrahim Baz şeffaf planlama ve katılım açısından nitelikli bir yapı olduğunu belirtmekte; İMP yürütücüleri de akademisyen, araştırmacıların, bürokratların, teknokratların bir araya geldiği, "ortak akıl platformu" olarak tanımlamaktadır.

- **İMP'nin yükleneceği misyon ve beklentiler**

İMP Yönetici ve Yürütücüleri benzer ifadelerde bulunarak; İMP'nin "Kurumsallaşma ve bürokratikleşme olmadan, siyaset yönünden ve kararlarında bağımsız; esnek, organik ve yenilikçi organizasyon yapısının korunması ve geliştirilmesi" ve "İMP 'nin plan yapma yetkisi kazandırılarak sürekli ve özerk bir yapı haline gelmesi" gerektiğini söylemektedir. İMP yöneticileri İMP'nin misyonunu gerçekleştirmesi için "planlama teori ve pratiğinde; planlama yasa ve yönetmeliklerinde değişikliklere gidilmesi" gerektiğinin de altını çizmişlerdir.

3.3 Bulguların Değerlendirmesi

Bu bölümde, anket soruşturması ve sözlü görüşme (mülakat) çerçevesinde elde edilen araştırma bulgularının değerlendirilmesi yapılmıştır (Şekil C.2).

- **Stratejik mekânsal planlama-tasarım ilişkisi**

İMP ve İBB gruplarının değerlendirmelerine göre; kentsel tasarımın etkinlik süreci planlama ile eşgüdümlü olarak başlamalıdır. Ayrıca, İMP Kentsel Tasarım Birimi içerisinde önemli oranda sürecin planlama öncesi başlaması gerektiği yönünde değerlendirmeler de yer almaktadır. Sözlü görüşmeler incelendiğinde; İMP ve İBB yöneticilerinin de aynı değerlendirmeyi yaptıkları izlenmektedir. Öncelikli olarak planlama alanındaki önemli sorunların başında planlamanın ardıl süreçler olarak algılanması; kentsel tasarımın planlama süreci sonrası düzenleme projeleri olarak bağımsız ele alınışı ve kurumlar arasında yeterince anlaşılmayan, yeterli deneyimin henüz kazanılmadığı bir olgu oluşu tespit olarak sunulmuştur. Bu noktadan hareketle, kentsel tasarımın planlama süreci ile eşgüdümlü olmasının altı çizilmiştir. Ek olarak, İBB yöneticilerinin değerlendirmeleri içinde kentsel tasarımın planlama çalışmalarına altlık olacak şekilde ele alınması da yer almaktadır. Kentsel tasarım projelerine yönelik elde edilen bulgularda da kentsel tasarım ilke ve yaklaşımlarının

planlama süreci öncesinde geliştirildiği ve planlama çalışmalarında altlık olmak üzere hazırlandığı görülmüştür.

- **Türkiye’de katılım boyutu**

Anket grupları ve sözlü soruşturma yapılan yöneticiler ağırlıklı olarak Türkiye’deki planlama-tasarım çalışmalarında katılımın “sınırlı katılım” boyutunda ele alındığını düşünmektedir. Yalnızca İBB yöneticileri arasında iki uç görüş (katılımın olmadığı ve katılımın iyi düzeyde olduğu) bildirilmekte; buna ek olarak İMP yöneticisi²⁰ sembolik düzey taşıyan bilgilendirme niteliğindeki bir katılım tanımlamaktadır.

- **İMP’de katılım boyutu**

İMP’deki kentsel tasarım çalışmalarında katılım boyutu ise anket grupları arasında sınırlı katılım olarak nitelendirilmekle birlikte, sözlü soruşturma yapılan İMP yönetici ve yürütücüleri arasında iyi düzeyde bir katılım boyutu örgütlendiği düşünülmektedir.

Yine, gruplar ve yöneticiler bazında inceleme yapıldığında görüş farklılıkları gözlenmektedir. İMP yöneticileri ağırlıklı olarak iyi düzey katılımı işaret etmekte; aksi görüş olarak İBB yönetiminde katılımın sınırlı ya da hiç olmadığı düşünülmektedir. İMP grupları arasında ise katılımın iyi düzeyde olduğu görüşü de belli oranda kabul görürken, İMP_KET grubu içerisinde katılımın olmadığı da belirtilen düşünceler arasındadır. Buna ek olarak İMP ve İBB grupları arasında İMP’deki kentsel tasarım proje süreçlerinde katılım modelinin davetli katılım şeklinde olduğu düşüncesi hâkimdir. İMP_KET hariç tüm gruplar davetli katılımın yanı sıra atölye çalışmalarının yapıldığından, İMP_A ve İBB_KET grupları ise önemli bir oranda katılımın birlikte üretim süreçleri çerçevesinde gerçekleştiğini düşünmektedir. Yine anket grupları tarafından bu süreçte yer alan aktörler Yerel Yönetim, Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşları olarak tanımlanmıştır. İMP_KET grubu ayrıca üniversite, meslek odası, arabulucu ve yüklenicilerin de proje süreçlerinde yer aldığını belirtmiştir.

Proje Soruşturması neticesinde elde edilen bulgulara göre; projelerin genelinde iş bölümü yapıldığı, farklı disiplinden gelen kişilerden oluşan bir ekibin kurulduğu, bireysel çalışmaların yapılmasıyla ekip içi katılımın sağlandığı, tek bir projede proje liderinin belirlendiğini ve profesyonel danışmanlık alındığı görülmektedir.

²⁰ Prof.Dr.İbrahim Baz, Harita Mühendisi

Cendere Vadisi Projelerinde katılım modelinin davetli katılım boyutunda gerçekleştiği, diğerlerinde de katılımın olmadığı düşünülmektedir. Fikir projesi düzeyinde hazırlanan projelerde Cendere Vadisi Projesi hariç katılım toplantıları düzenli yapılmamıştır, ancak hepsinde toplantı tutanakları tutulmuştur. Katılım toplantılarına kamu sektörünü temsilen İBB'nin ilgili birimleri ve ilçe Belediyesi, İMP Kentsel Tasarım Grubu ve Danışmanların katıldığı görülmektedir. Yalnızca Cendere Vadisi Projesinde İMP'nin diğer ilgili birimleri ve mülk sahiplerini temsilen Sivil Toplum Kuruluşu katılımları olmuştur. Yine bu projede proje üretim süreci sonunda izleme-değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir.

İMP'deki proje süreçlerinde katılımın iyi düzeyde gerçekleştiği yönünde bir görüş ortaya çıkmakla birlikte; proje çalışmaları özelindeki soruşturma ışığında davetli katılım ya da yalnızca proje sahipleri ve üreticilerin bilgilendirme niteliğindeki toplantılar gibi sınırlı bir katılımın olduğu görülmektedir. Çok aktörlü ve disiplinler arası bir süreç tasarlanması, danışmanlarla çalışılması, proje süreçlerinin kısmen de olsa şartnamelerin, katılım toplantı tutanaklarının hazırlanmasına rağmen; kamuyu temsilen Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin ve İMP Kentsel Tasarım Biriminin katılım gösterdiği, yalnızca tek bir projede Sivil Toplum Kuruluşları da sürece dahil edilmektedir.

- **İMP'nin kuruluş amaçları**

İMP'nin kuruluş amaçları anket grupları ve yöneticiler tarafından İstanbul'un planlama çalışmalarını gerçekleştirmek ve kentsel tasarım projeleri üretmek olarak tanımlanmıştır. Buna ek olarak anket grupları amaçlar arasında İstanbul'un güncel sorunlarına ilişkin çalışmaların yapılmasını göstermiştir. Bunun dışında İMP grupları kentsel tasarım yarışmaları düzenlenmesi ve İstanbul Büyükşehir Belediye'sine danışmanlık yapmasını da kuruluş amacı olarak nitelemektedir. Yöneticiler arasında ise İstanbul için vizyon ve misyon geliştirme ve kentsel dinamikleri harekete geçirmek üzere kentsel tasarım yarışmaları düzenlemenin de İMP'nin kuruluş amaçları arasında olduğu gösterilmektedir.

- **İMP'nin kuruluş amaçlarına erişme durumu**

İMP_KET grubu ve İMP yönetici İbrahim Baz dışındaki grup ve yöneticiler İMP'nin kuruluş amaçlarına erişmediğini düşünmektedir. Planlama-tasarım çalışmalarının tamamlanmaması, uygulama süreçlerine geçilememesi ile İMP'nin meşruiyet ve özerkliğinin olmaması temel gerekçeler olarak vurgulanmıştır. Bunun dışında,

İstanbul 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı analiz ve planlama çalışmalarını yapması ve plana altlık oluşturulması kuruluş amaçlarına erişmesi yönünde olumlu gerekçe olarak sunulurken; İMP_A grubu ise kuruluş amaçlarına erişmemesine rağmen bir başlangıç ve bilinçlenme süreci yarattığını vurgulamaktadır.

İMP'nin başarılı olduğu noktalar "Planlama-tasarım çalışmalarının yapılması, İstanbul için veri tabanı oluşturulması, deneyim ve istihdam alanı yaratılması ve disiplinler arası çalışma ortamının oluşturulması olarak vurgulanmıştır. Buna ek olarak İMP_A grubu planlama-tasarım dünyasına yeni bir boyut getirmesi; mevcut planlama sistemini sorgulanmasını sağlaması açılarından İMP'yi başarılı bulmuştur. Başarısız noktalar ise İMP'nin yasal dayanağının olmaması, kentsel planlama ve proje çalışmalarının uygulamaya geçirilememesi, potansiyellerini kullanamaması ve organizasyona yönelik ve içsel problemler olarak düşünülmektedir. Buna ek olarak İMP grupları siyaset ve bürokrasinin planlama-tasarım-katılım süreçlerini etkilemesini; İBB grupları da kaliteli, deneyimli, profesyonel çalışanların olmamasını başarısız nokta olarak görülmektedir.

Projelerde çok aktörlü bir sürecin amaçlanması, İBB ve ilçe belediyelerinin kamu sektörünü temsilen katılımlarının sağlanması, danışmanlarla çalışılması ve katılım toplantılarının düzenlenmesi, alternatif tasarım yaklaşımlarının geliştirilmesi ve ortak kararlarda uzlaşılması başarılı yanlar olarak görülmektedir. Proje süreçlerinin sonuç ürün üzerinden değerlendirilmemesi, proje çalışmalarının yasal altyapısının eksik kalması, uygulamaya dönük adımlarda tıkanıklık yaşanması, halk katılımının düşünülmemesi ise başarısız yanlar olarak vurgulanmaktadır.

Zeytinburnu Projesi hariç diğer projeler, proje kapsamında yapılması öngörülen çalışmalar çerçevesinde tamamlanmıştır. Ancak tamamlanan projelerin yalnızca Fikir Projesi düzeyinde kaldıklarını, planlama ve uygulama aşamalarına geçilemediği görülmektedir.

Neticede, projelerin fikir projesi düzeyinde tamamlanmış olsa da, Cendere Kentsel Tasarım Projesi haricinde uygulama aşamalarına yön veremedikleri görülmektedir. Bu bağlamda; projelerin yasal bir altlıktan yoksun olarak hazırlandığı, proje üretim süreçlerinin tamamlanmasından sonraki değerlendirme-izleme süreçlerinin düşünülmediği, katılım yaklaşımlarının planlama-tasarım süreçleri başında ayrı bir süreç olarak ele alınmadığı, katılımın halk katılımı yönünden sınırlı düzeyde

tutulduğu ve dolayısıyla uygulama süreçlerine yön verecek nitelikte olmadığı ve başarısız olduğu anlaşılmaktadır.

- **İMP'nin yönetim yapısı**

İMP anket grupları tarafından proje planlama ofisi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi birimi olarak tanımlanmıştır. İMP grupları arasında ise bu tanımların yanında danışma merkezi yapısı da taşıdığı vurgulanmaktadır. Yöneticiler ise İMP'nin yönetim yapısını kurumsal olmayan bir organizasyon olarak değerlendirmiştir. Bununla beraber danışma ve diyalog merkezi işlevi gördüğü yöneticiler arasında da vurgulanmıştır. Bunların dışında İMP Metropolitan Planlama yürütücüsü²¹, İMP'nin akademisyen, bürokrat ve teknokratların bir araya geldiği bir ortak akıl platformu olduğunu vurgulamaktadır. Yine İMP kentsel tasarım grubu yürütücüsü²² de akademik ve araştırma tabanlı ancak özerk olmayan bir yapı olarak değerlendirmiştir.

- **İMP'nin yükleneceği misyon -beklentiler**

İMP'nin yükleneceği misyon ve beklentilere yönelik öncelikle siyasi ve politik baskılardan arındırılmış bağımsız çalışma koşulları sağlanmış ve yönetim, işleyiş bakımından yasal değişikliklere gidilerek özerk kurumsal bir yapıya dönüştürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. İMP grupları tarafından, İBB 'nin danışmanlık ofisi olarak kurumsal yapısının geliştirilerek misyonunu gerçekleştirme yolunda devam etmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu değerlendirmelerin yanında İBB_ŞP ve İMP_A grupları arasında İMP'nin gelecekte herhangi bir misyonu olmayacağı da düşünülmektedir. İMP yöneticileri, İMP'nin kurumsallaşma ve bürokratikleşme olmadan, siyaset yönünden ve kararlarında bağımsız; esnek, organik ve yenilikçi organizasyon yapısının korunması ve geliştirilmesi beklentisini taşımaktadır.

İMP yöneticileri tarafından İMP'nin misyonunu gerçekleştirme için planlama teori ve pratiğinde; özellikle imar kanunu, uygulama alanındaki yetki kullanımlarında netlik ve müelliflik hakkında planlama yasa ve yönetmeliklerinde değişikliklere gidilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu noktada İMP eski yöneticisi²³ planlama-tasarım süreçlerinde merkezi yönetimin katılımının, sahiplenmesinin ve desteğinin sağlanmasının çalışmalarının başarısında önemli bir rol oynadığını belirtmiştir.

²¹ Özdemir Sönmez, Y. Şehir Plancısı

²² Murat Vefkioğlu, Y. Mimar, Kentsel Tasarım Uzmanı

²³ Prof. Dr. Hüseyin Kaptan, Y.Mimar.

İMP yöneticisi²⁴, İMP'deki plan çalışmalarının kentsel tasarım rehberleri ile yönlendirilmesi; bu noktada bir estetik kurulun oluşturulması ve çalışmaların uygulanabilirliğinin sağlanması için halka benimsetilmesinin gerektiğini beklentiler arasında sıralamaktadır. Aynı şekilde İBB Kentsel Tasarım yöneticisi²⁵ benzer bir ifade ile planlama sürecinin kentsel tasarım rehberleri ile yönlendirilmesinin önemini vurgulamıştır. İMP Kentsel Tasarım Yürütücüsü personel, teknik donanım dengesi daha net kurulması, proje çalışmalarında mülkiyet ve kamu haklarına çözüm getiren bir düzeyin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir

²⁴ Prof. Dr. İbrahim Baz, Harita Mühendisi

²⁵ Aydın Çakmak, Harita Mühendisi

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

*“Sanal doruklarda yer tutmuş sanal tanrılar gibi plan hazırlamak, planlar uygulanmadığı için de yönetimleri suçlamak devri çoktan geride kalmıştır”
Raci Bademli(2005).*

İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP), İstanbul’un küresel ölçekte rekabet edebilir nitelikte bir kimliğe sahip olması ve tanınması için gerekli olan mekânsal değişimler üzerine planlama siyasa ve stratejileri geliştirmek; 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planını hazırlayarak, stratejiler çerçevesinde belirlenen eylem alanlarına yönelik fikir projeleri geliştirmek amacıyla kurulmuştur.

Bu amaçlar çerçevesinde, Türkiye’de daha önce yapılmamış bir organizasyon modeli geliştirilmiştir. Bu model; farklı disiplinlerdeki uzmanları, akademisyenleri, araştırmacıları, bürokratları ve Sivil Toplum Kuruluşlarını ve halkı bir araya getiren, katılımcı düşünce ekseninde ortak akıl üretmeye, uzlaşmaya, planlama ve proje çalışmalarına katkı koyarak sahiplenmeye teşvik eden bir modeldir. İMP’nin rolü bu noktada, diyalog ve danışma merkezi niteliğinde bir organizasyon yapısı oluşturarak, tüm aktörleri kentsel planlama ve tasarım süreçlerine dahil etmek, çalışmaların uygulamaya geçirilmesi için gerekli olan sahiplenme, uzlaşma ve ortak irade güdülerini geliştirmektir.

Tez çalışması, tam da bu noktada, İstanbul’da yapılan kentsel tasarım proje çalışmalarını ve katılım yaklaşımlarını incelemek, kentsel tasarım projelerinin neden uygulanamadığı sorunsalını İMP’de kurulan bu model ve İMP’nin rolü üzerinden tartışmaktadır.

Araştırma tasarımı, İMP’de çalışmış ve halen çalışmakta olan Kentsel Tasarım Birimindeki kişiler ve yöneticiler ile kurumsal açıdan bağlı bulunduğu İBB’deki ilgili birimler ve yöneticilerin görüşlerini alarak; kentsel tasarım proje süreçlerindeki katılımcı düşünce ve yaklaşımlarını kuramsal düzeyde ortaya koymak ve proje süreçlerini incelenmesiyle de pratik düzeydeki yansımalarını değerlendirmektedir.

Bu değerlendirme, İstanbul’da son beş yılı göz önüne alındığında, İMP’de kurulan modelin işlerliğini ve İMP’nin rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. İMP’de üretilen

kentsel tasarım projelerinin uygulanamamasının nedeni kentsel tasarım proje süreçlerinde katılım ile yönetimin yeterince geliştirilmemesi; İMP'nin bu çerçevede katılımcı bir yönetim modeli önermesine rağmen bu konuda etkili ve yeterli bir mekanizmanın henüz yerleşmemesi olarak belirtilerek İMP'nin rolü ve kurulan katılımcı model bu çerçevede sınanmıştır.

Tez araştırması kapsamında varılan sonuçlar şöyledir;

- Araştırmada yer alan İMP ve İBB grupları ve yöneticileri arasında kentsel tasarım ve stratejik planlama ilişkisine yönelik genel kabul, kentsel tasarımın etkinlik sürecinin planlama süreci ile eşgüdümlü olması gerektiği yönündedir. Bu kabul, kentsel tasarımın stratejik mekansal planlama ile bütüncül ele alınması gereken bir kavram olduğunun anlaşıldığını göstermektedir. Bununla beraber, İMP'de üretilen kentsel tasarım projelerinin üst ölçek stratejik kararlar doğrultusunda belirlendiği, kentsel tasarım süreçlerinin de bu bütünsellik içerisinde yönetildiği ve projelerin 1/5000 ölçek düzeyinden itibaren ele alındığı ve alt ölçek planlara altlık olacak nitelikte hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Planlama ve tasarım süreçleri birbirinden bağımsız olarak düşünülmemekte, projeler de planlama süreci ile eklemlenmektedir.
- İMP'nin kuruluş amaçları İstanbul kentinin planlamasını yapmak, bu doğrultuda 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni planını hazırlamak ve eşgüdümlü olarak stratejik planlama hedefleri çerçevesinde kentsel tasarım projeleri üretmek olarak tanımlanmıştır. Araştırma grupları arasında İMP'nin kuruluş amaçları doğru anlaşılmıştır.
- İMP kuruluş amaçlarına erişmemiştir. Kuruluş amaçlarını yerine getirmemesi; İMP'nin meşru ve özerk yapısının olmaması, yapılan planlama ve proje çalışmalarının uygulama düzeyine erişmeden yarım kalmasından dolayıdır. Kuruluş amaçlarına erişmediği konusundaki temel gerekçe; İBB grupları arasında planlama ve proje çalışmalarının tamamlanamaması ve uygulama aşamasına erişememesi; İMP'den ayrılan kişilerden oluşan grupta ise İMP'nin meşru ve özerk bir yapısının olmamasıdır. Yalnızca İMP kentsel tasarım grubunda çalışanlar bu amaçlara eriştiğini düşünmektedir. Bu husus, İMP'nin çalışmaları konusunda dışarıdan ve içeriden algının farklılaştığını göstermiştir.

- İMP'nin yapısı hakkında ortak bir görüş ortaya çıkmamıştır. İMP yönetimi düzeyinde diyalog ve danışma merkezi olarak görülürken; İMP ekipleri, İBB ekipleri ve yönetimi tarafından planlama-proje ofisi ve İBB Birimi olarak algılanmaktadır.
- İMP; disiplinler arası çalışma içerisinde, planlama-tasarım meslek alanındaki birçok kişi için deneyim ve istihdam olanağı sunmakla birlikte, İstanbul kenti için önemli bir veri tabanı oluşturarak, planlama-tasarım çalışmaları geliştirmiştir. Bu yönleriyle başarılıdır.
- İMP; yasal bir dayanağı olmadığı, planlama-tasarım çalışmalarını uygulama süreçlerine taşıyamadığı ve bu süreçlerde yaşanan organizasyon ve içsel problemler nedeniyle potansiyellerini harekete geçirememiştir. Bu yönleriyle başarısızdır. Ayrıca siyaset ve bürokrasinin süreçleri etkilemesi(İMP'de çalışan/çalışmış gruplar), kaliteli ve profesyonel çalışanların olmaması (İBB'de çalışan gruplar) da başarısız olduğu noktalar arasındadır.
- İMP'deki mekansal planlama-tasarım çalışmalarını siyaset ve bürokrasi etkisinin engellenmesi, planlama kuram ve pratiklerinde anlayışın değiştirilmesi ile yasal değişikliklere gidilerek; özerk, bağımsız, esnek ve kurumsal olmayan organizasyon yapısı da bu doğrultuda pekiştirilmelidir. Aynı zamanda danışmanlık ve diyalog mekanizmalarının güçlendirilmelidir. Planlama çalışmalarının da kentsel tasarım rehberleri çerçevesinde denetimi yapılmalıdır.
- Türkiye'deki planlama-tasarım çalışmalarına katılım boyutu sınırlı düzeyde gerçekleşmektedir. Bu düzey, yalnızca kurumsal düzeyde bir katılıma işaret etmekte olup, STK ve halk katılımının süreçte pek yer almadığı görülmüştür. Araştırma grupları arasında sınırlı katılım genel kanı olmakla birlikte, tanıtım ve bilgilendirmeye dayalı sembolik düzeyde katılım yaklaşımların varlığı da söz konusudur.
- İMP'deki kentsel tasarım çalışmalarına katılım boyutu hakkında genel kanı iyi düzeyde bir katılım yönündedir. Ancak İMP Yürütücü ve yöneticileri dışında katılımın iyi düzeyde gerçekleştiği düşünülmemektedir. İBB yönetimi ise sınırlı katılım ya da katılımın olmadığı bir düzeye işaret etmektedir. İMP ve İBB'deki kentsel tasarım ekiplerine göre ise sınırlı düzeyde bir katılım gerçekleşmektedir. İMP kentsel tasarım ekibinden ayrılan kişiler ve İBB şehir

planlama ekibine göre ise bu düzey sembolik nitelik taşımaktadır. Yöneticiler ve kentsel tasarım ekipleri arasında farklılaşan görüşlerin varlığı, İMP'deki katılımın ne düzeyde olduğu konusunda bir fikir netliği olmadığına işaret etmektedir.

- İMP'deki kentsel tasarım çalışmalarındaki katılım modeli hakkında genel yargı; yerel ve merkezi kurum ya da kuruluşların, özel sektör ilgililerinin katılım toplantıları yolu ile sürecin yönetimine dahil olduğu, proje süreçlerine dair bilgilendirmeye, fikir alış verişi ve önerilere dayalı gelişen ve sınırlı katılım düzeyinde gerçekleşen davetli katılım yönündedir.
- İkinci düzey bulgular neticesinde elde edilen sonuçlara bakıldığında ise kentsel tasarım proje süreçlerinin; katılımın gerçekleşmediği, yani birlikte üretime, tüm paydaşların katılımına dayalı bir katılım modeliyle yönetilmediği görülmüştür. Kentsel tasarım proje üretim süreçleri disiplinler arası ekiplerin kurulduğu, iş bölümü yapılarak bireysel çalışmaların önemsendiği ve akademik ve /veya profesyonel danışmanlıkların alındığı süreçlerdir. Lakin bu süreçler, katılımın yerel yönetimler ve diğer aktörler açısından yeterince genişletilmeyen, toplantılara katılımın davet usulüyle, ortak karar iradesi üretmekten çok, sürece dair bilgilendirmeye dayalı bir modelle yönetilmektedir.
- Katılım süreçleri İBB ilgili birimleri, ilgili ilçe belediyesi ve üretici ekipler çerçevesinde yönetilmekte, STK'ların katılımı yalnızca tek bir projede izlenmekte, halk katılımı ise hiçbir projede yer almamaktadır.
- Proje sonuçları incelendiğinde, proje sürecinde verilen kararların ve eylemlerin nasıl bir yönetim ve örgütlenme modeli ile hayata geçirileceği belirgin değildir. Projeler, fikir projeleri tamamlandıktan sonra İBB ilgili birimlerine ya da ilçe belediyesine teslim edilmiş, sonrasında ise projelerle verilen eylem kararlarından bağımsız planlama çalışmaları geliştirilmiş ya da proje çalışmaları tamamen rafa kaldırılmıştır. Ayrıca proje üretim süreçleri tamamlandığında, sonuç ürün ile ilgili izleme-değerlendirme toplantıları da yapılmamıştır.
- Çok aktörün yer alması öngörülen bir katılımcı yöntem ile kentsel tasarım proje süreçlerinin yönetimi amaçlanmış; düzensiz olmakla birlikte katılım

toplantıları yapılmış, sürecin bilimsel dayanağa oturması için akademik ya da profesyonel danışmanlar rehberliğinde süreç yönetilmiştir.

Türkiye’de geleneksel planlama anlayışı halen hakim bir paradigma olarak geçerliliğini korusa da; İMP yeni bir anlayış olarak stratejik mekansal planlama yaklaşımı çerçevesinde bir vizyon ve farkındalık yaratmıştır. Bu çerçevede, kentsel tasarım etkinlik süreçlerinin planlama süreçleri ile bütüncül ele alınarak; kentsel tasarım projelerinin eyleme yönelik olma rolü anlaşıldığı gözlenmiştir.

İMP’nin iletişimsel rasyonalite paradigmasından beslenen yeni bir planlama anlayışının gelişmesine yönelik katkıları ve oynadığı etkin rol önemlidir. Bu bağlamda karşılıklı öğrenme ve bilinçlenme süreci başlatılmıştır. Planlama alanında yapılması gereken birincil gereklilik kuramsal düzeydeki bu paradigma kaymasının ve bilinçlenme sürecinde yaşanan sıkıntılar ve başarısızlıklardan çıkarılan dersler çerçevesinde mevcut planlama mevzuatına, yani uygulama düzeyine de yansımaları sağlamak gerekir; bu nedenle planlama mevzuatının da geliştirilmesi gerekecektir.

İMP katılımlı yaklaşımları benimseyen, şeffaf, uzlaşma, ortak irade ve eyleme dayalı esnek süreç yönetimi öngören bir model ekseninde 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planını, kentsel tasarım projeleri üretmek amacıyla kurulmuştur. İMP kuruluş aşamasında, planlama ve tasarım süreçlerinde katılımcı bir model geliştirmişse de; bu modelin nasıl bir yöntemle, hangi ekonomik çerçevede koordine edileceği tanımlanmamış; sürecin uygulamaya dair yönleri geliştirilmemiştir.

Diğer bir deyişle, İMP’nin akademisyenler, kamu sektörünü temsilen yerel ve merkezi yönetimler, özel sektör, STK’lar ve halkın şeffaflık ve katılımçılık ilkesi ile danışma, diyalog ve uzlaşma çerçevesinde yönetilmesini öngören katılım modeli yeterince işletilememiştir. Kentsel tasarım proje süreçlerinde modelde öngörülen aktörlerin sınırlı katılımı gerçekleşmiş; merkezi yönetim, STK ve halkın katılımları eksik kalmıştır.

Katılımcı yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi ile STK ya da halkın da sürece dahil olması ülkenin demokrasi kültürü ile doğrudan ilgilidir. Demokrasi kültürünün yerleştiği kentlerde, sosyal, barınma ve yaşam haklarının tüm kentliler nezdinde eşdeğer kılınması temel kabul görünürken; mekansal değişimlere ilişkin kararlara sürecin başından itibaren tüm ilgili gruplar dahil olmaktadır. Türkiye koşullarına

bakıldığında ise, demokrasi kültürünün ve hakçılık ilkesinin geliştirilmesi ile katılım kavramının içeriği ve rolünün daha iyi anlaşılması ve geliştirilmesi mümkündür.

İMP, kentsel tasarım proje çalışmalarının üretilmesine yönelik kurulan kurumsal olmayan bir organizasyon yapısı olmakla birlikte; aynı zamanda bir danışma ve diyalog merkezi olarak tanımlanmıştır. Bu noktada, İMP'ye içeriden ve dışarıdan bakış farklılaşmaktadır. İMP kuruluş amaçlarında belirtildiği gibi, proje çalışmalarını gerçekleştirmek üzere kurulan kurumsal niteliği olmayan planlama-proje ofisidir. Dışarıdan bakıldığında bu şekilde algılanmakla birlikte, amaçların nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin geliştirilen model aynı zamanda bir diyalog ve danışma merkezi işlevi gören bir yapıya ya da mekana işaret etmektedir.

İMP'nin kimliği ve rolü kurumlar ve kamuoyunda nezdinde netleştirilmesi, organizasyon içerisinde de bu netliğin sağlanması gerekmektedir. İMP'nin rolü, yalnız proje üretimine indirgenmemeli, diyalog-danışma mekanizması ile süreçlerin uzlaşma sağlayıcı misyon çerçevesinde geliştirilmelidir. Bu yönde bir gelişim yapılan çalışmaların gerçekleştirilebilir kılınmasında önemli bir adım olacaktır.

İMP; yerel yönetim şeması içerisinde yer almamakta, kurumsal nitelik taşımayan ve plan yapma yetkisi olmayan bir yapı kurulduğu yorumu yapılmaktadır. Bununla beraber; İBB ilgili bazı birimleri çalışmalara tepkisel bir duruş ile planlama ve tasarım çalışmalarının yapılmasını kendi yetki alanında gördüğü için de sürece yeterince odaklanmamış ve çalışmaları benimsememiştir. Fikir projesi düzeyinde üretilen kentsel tasarım proje çalışmaları alt ölçek planlama çalışmalarını yönlendirecek bir rehber niteliğini kaybederek, rafa kaldırılmıştır.

Yine, İMP'de yürütülen planlama-tasarım çalışmalarda merkezi yönetimle kurulan ilişkinin oldukça zayıf kaldığı görülmektedir; bu nedenle bu ilişkinin güçlendirilmesi ve bu bağlamda planlama-tasarım süreçlerinde güven, inanç ve sahiplenme duygularının karşılıklı olarak pekiştirilmelidir. Yalnızca Yerel Yönetim, Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının katılımı yeterli değildir; STK'lar ve halkın katılımcı bir yönetim modeli içerisinde yer alması proje süreçlerin başarısında ve uygulamaya dönük hale gelmesinde gereklidir.

Her ne kadar İMP'nin kurumsal nitelikte bir yapı olmayışı başarısız olunmasındaki en temel gerekçelerden biriye de; İMP'nin potansiyellerini değerlendirmesi ve başarısızlıkların giderilmesinde kurumsal bir nitelik taşıma gerekliliği

sorgulanmalıdır. Daha da önemlisi özerk yapısı geliştirilmesi ve merkezi yönetimin yasal çerçeve sağlaması ile plan yapma yetkisini kazanması; bu yetkiyi ise yine merkezi düzeyde belirlenecek bir konumda ve yerel yönetimle eşgüdümlü bir süreçte gerçekleştirilmesi bir öneri olarak geliştirilebilir. Bu yasal çerçeve ve yönetim ilişkisi içerisinde süreçlerin katılımlı ve şeffaf yaklaşımlarla yönetilmesi önemlidir.

Türkiye'deki planlama pratiklerine bakıldığında, stratejik mekansal planlama yaklaşımlarının zamanla anlaşılmaya ve yaygınlaşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Gelişim süreci bu yönde olsa da, Türkiye'deki mekansal planlama çalışmalarına katılım sınırlı düzeyde gerçekleşmektedir. Nitekim katılımlı yaklaşımların geliştirildiği kentsel tasarım süreçlerine dair deneyimlerin artması, bu deneyimlerin değerlendirilmesi ve tartışılması ile ortaya çıkacak birikimler sayesinde yeni katılım yöntem ve teknikleri geliştirilerek düzey yükseltilebilir.

Planlama pratiğinde gözlemlenen başarısızlıkların yalnızca yasal, yönetsel çerçeveler ya da ekonomik çıkmazlarla açıklamak yetersiz bir tanı olacaktır. Sürecin nasıl yönetildiği ve katılımcı düşüncenin sürecin içinde ne kadar yer aldığı önemlidir. Bu bağlamda İMP, kentsel tasarım proje süreçlerinde katılımlı yaklaşımların geliştirilmesi konusunda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Yine de bu örnekte var olan katılım düzeyleri içsel ve dışsal algılamalarda değişkenlik göstermektedir. Şöyle ki, İMP ekipleri arasında içsel algılama katılımının sınırlı düzeyde olduğu yönünde ilen; İMP yönetiminin ortak görüşüne göre katılım iyi düzeydedir. Dışarıdan bakıldığında ise İMP'deki katılım sınırlı düzeydir. Algılamadaki farklılaşmalar İMP'nin katılımlı yöntemlerle şeffaf, tanımlı ve etkileşime dayalı süreçlerin tasarlanmaması ile ilişkilendirilebilir.

Plancı ve tasarımcılar,"ben çizdim, oldu" projelerinin ötesine geçip, proje süreçlerinin katılımcı düşünce ekseninde başından sonuna ve tabandan yukarıya çıkan uzun erimli örgütlenme, uyum ve koordinasyon gerektiren ve tartışma, uzlaşmaya dayalı bir süreç yönetimi olduğunu anlamak durumundadır. Bu bağlamda, sağlam bir kuramsal çerçeve geliştirerek, bireysel fikirlerin ortak bir potada eritilmesi ve yine ortak akıl platformlarının yeterli düzeyde ve dengede kurgulanması sağlanmalıdır.

Planlama uygulamalarına yönelik getirilen yasal çerçevesinin planlama hiyerarşisi, stratejik planlama paradigması ve kentsel tasarım ilişkisi, uygulama araçları, örgütlenme mekanizmaları, plan yapma yetki ve müelliflik gibi konuları gözden

geçirmek ve yeniden düzenlemek üzere değişmesi kentsel tasarım çalışmalarının gerçekleştirilebilir kılınması açısından oldukça önem taşımaktadır.

Bu çalışma ile İMP kentsel tasarım proje süreçleri incelenmiş, katılımlı yaklaşımların projelerin uygulamaya süreçlerindeki başarısızlıklarla olan ilişkisi ortaya konmuştur. Bu deneyimden yola çıkarak, İMP gibi kentsel tasarım çalışmaları konusunda önemli bir rol üstlenen yapının değerlendirilmesi ile kentsel tasarım pratiklerine ilişkin bir birikim süreci yaratmak ve ileride yapılacak çalışmalara katkı koymak amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Albrechts, L.**, 2004. Strategic (spatial) planning reexamined, *Environment and Planning B: Planning and Design*, **31**, 743-758.
- Alexander, C.**, 1987. *A New Theory of Urban Design*, Oxford University Press, New York.
- Aktüre, S.**, 1991. 1.Kentsel tasarım ve uygulamalar sempozyumu üzerine görüşler, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Sonbahar Yarıyılı Seminer Programı, ODTÜ Mimarlık Fak. Yayını, Ankara.
- Altaban, Ö.**, 1981. Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.
- Arnstein. S. R.**, 1969. A ladder of citizen participation, *Journal of the American Institute of Planners*, **35**, 216-224.
- Bacon, N. E.**, 1982. *Design of cities*, Thames and Hudson, Reprinted USA (ilk basım yılı 1967).
- Bademli, R.**, 2005. *Kentsel Planlama ve Tasarım öğrencilerine notlar*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Blotevogel, H. H.**, 1999. Rationality and discourse in post modern planning, *The Revival of Stratejik Planning: Proceedings of the Colloquium*, (der) Salut, W. ve Faludi, Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, Amsterdam.
- Boswell, M. R.**, 2000. *Redefining environmental planning: Evidence of the emergence of sustainable development and ecosystem management planning for the South Florida ecosystem*, A Ph. D. dissertation submitted to the Department of Urban and Regional Planning of Florida State University, Collage of Social Sciences.
- Carmona, M.**, 2003. English design policies: how have they fared?, *Environment and Planning B: Planning and Design*, **30**, 3, 911-931.
- Castells, M. ve Borja, J.**, 1997. *Local and Global Management of Cities in the Information Age*, London, Earthscan Publications Ltd.
- Dean, M.**, 1994. *Critical and Effective Histories Foucault's Methods and Historical Sociology*, Routledge, London.
- Ersoy, M.**, 2007. Kapsamlı planlama kavramının tarihsel gelişimi ve bugünü, *Kentsel Planlama Kuramları*, 115-171, İstanbul.

- Eryoldaş, A.**, 2007. *Büyükşehir Metropolitan Alan Planlamasında Kurumsal Yapı*, TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Yayınları, **8**, 1, 61-67, İstanbul.
- Esgin Zorlu, İ.**, 2007. *Kültürel Miras Alanlarının Korunmasına İlişkin Bir Model Örnekleme: Eski Havana Kent Merkezi Restorasyon Programı*, yayınlanmamış rapor çalışması, İstanbul.
- Friedmann, J.**, 2004. Strategic spatial planning and the longer range, *Planning Theory and Practice*, **5**, 1, 49-67.
- Friedman, A.**, 1997. Design for change: Flexible Planning Strategies for the 1990s and Beyond, *Journal of Urban Design*, **2**, 3, 277-295.
- Gedikli, B.**, 2007. Stratejik Mekansal Planlama: Planlamada Yeni Anlayışlar Yöntemler Ve Teknikler, (der) Ersoy, M., *Kentsel Planlama Kuramları*, 229-279, İstanbul.
- Günay, B.**, 1997. Kentsel Tasarım Kültürü ve Yaratıcılığın Sınırları, *Planlama Dergisi* 97/2, Şehir Plancıları Odası Yayını, 54-61, Ankara.
- Günay, B.**, 1999. *Urban Design as Urban Policy*, METU Faculty of Architecture Pres, Ankara.
- Healey, P., Khakee, A., Motte, A. ve Needham, B.**, 1999. European developments in strategic spatial planning, *European Planning Studies*, **7**, 3, 339-355.
- Healey, P.**, 1997. *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. Macmillan, London.
- İBB İMP**, 2010. "Tarihsel süreç içinde Tarihi Yarımada'nın gelişimi, değişimi, imar hareketleri ve etkileşimi", *Tarihi Yarımada Alan Yönetimi Çalışması ara raporu*, İstanbul. (yayımlanmamış)
- İBB İMP Kentsel Tasarım Grubu**, 2009. *Kentsel Tasarım Projeleri raporu* (yayımlanmamış kaynak)
- İBB İMP**, 2006. *Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi Tanıtım Kitabı*, İstanbul.
- İŞAT**, 2010. "APUR Deneyimi" Rapor Çalışması, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü, İstanbul Şehircilik Atölyesi, İstanbul.
- Kaufmann, J.L. ve Jacobs, H.M.**, 1997. "A Public Planning Perspective on Strategic Planning" in *Readings in Planning Theory*, S.Campell ve S. Fainstein (eds), Oxford, Blackwell.
- Karaman, A.**, 1999. Bir Disiplin ve Meslek Olarak Kentsel Tasarımın Yeri, Konumu ve İçeriği, *1. Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi; Kentsel Tasarım: Bir Tasarımlar Bütünü*, 26-28 Mayıs, MSÜ Mim. Fak. Yayını, 234-239, İstanbul.
- Keleş, R.**, 1988. Türkiye'de kent yönetimi, *Türk Sosyal Bilimler Derneği yayını*, Ankara.

- Keskin, A.**, 1999. Planı gecekondular çiziyor. 28 Mayıs tarihli *Hürriyet gazetesi röportajı*.<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-82306>
- Keskin, A. ve DİREN, M.**, 1992. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Çalışmaları, Türkiye’de 16. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, *İstanbul’un Kentsel Gelişme Sorunları ve Avrupa Metropolleri*, 3-8 Kasım, 222-241, İstanbul.
- Konuk, G.**, 2001. Kent/Kentsel Tasarım ve kente yeniden bakmak, *1. Uluslar arası Kentsel Tasarım Sempozyumu*.
- Lash, S., Urry, J.**, 1994. *Economies of Signs & Space*, Sage Pbl, London.
- Lynch, K.**, 1981. *A Theory of Good City Form*, Cambridge, MA: MIT Press, London.
- Madanipour, A.**, 2006. Roles and Challenges of Urban Design, *Journal of Urban Design*, **11**,2, 173-193.
- OHCHO**, 2001. *Challenge of a Utopia: a comprehensive strategy to manage the safeguarding of the Old Havana*, Master Plan(Office of City Historian)publicatiosns..La Habana,Cuba.
- Örnek Özden, E. ve Görgülü, Z.**, 2006. Planlama-Koruma ilişkisi üzerine bir sistem önerisi, *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi e-Dergisi MEGARON*, **1**, 3, 234-255.
- Özalp, S.**, 2006. *Sosyo-Mekansal Dinamiklerle değişen Planlama Yaklaşımı Mekansal Stratejik Planlama ve İstanbul Örneği*. İTU Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Şehir Planlama Yüksek Lisans Tezi.
- Roberts, P. ve Sykes, H.**, 2000. *Urban Regeneration a Handbook*, Sage Publications, London.
- Ryu, M.**, 2009. Cohesion and flexibility in urban design process in Amsterdam, Analysis by frame of time and scale, *The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU), The New Urban Question – Urbanism beyond Neo-Liberalism*, Amsterdam/Delft.
- Spengler, E.L.**, 2006. *A Singular Experience Appraisals of the Integral Manaagement Model of Old Havana, World Heritage Site*. Master Plan(Office of City Historian) UNESCO, La Habana, Cuba.
- Tekeli, İ.**, 2009. *Akılcı Planlamadan, Bir Demokrasi Projesi olarak Planlamaya*, İlhan Tekeli Toplu Eserler-7.Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ.**, 2001. *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitapevi, Ankara.
- Tekeli, İ.**, 1994. Bir Kentsel Tasarım Kuramının Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler, *Kent, Planlama, Politika, Sanat*, ODTÜ Mim.Fak.Yayımları, 591-610, Ankara.
- Tuncer, M.**, 2000. Türkiye’de Bölge - Kent Planlaması ve Kentsel Tasarım: Uygulama Sorunları ve Görüşler, *“Geleceği Planlamak” Dünya Şehircilik Günü 24. Kollokyumu (6-8 Kasım 2000)*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, İzmir İleri teknoloji Enstitüsü (İYTE) ve Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ) Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir.

- Url-1** < http://www.udg.org.uk/?section_id=1 > , alındığı tarih(01.09.2010).
- Url-2** < <http://www.ambafrance-tr.org/ecrire/upload/fis/fis21.htm> > , alındığı tarih (12.10.2010).
- Url-3** < <http://www.apur.org/en/article/most-beautiful-seine-world> > , alındığı tarih (12.10.2010).
- Url-4** < http://www.doganhasol.net/Articles/beyazit-meydaninin-garip-oykusu_10656.html > alındığı tarih (22.11.2010).
- Url-5** < <http://planlama.ibb.gov.tr/Tarihce.htm> > , alındığı tarih (30.11.2010).
- Url-6** < <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-82306> > , alındığı tarih (30.11.2010).
- Url-7** < http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/management/g24401_en.htm, alındığı tarih (01.02.2011).
- Url-8** < http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/report/som_en.htm, alındığı tarih (01.02.2011).

EKLER

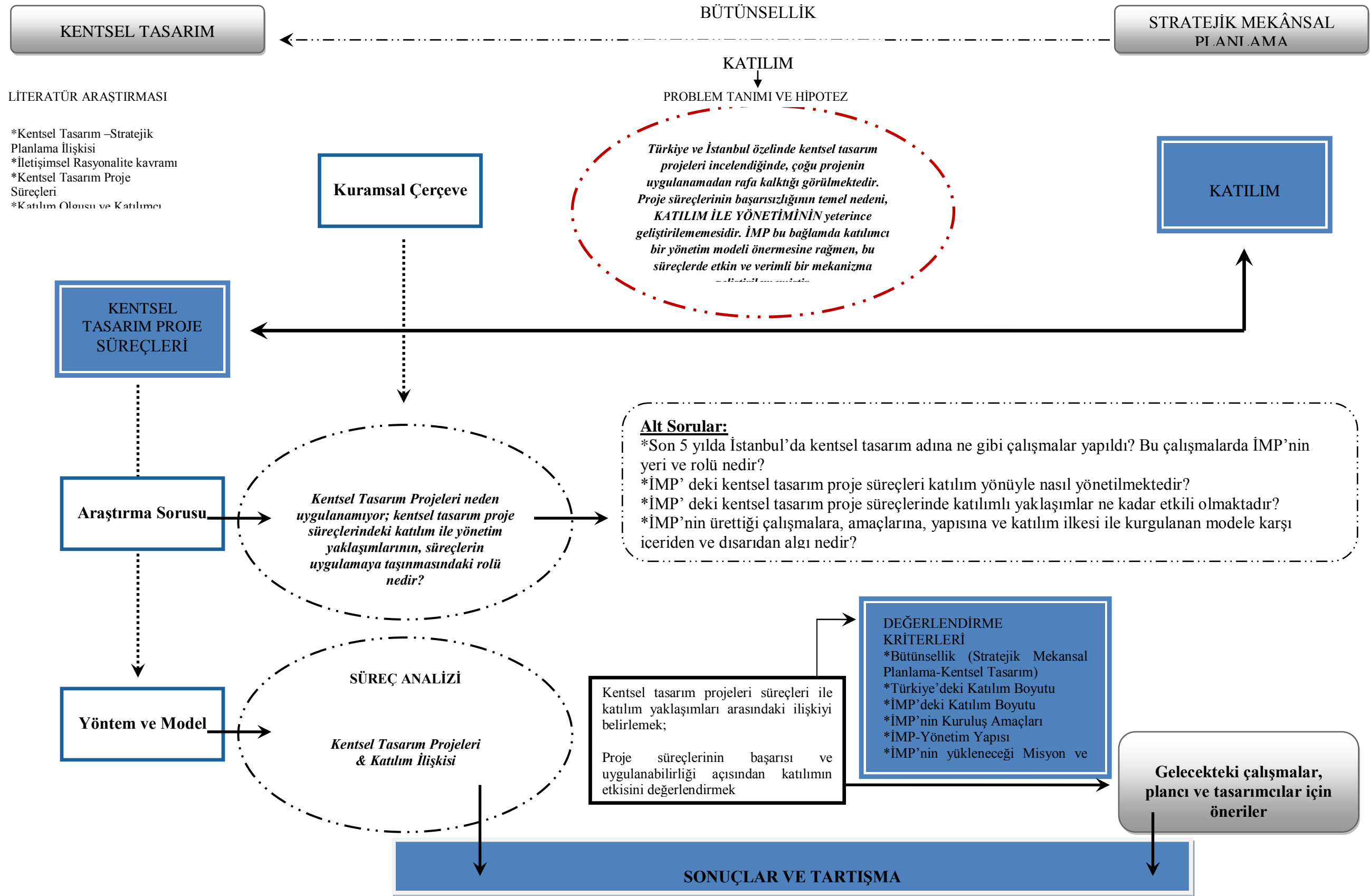
EK A: Araştırma süreci

EK B: Proje sreleri

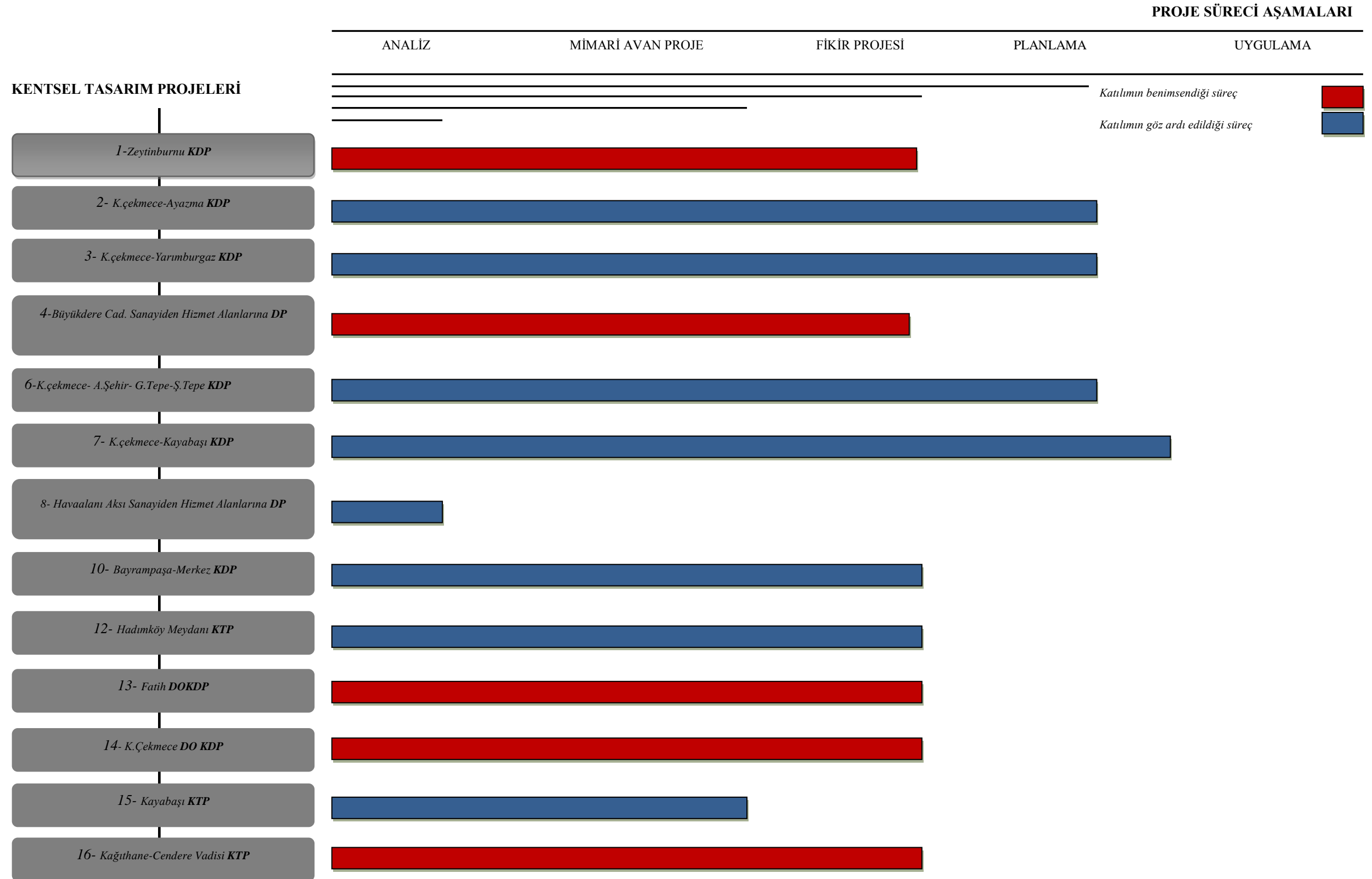
EK C: Araştırma tasarımı

EK D: Anket ve szl grřme form rneklere

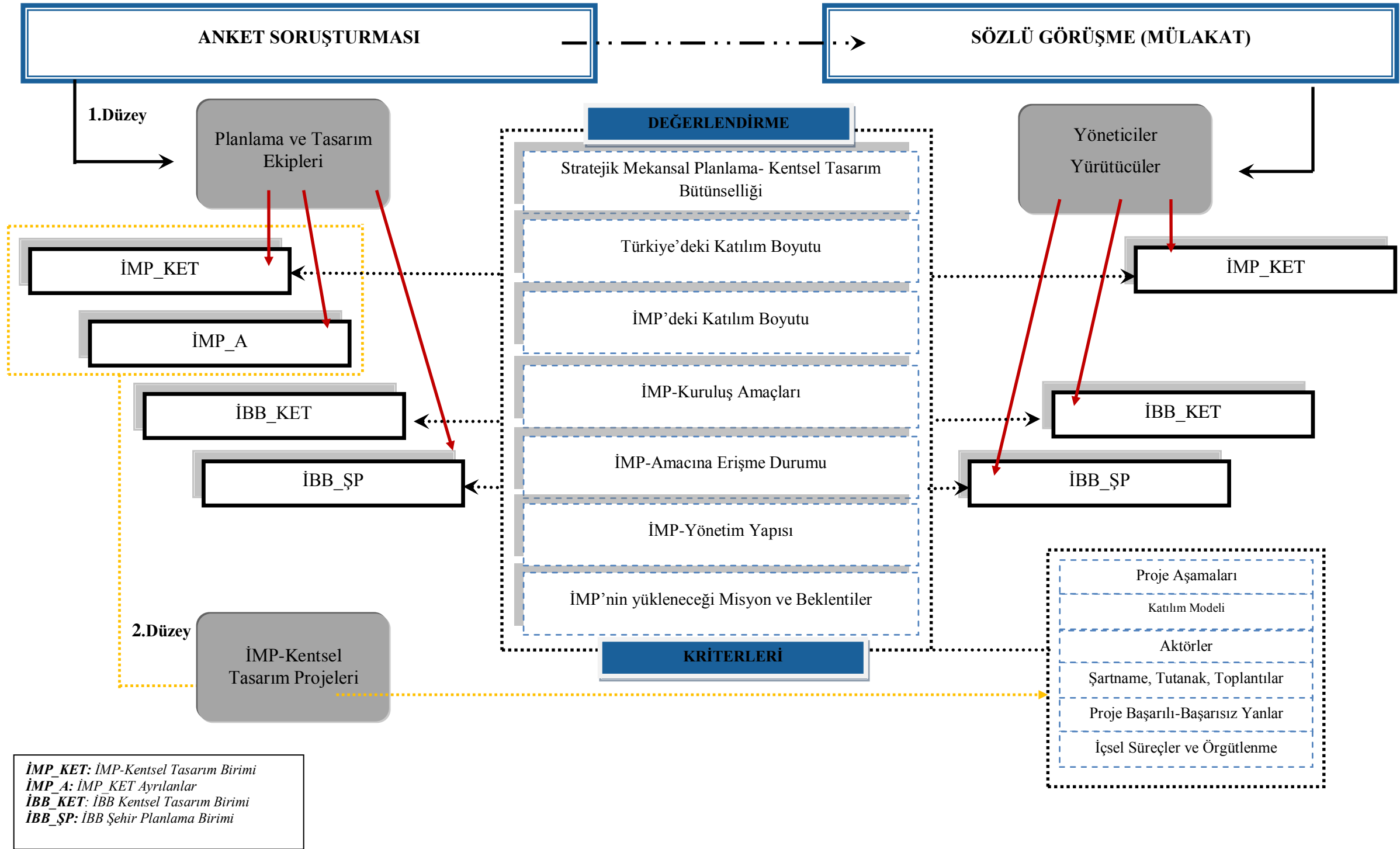
EK A

Şekil A.1: Araştırma süreci

Şekil B.1: İMP'deki kentsel tasarım proje süreçlerini gösterir şema

Şekil C.1: Araştırma tasarımını gösterir şema

Çizelge C.1: Ucu açık sorulara dair bulgular

Ucu Açık Sorular	İMP- Kuruluş Amacına Erişme Durumu / Olumlu-Olumsuz Gerekçeler	İMP-Başarılı ve Başarısız noktalar	İMP-Yükleneceği Misyon ve Beklentiler
İMP_KET	<p>OLUMLU: *İstanbul Çevre Düzeni Planı analiz ve planlama çalışmalarını yapması</p> <p>OLUMSUZ: *Yapılan çalışmaların, <i>kentsel tasarım projelerinin uygulamaya geçirilememesi</i>, planlamaya altlık oluşturulamaması *Özerk bir yapısının olmaması, yetki ve sorumlulukların olmaması (<i>meşruiyeti ve özerkliği</i>) * Plan proje yarışma ve atölyelerin İstanbul'un mekânsal gelişimini yönlendirememesi</p>	<p>BAŞARILI: *Strateji ve projeler, alternatif örgütlenme modellerini geliştirmesi, vizyon projeleri üretmesi *Veri tabanı oluşturma *Öğrenci ve mezunlara mesleki uygulama olanağı tanınması (<i>istihdam olanakları</i>) *İstanbul ile ilgili önemli bir veri tabanı oluşturulması, analizlerin üretilmesi, bilim insanları STK ve kamu kurumlarının dinamik esnek birlikte çalışma sistematiğini geliştirmesi (<i>disiplinler arası çalışma</i>) *Planlama-bilimsel çalışmalar ve uygulama ilişkilerinin kurulması *Görüntü ve şekil olarak vizyon merkezi olması</p> <p>BAŞARISIZ: *Özerk ve kurumsal kimliğinin olmaması (yasal yönetsel çerçeve) ve yasal yönetsel engellerin uygulama süreçlerini engellemesi *Planlama ve uygulama süreçlerinin kopukluğu ve başarısızlığı, gerçek dışı projelerin üretilmesi *Departmanların birbirinden kopuk çalışmalar üretmesi *Siyasi baskılar ve üreten ve uygulayıcıların istekleri arasındaki çelişkiler *Sembolik, klasik planlama anlayışı içindeki katılım, şeffaflığın sağlanamaması</p>	<p>*Bağımsız çalışma olanakları yaratılmı, siyasi baskıdan arındırılmı, yoksa yetki ve sorumluluk alanı netleşmeyen bir belediye iştiraki uzantısı imajı değiştirilmeli, kamu yararı gözetim, katımlı çalışmalar yapılmalı</p> <p>*İyi örgütlenmiş, sorumluluk-yetki-beklenti sacayağını dengeli kurgulanmış bir kurumsal yapıya dönüştürülmeli</p> <p>*Danışman hizmeti veren bir kurum olarak resmileşmeli</p> <p>*Plan ve proje çalışmalarını kontrol ve süreci yönlendirici bir kimliği olmalı</p>
İBB_KET	<p>OLUMLU: * Planlama ve tasarım sürecindeki aktörler etkileşim içerisinde olması *Araştırma-geliştirme faaliyetlerinin sorunsuz devam etmesi</p> <p>OLUMSUZ: *Çalışmaların sonuçsuz kalması ve uygulamaya geçirilememesi *Yasalarla yetki ve sorumluluklarının belirlenmemesi *Yapılan projelerin uluslararası kentsel tasarım standartlarının altında olması</p>	<p>BAŞARILI: *Proje planlama-tasarım çalışmaları *Veri tabanı yaratılması *İstihdam yaratması *Bilgiye, kişilere erişim</p> <p>BAŞARISIZ: *İMP'nin resmîyetinin, yasal dayanağının ve özerk kimliğinin olmaması *Organizasyon eksikliği *Uygulama adımlarının atılmaması *Kaliteli ve profesyonel çalışan olmaması</p>	<p>*Siyasi kurum kimliğinden ve politik yaklaşımlardan arınmalı</p> <p>*Yeni bir kurumsal yapılanmaya gidilmeli</p> <p>*Yetki tanımsızlığının aşılması ile plan ve projelerin uygulanabilirliği artırılmalı; uygulanabilir planlama-tasarım stratejilerinin geliştirilmeli</p> <p>*Mevcut planlama sistemi değişmeli</p> <p>*Planlama-tasarım süreçlerinde katılım sağlanmalı</p>
İMP_A	<p>OLUMLU: *İstanbul Çevre Düzeni Planı analiz çalışmalarını yapması *İMP nin bir başlangıç ve bilinçlenme süreci yaratması</p> <p>OLUMSUZ: *Kentsel tasarım projelerinin uygulamaya geçirilememesi *İMP'nin kurumsal kimliği ve yetkinin olmaması (<i>meşruiyeti ve özerkliği</i>) *Yapılan çalışmaların yasal geçerliliğinin olmaması; *Kamu yararından çok özel sektör ve bürokrasi güdümünde kalması *İBB, ilçe belediyeleri, merkezi hükümet kaynaklı organizasyon, kaynak ve güven problemleri *Bilgi üretimi sağlansa da bilgi paylaşımının yetersizliği</p>	<p>BAŞARILI: *Sistematiği veri toplama, bilimsel analiz, sentez, raporlama, *Yarışmalar ve kentsel tasarım fikir projeleri geliştirilmesi; proje geliştirme fikirlerinin varlığı *Dinamik, uzman personelin ve imkânların varlığı; deneyim kazanma olanakları (<i>istihdam olanakları</i>) *Akademi, ulusal ve uluslararası kurum-kuruluşlar, öğrenciler ve STK 'ları buluşturma (çok disiplinli ortamın yaratımı) *Katılım deneyimleri *Planlama-tasarım dünyasına yeni bir boyut getirmesi; mevcut planlama sisteminin sorgulanmasını sağlaması</p> <p>BAŞARISIZ: *İMP'nin resmi kurum niteliği kazanamaması, gerekli yetki ve görevle donatılmaması (meşruiyet ve yönetim politikaları, kurum kültürü, organizasyon ve yönetim şeması) *Başarıyla tamamlanan çalışmaların olmayışı; bağımsız proje üretme, yenilikçi ve uygulamaya dönük süreçlerinin örgütlenmemesi *İMP potansiyelini iyi ve verimli kullanamaması (çalışmaların niceliği ve niteliği açılarından)- iş idaresi, süreç yönetimi, hiyerarşik yapılanma, halkla ilişkiler, birlikte çalışma, kurum içi iletişim gibi işletme konular) *Proje çalışmalarının ve sonuçlarının elde etmek isteyen kesimlerce uygun görülmemesi *Yöneticilerinin akademisyen oluşu</p>	<p>*Planlama sistemi ve yerel yönetim yapısı ile bütünleştirilmeli, yönetim işleyişi değişmeli, yasal değişikliklerle özerkliği sağlanmalı, yönetim ve organizasyon yapısı profesyonelleşmeli</p> <p>*İBB 'den farklı çalışmalar üretebilen bir merkez olmalı dinamik ve yenilikçi yapısını kaybederek, bürokratik kamu kurumuna dönüşmesi engellenmeli; özerk bir mali-insan kaynakları yönetimi yönünden yeniden yapılandırılmalı</p> <p>*İBB'ye bağlı danışmanlık ofisi olarak, bilgi üretimi ve paylaşımı yapılan bir büro olarak devam etmeli</p> <p>*Geleceği olmayan yarım kalmış bir çalışma</p> <p>*Deneyimlerin yenilikçi bir katkı sağlamasına izin verilmeli</p> <p>*Projeler ölçeğin de katılımın ve ortak proje geliştirme süreçlerinin sağlandığı uzlaştırmacı rolü geliştirilmeli</p>
İBB_ŞP	<p>OLUMLU: *İstanbul Çevre Düzeni Planı için altlık oluşturmaları</p> <p>OLUMSUZ: *Çalışmaların tamamlanamaması *Yasal altyapısının olmaması ve yetki sorunları (<i>meşruiyeti ve özerkliği</i>) *Yapılan işlerin akademik çalışmalara hizmet eden çalışmalardan oluşması *Bürokrasi, akademisyenler ve özerk planlama ekiplerin ortak bir platformda buluşamaması</p>	<p>BAŞARILI: *Deneyim ve istihdam alanı yaratması *Veri tabanı yaratılması, analiz ve araştırmaların yapılması *Kentsel planlama-tasarım çalışmaları</p> <p>BAŞARISIZ: *Yasal dayanağının olmaması *Yatay hiyerarşik yönetim anlayışının benimsenmemesi *İçsel süreçlerdeki sorunların (birimler arası kopukluk, yemek, maaşlar, servis) çalışmalarını etkilemesi *Planlama çalışmalarında yeterli katılımın sağlanamaması *Deneyimli çalışanların az olması *Bürokrasi ile ilişki kurulamaması</p>	<p>*Yasal altyapısı oluşturulmalı</p> <p>*Geleceği olmayan bir planlama ofisi</p> <p>*Demokratik ve uygulamaya dönük kararlar alınmalı</p> <p>*Şirket kimliği ile çalışmalarını devam ettirmeli</p>
DEĞERLENDİRME	<p>OLUMLU *İstanbul Çevre Düzeni Planı analiz ve planlama çalışmalarını yapması ve plan altlık oluşturulması</p> <p>OLUMSUZ *Planlama-tasarım çalışmalarının tamamlanamaması ve uygulama süreçlerine geçilememesi *İMP'nin meşruiyeti ve özerkliğinin olmaması</p>	<p>BAŞARILI *Planlama-tasarım çalışmalarının yapılması *İstanbul için bir veri tabanı oluşturulması *Deneyim ve istihdam alanı yaratılması *Disiplinler arası çalışma ortamının oluşturulması</p> <p>BAŞARISIZ *Yasal dayanağının olmaması *Kentsel planlama ve proje çalışmalarının uygulamaya geçirilememesi *Potansiyelini iyi kullanmaması, organizasyonel ve içsel problemleri *Siyaset ve bürokrasinin planlama-tasarım-katılım süreçlerini etkilemesi *Kaliteli, deneyimli, profesyonel çalışanların olmaması *Çalışmalarda yeterli katılımın sağlanamaması</p>	<p>*Siyasi ve politik baskılardan arındırılmış bağımsız çalışma koşulları sağlanmalı</p> <p>*Yönetim ve işleyişi yasal değişikliklere giderek özerk kurumsal bir yapıya dönüştürülmeli</p> <p>*Danışmanlık Ofisi olarak kurumsallaşmalı ve İBB 'nin danışmanlık ofisi olarak devam etmeli</p> <p>*Geleceği olmayan bir planlama ofisi</p>

* Denekler tarafından verilen yanıtların sıklığına göre sıralanmıştır. Kırmızı; en az 3 grubu kapsayan görüşleri Mavi; 3den az grubun dile getirdiği görüşleri tanımlamaktadır. 1 kez ifade edilen görüşler renk ile gösterilmemiştir.

EK C

Çizelge C.2: Proje soruşturma bulguları

Değerlendirme Kriterleri Kentsel Tasarım Projeleri	Anket Sayısı	İç Örgütlenme	Katılım Modeli	Süre	Aşamalar	Şartname	Toplantı Sıklığı	Aktörler	Tutanak	Projenin Durumu	İzleme Topl.	Başarılı Noktalar	Başarısız Noktalar	DEĞERLENDİRME	
1	Zeytinburnu KTP*	6	İş bölümü yapıldı. Farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekip kuruldu. Akademik Danışmanlarla çalışıldı.	Katılım yok	12 ay	Ön/avan proje	Hayır	Düzensiz	İBB'nin ilgili birimleri İMP Kentsel Tasarım Grubu İlçe Belediyesi Danışmanlar	Evet	Tamamlanmadı.	Hayır	Çok aktörlü bir süreç tasarlanması Katılım toplantılarının düzenlenmesi	Aktörlerin birbiri ile ilişkilerinin sağlanamaması Halk katılımının olmaması Uygulama adımlarının atılmaması Projenin siyasi baskılar sebebi ile uygulanamaması	Çok aktörlü bir süreç tasarlanmasına rağmen, projenin planlama aşamasında DURMASI
13	Fatih DOKDP	11	Proje Lideri belirlendi. İş bölümü yapıldı. Bireysel çalışmalar yapıldı, içlerinden alternatifler seçildi. Farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekip kuruldu. Akademik Danışmanlarla çalışıldı. Profesyonel Danışmanlık alındı.	Katılım yok	18ay ve üzeri	Fikir Projesi	Evet	Düzensiz	İBB'nin ilgili birimleri İMP Kentsel Tasarım Grubu İlçe Belediyesi Danışmanlar	Evet	Tamamlandı.	Hayır	Aktörlerin bir araya gelmesi Danışman akademisyenlerle çalışılması Yetenekli bir ekibin varlığı, Esgüdümlü çalışma ve bilgi paylaşımı Grup içi paylaşımlar ve farklı gruplarla bilgi paylaşımıyla projenin zenginleştirilmesi	Uygulama adımlarının atılmaması halk katılımının düşünülmemesi Sonuç ürün üzerinden uygulama sorunlarının değerlendirilmemesi İlçe belediyesinin proje sürecine katılmada bulunmaması Proje sürecinin uzamasıyla proje aşımının zedelenmesi Mülkiyet sorunlarının çözülmemesi	Aktörlerin katılımlı bir süreçte ortak kararların üretileceği proje çalışması fikir projeleri teslim edildikten sonra DURMASI
14	K.Çekmece DOKDP	6	İş bölümü yapıldı. Akademik Danışmanlarla çalışıldı. Farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekip kuruldu. Bireysel çalışmalar yapıldı, içlerinden alternatifler seçildi. Profesyonel Danışmanlık alındı.	Katılım yok	18ay ve üzeri	Fikir Projesi	Evet	Düzensiz	İBB'nin ilgili birimleri İMP Kentsel Tasarım Grubu İlçe Belediyesi Danışmanlar	Evet	Tamamlandı.	Hayır	Aktörlerin bir araya gelmesi Katılım toplantılarının yapılması Üst ölçek yaklaşım olarak kentsel tasarım ilkelerinin oluşturulması Ortak kararların alınması Danışman akademisyenlerle çalışılması Sonuç ürünün ortaya çıkması	Uygulama adımlarının atılmaması Sonuç ürün üzerinden uygulama sorunlarının değerlendirilmemesi Halk katılımının düşünülmemesi	Aktörlerin katılımlı bir süreçte ortak kararların üretileceği proje çalışması fikir projeleri teslim edildikten sonra DURMASI
16	Kağıthane-Cendere Vadisi KTP	5	İş bölümü yapıldı. Farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekip kuruldu. Bireysel çalışmalar yapıldı, içlerinden alternatifler seçildi.	Davetli Katılım ve Atölye çalışmaları	0-6 ay	Fikir Projesi	Hayır	Her hafta	İBB'nin ilgili birimleri İMP Kentsel Tasarım Grubu İMP'nin ilgili diğer grupları İlçe Belediyesi Danışmanlar STK	Evet	Tamamlandı.	Evet	Farklı aktörlerin üretim sürecinde birlikte olmaları Katılım ve görüşlerin örgütlenmesi Fikirlerin atölyelerle değerlendirilmesi (proje üretimi ve alternatifler üretimi, 3 farklı ekibin katıldığı atölye şeklinde düzenlendi.) Projenin uygulanması ve plana aktarılmasını kolaylaştırıcı kararların alınması	İstanbul Çevre Düzeni Planı verilerinin dikkate alınmaması Katılımın çoğunlukla İMP ve yerel belediye birimleri arasında olması; halkın ve STK'ların katılımının olmaması Projenin yeterince tanıtılmaması Üst düzey kararların alınmasında yetki sorunsalı yaşanması Projenin devamlılığı olması üzerinde mutlak surette uzlaşılması gereken bir şartnamenin hazırlanmaması	Farklı aktörlerin atölyeler çerçevesinde alternatif fikirler üretilmesiyle birlikte üretiminin sağlandığı, örgütlenme ve diyalog mekanizmalarının çalıştırıldığı, proje süreci; çalışmanın yasal altyapısının olmaması, sınırlı katılımının yer alması ve projenin tanıtılmaması gibi nedenlerle Fikir Projeleri belediye teslim edildikten sonra DURMASI
DEĞERLENDİRME		28	İş bölümü yapıldı. Farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekip kuruldu. Bireysel çalışmalar yapıldı, içlerinden alternatifler seçildi. Profesyonel Danışmanlık alındı.	Katılım yok		Fikir Projesi	Evet/Hayır	Düzensiz	İBB'nin ilgili birimleri İMP Kentsel Tasarım Grubu İlçe Belediyesi Danışmanlar	Evet	Tamamlandı. Projelerin çoğu tamamlanır, teslim edilir; ancak uygulama aşamasına geçmeden durur.	Hayır	Çok aktörlü bir süreç tasarlanması Katılım toplantılarının yapılması Danışmanlarla çalışılması	Uygulama adımlarının atılmaması proje süreçlerinin özellikle halk katılımı yönünden yetersiz kalması Fikir projesi değerlendirme süreçlerinin yapılmaması Proje çalışmasının yasal altyapısının kurulmaması	

*Yanıtlar; denekler tarafından verilen yanıtların tekrarlanma sıklığına göre sıralanmıştır. **Kırmızı**; en az 3 proje için tekrarlanan yanıtları; **Mavi**; 3den az proje için tekrarlanan yanıtları ifade etmektedir.

**Kısaltmalar:

KTP: Kentsel Tasarım Projesi

KDP: Kentsel Dönüşüm Projesi

DP: Dönüşüm Projesi

DOKDP: Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi

Çizelge C.3: Sözlü görüşme (mülakat) bulguları.

Değerlendirme Kriterleri	İMP Yönetimi ve Yürütücüleri				İBB Yönetimi		DEĞERLENDİRME
	İMP Yönetimi		İMP Yürütücüleri		İBB Yönetimi		
	İMP Eski Yöneticisi (2005-2008) Hüseyin KAPTAN	İMP Yöneticisi (2008-) İbrahim BAZ	İMP_ŞP Yürütücüsü Özdemir SÖNMEZ	İMP_KET Yürütücüsü Murat VEFKİOĞLU	İBB_KET Müdür Yrd. Aydın ÇAKMAK	İBB_ŞP Müdür Yrd. İhsan YILMAZ	
Stratejik Mekânsal Planlama-Tasarım İlişkisi	<p>TESPİT: Türkiye'de planlamanın ardıl süreçler olarak görülmesi ve kentsel tasarımın planlama sonrası devreye girmesi</p> <p>ÖNERİ: *Kentsel tasarım proje çalışmaları planlama süreci ile eşgüdümlü olarak başlatılması</p>	<p>TESPİT: Genel yaklaşım kentsel tasarımın planlama sonrasında devreye girmesi</p> <p>ÖNERİ: *Kentsel tasarım uygulanabilirliği sağlamada önemli bir araç olarak planlama ile eşgüdümlü ele alınması *Parsel bazında uygulamaların terk edilmesi, kentsel tasarım öngörüsü getirilmesi</p>	<p>TESPİT: Planlama-proje birlikteliğinin yeterince anlaşılıp kabul görmemesi, kentsel tasarımın planlama sonrası aşamalarda devreye girmesi -kentsel tasarım deneyimlerinin az olması</p> <p>ÖNERİ: *Planların uygulanabilir hale gelmesi için planla eşgüdümlü ele alınması *1/5000 master plan ölçeğinden itibaren kentsel tasarım ilkeleri ve yaklaşımlarının belirlenmesi *Katılım süreçlerinin tasarlanması</p>	<p>TESPİT: Kalıplaşmış kurumlar nezdinde henüz düzenleme projeleri olarak planlama sonrası ele alınmakta</p> <p>ÖNERİ: *Mekânsal planlama stratejileri kişi - kurumlar arası 'ortak paydaş' yaklaşımı içinde ele alınması</p>	<p>TESPİT: KTP, planlama sonrası ele alınan düzenleme projeleri olarak uygulanması</p> <p>ÖNERİ: *Geleneksel planlama anlayışı değişmesi, *Kentsel tasarım ince ayrıntısına dek planlama sürecinde yer alması *Kentli olma bilinci geliştirilmesi *Kentsel tasarım rehberleri hazırlanmalı, plana altlık olacak şekilde yönetmeliklerle ve fonlarla uygulama süreçleri desteklenmesi</p>	<p>TESPİT: Planın anayasa olarak kabulü ve kentsel tasarım projelerinin planlama sonrası ayrı ele alınması</p> <p>ÖNERİ: *Plana altlık olacak bir süreç olarak tasarlanması</p>	<p>*Planlama-tasarım süreçlerinin eşgüdümlü olması *Kentsel tasarımın planlama öncesinde plana altlık olarak ele alınması ve kentsel tasarım rehberleriyle denetlenmesi</p>
Türkiye'de Katılım Boyutu	*Sınırlı katılım	*Sembolik katılım	*Sınırlı katılım	*Sınırlı katılım	*Katılım az ya da hiç yok	*Katılım iyi düzeyde	*Sınırlı katılım
İMP'de Katılım Boyutu	*Katılım iyi düzeyde	*Katılım iyi düzeyde	*Katılım iyi düzeyde	*Katılım iyi düzeyde	*Katılım az ya da hiç yok	*Sınırlı katılım	*Katılım iyi düzeyde *Sınırlı katılım
İMP_Kuruluş Amaçları	*İstanbul'un planlama çalışmaları kapsamında sektörel analiz ve planları, eylem planlaması ve kentsel tasarım projeleri çalışmalarını eşgüdümlü olarak yapmak	*İstanbul'un planlaması ve stratejik kararlara dayanan kentsel tasarım proje çalışmaları yapmak	*İstanbul'un planlamasını yapmak *Kentsel tasarım proje çalışmalarını gerçekleştirmek	*İstanbul için vizyon ve misyon geliştirmek	*İstanbul'un planlamasını yapmak	*İstanbul'un planlamasını yapmak *Yarışmalar düzenleyerek kentsel dinamikleri harekete geçirmek	*İstanbul'un planlamasını yapmak *Kentsel tasarım proje çalışmalarını geliştirmek
İMP_Amacına Erişme Durumu	*Erişmemiştir.	*Erişmiştir.	*Erişmemiştir. Misyonunu yeterince yerine getirememiştir.	*Erişmemiştir.	*Erişmemiştir. Kentsel tasarım çalışmalarını da planlama sürecine eklenmemiştir.	*Erişmemiştir. İlk baştaki etkinliğini ve zenginliğini giderek kaybetmiştir.	*Erişmemiştir.
İMP_Yapısı	*Kurumsal kimliği ve yetkileri olmayan organizasyonel yapı *Akademisyenlerin, uzmanların, bürokratların, yerel ve merkezi yönetimin; STK 'lar için bir diyalog merkezi	*Kurumsal olmayan organizasyonel bir yapı *Hizmet ve istişare, diyalog mekanizması *Şeffaf planlama-katılım adına örnek bir yapı *Bilgi edinme ve danışmanlık hizmeti veren merkez *Bilimsel yöntemlere dayanan bir bilgi üretim merkezi	*Akademisyen, teknokrat, bürokratların bir araya geldiği ortak akıl platformu olarak ideal bir yapılanma	*Araştırmacı, akademik tabanlı, ancak özerk olmayan bir merkez	*Akademisyen, uzmanların çalıştığı merkez	*Danışmanlık hizmeti veren kurumsal niteliği olmayan bir yapı	*Kurumsal olmayan organizasyonel yapı *Danışmanlık ve diyalog merkezi
İMP'nin yükleneyeceği Misyon -Beklentiler	*İMP nin misyonunun gerçekleşmesi için bugünkü planlama anlayışı değişmeli *Planlama-tasarım süreçlerinde merkezi yönetimin katılımının, sahiplenmesinin ve desteğinin sağlanması	*Bürokratik yapı içerisine dâhil edilmeden organizasyonel yapısını korumalı *Düzenlemelerle plan yapma yetkisi verilmeli *İstanbul ve Türkiye için bir plan-proje merkezi olmalı *Plan çalışmalarında kentsel tasarım rehberleri hazırlanmalı *Estetik kurul oluşturulmalı *Çalışmalar halka benimsetilmeli *İmar kanunu yeniden düzenlenerek, proje uygulama yetki kullanımına netlik, müelliflik açısından yönetmeliklere değişiklik getirilmeli	*İstanbul için sürekliliği bir yapı olarak yeniden düzenlenmeli *Siyasetten bağımsız, teknik bir kurum olmalı *Esnek, organik ve informal yapıda devam etmeli *İMP'nin gerekliliği siyasi iradenin kararlarına bağlı olarak değişebilir, özerk yapısı geliştirilmeli	*Personel, donanım dengesi daha net kurulmalı *Kararlarda daha bağımsız olmalı *İstanbul için varlığı gerekli bir yapı *Proje çalışmalarında mülkiyet ve kamu haklarına çözüm getiren bir düzeye geliştirilmeli *Yenilikçi yapısı muhafaza edilmeli	*Özerk yapısı ve kurumsallığı geliştirilmeli *Kentsel tasarım rehberleriyle planlama denetlenmeli	*İBB'nin proje danışmanlığını yürüten yapısını korumalı	*Kurumsallaşma ve bürokratikleşme olmadan, siyaset yönünden ve kararlarında bağımsız; esnek, organik ve yenilikçi organizasyonel yapısının korunması ve geliştirilmesi; *İMP 'nin plan yapma yetkisi kazandırılarak sürekliliği ve özerk bir yapı haline gelmesi; *İMP'nin misyonunu gerçekleştirmesi için planlama teori ve pratiğinde; planlama yasa ve yönetmeliklerinde değişikliklere gidilmesi temel yaklaşımlardır.

* Denekler tarafından verilen yanıtların sıklığına göre sıralanmıştır. Kırmızı; en az 3 grubu kapsayan görüşleri Mavi; 3den az grubun dile getirdiği görüşleri tanımlamaktadır. 1 kez ifade edilen görüşler renk ile gösterilmemiştir.

EK C

	Anket Soruşturması Bulguları				Sözlü Görüşme Bulguları						Değerlendirme
	İMP		İBB		İMP			İBB			
	İMP_KET	İMP_A	İBB_KET	İBB_ŞP	Hüseyin Kaptan	İbrahim Baz	Murat Vefkioglu	Özdemir Sönmez	Aydın Çakmak	İhsan Yılmaz	
<i>Kentsel Tasarım Etkinlik Süreci</i>	●	●	●	●	●	●	●	●	●	○	●
<i>Türkiye’de Katılım Boyutu</i>	◐	◑	◐	◑	◐	◑	◐	◐	○	◑	◐
<i>İMP’de Katılım Boyutu</i>	◐	◑	◐	◑	◑	◑	◑	◑	○	◐	◑
<i>Amaçlarına Erişti mi?</i>	●	○	○	○	○	●	○	○	○	○	○

Şekil C.2: Değerlendirme matrisi

- Olumlu
- Olumsuz
- ◑ Katılım İyi düzeyde
- ◐ Sınırlı Katılım
- ◑ Sembolik Katılım

10.Ülkemizde Kentsel tasarım çalışmalarında katılım sizce hangi boyutlarda gerçekleşmektedir?

- a)Katılım yok
- b)Sembolik Katılım
- c)Sınırlı Katılım
- d)Katılım İyi düzeyde
- e)Tam Katılım (bildiğiniz bir örnek verebilir misiniz?)

f)Diğer _____

İMP BÜROSU 'NA YÖNELİK DEĞERLENDİRMELER (HAKKINDA GÖRÜŞLER)

11.İMP'yi nasıl tanımlarsınız?(birden fazla şık işaretlenebilir)

- a)proje ofisi
- b)Şirket
- c)Mekân
- d)Danışma merkezi
- e)Çok amaçlı organizasyon birimi
- f) Planlama ofisi
- g) İ.B.Belediyesinin bir birimi
- h) Özerk proje-planlama ofisi
- i) Yarı özerk proje-planlama ofisi
- j)Diğer _____

12.İMP'nin kuruluş amacı sizce nedir? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- a)1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nı yapmak
- b)Kentsel tasarım Projeleri üretmek
- c)Kentsel tasarım Yarışmaları düzenlemek (açmak)
- d)İstanbul'un güncel sorunlarına ilişkin bilimsel analiz, değerlendirme,(raporlama) çalışmalarını yapmak
- e)Ulusal-Uluslar arası atölyeler düzenlemek
- f)İstanbul Büyükşehir Belediye'sine danışmanlık yapmak
- g)Bilmiyorum
- h)Diğer _____

13.Sizce amacına erişmiş midir veya erişme sürecinde midir?

- a)Evet.Çünkü _____
- b)Hayır,değildir.Çünkü _____

14.İMP'nin başarılı/başarısız olduğu noktalar sizce nelerdir? Neden?

- a)_____açılardan**başarılı**;
çünkü _____
- b)_____açılardan **başarısız**;
çünkü _____

15.İMP ‘deki kentsel tasarım proje üretim süreçlerini katılım yönünden nasıl değerlendirirsiniz?

- a) Tam Katılım
- b) Katılım İyi düzeyde
- c) Sınırlı Katılım
- d) Sembolik Katılım
- e) Katılım yok
- f) Diğer _____

16. Yanıtınız a,b,c veya d şıklarından biri ise, katılım hangi aktörlerle sağlanmıştır? Açıklayınız?

(birden fazla şık işaretlenebilir)

a) Uzlaştırıcı/Arabulucu _____

b) Yerel Yönetim _____

c) Merkezi Yönetim _____

d) Sivil Toplum Örgütleri _____

e) Meslek Odaları _____

f) Üniversiteler _____

g) Yüklenici/Müteahhit _____

h) Diğer _____

17. Yanıtınız a,b,c veya d şıklarından biri ise; nasıl bir katılım modeli uygulanmıştır? (birden fazla şık işaretlenebilir)

a) Proje ile birlikte katılım süreçleri de tasarlandı.

b) Paydaşların proje sürecine davetli katılımı sağlandı.

c) Atölyeler düzenlenerek, proje üretim sürecine katılım sağlandı

Diğer _____

18.İMP ‘nin geleceği hakkındaki görüşleriniz...

EK D

-2. düzey anket soruları-

İMP-KENTSEL TASARIM PROJELERİ ÖZELİNDE İNCELEME

AÇIKLAMA:

* Anket Soruşturmasının 2. Düzeyi; Kentsel tasarım Grubu'nda halen görev yapan ya da görev yapmış grup üyeleri ile her proje bazında detaylı bilgi ve görüş almak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında aşağıda sıralanan 2005 ve 2010 yılları arasında İMP-Kentsel Tasarım Grubu tarafından üretilen projelerden görev aldıklarınızı işaretlemeniz ve soruları yanıtlamanız beklenmektedir.

*Her görev aldığınız proje için ayrı bir form verilecektir.

KENTSEL TASARIM PROJELERİ 2005-2010

- Zeytinburnu Kentsel Dönüşüm Projesi
- K.çekmece-Ayazma Kentsel Dönüşüm Projesi
- K.çekmece-Yarımburgaz Kentsel Dönüşüm Projesi
- Büyükdere Caddesi Sanayiden Hizmet Alanlarına Dönüşüm Projesi
- Tuzla-Aydınlı Kentsel Dönüşüm Projesi
- K.çekmece-A.Şehir-G.Tepe-Ş.Tepe Kentsel Dönüşüm Projesi
- K.çekmece-Kayabaşı Kentsel Dönüşüm Projesi
- Havaalanı Aksı Sanayiden Hizmet Alanlarına Dönüşüm Projesi
- Kâğıthane-Altmerkez Kentsel Tasarım Projesi
- Bayrampaşa-Merkez Kentsel Dönüşüm Projesi.
- Harbiye Kongre Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi
- Hadımköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi
- Fatih Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi
- K.Çekmece Deprem Odaklı Kentsel Dönüşüm Projesi
- Kayabaşı Kentsel Tasarım Projesi(Bina Tipolojileri çalışması)
- Kâğıthane_Cendere Vadisi Kentsel Tasarım Projesi

(Projenin Adı: _____
_____)

1. İMP Kentsel Tasarım Grubu, proje sürecinde nasıl bir örgütlenme geliştirdi? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- a) Proje Lideri belirlendi.
- b) İş bölümü yapıldı.
- c) Bireysel çalışmalar yapıldı, içlerinden alternatifler seçildi.
- d) Farklı disiplinlerden gelen kişilerin yer aldığı bir ekip kuruldu.
- e) Akademik Danışmanlarla çalışıldı.
- f) Profesyonel Danışmanlık alındı.
- g) İMP 'deki ilgili diğer gruplarla eşgüdümlü çalışıldı.
- h) Diğer _____

2. Proje de nasıl bir katılım modeli uygulandı? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- a) Proje ile birlikte katılım süreçleri de tasarlandı.
- b) Paydaşların proje sürecine davetli katılımı sağlandı.
- c) Atölyeler düzenlenerek, proje üretim sürecine katılım sağlandı.
- d) Diğer _____

4. Projenin teslim süresi ne kadardı?

- a) 0-6 ay
- b) 12 ay
- c) 18 ay
- d) 18 aydan fazla
- e) Diğer _____

5. Proje kaç aşamalı olarak üretildi?

- a) Ön/Avan/Uygulama Proje
- b) Ön/Avan Proje
- c) Fikir Projesi
- d) Diğer _____

6. Hazırlanmış bir şartnameye göre mi proje yürütüldü?

- a) Evet;
- b) Hayır

7. Katılım toplantıları ne sıklıkla yapıldı?

- a) Ayda 1 kez
- b) Ayda 2 kez
- c) Her Hafta
- d) Düzensiz/değişken
- e) Diğer _____

8. Katılım aktörleri kimlerden oluştu? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- a) İBB'nin ilgili birimleri
- b) İMP Kentsel Tasarım Grubu
- c) İMP'nin ilgili diğer grupları
- d) İlçe Belediyesi
- e) Danışmanlar
- f) STK'lar
- g) Diğer _____

9. Katılım toplantılarında tutanak hazırlandı mı?

- a) Evet
- b) Hayır

10. Proje tamamlandı mı? Yanıtınız hayır ise; proje hangi aşamada ve neden durdu?

a) Evet.

b) Hayır. _____

11. Proje çalışmasının güçlü, zayıf yanlarının; başarı ya da başarısız yönlerinin tartışıldığı değerlendirme ve sonuç toplantıları yapıldı mı?

a) Evet

b) Hayır

12. Projeyi katılım süreçleri açısından, sizce başarılı ya da başarısız bulduğunuz yanları nelerdir? Neden?

a) _____

açılardan **başarılı**;

çünkü _____

b) _____

açılardan **başarısız**;

çünkü _____

13. Grup algısı ve içsel süreçler açısından projenin başarı düzeyini etkileyen faktörler sizce nelerdir?

PROJENİN BAŞARI DÜZEYİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	OLUMLU	OLUMSUZ
a) İMP içindeki mekan olanakları		
b) Grup içi toplantıların yapılması		
c) Bireysel ifadenin güçlü olması		
d) Grup işi uzlaşmanın kolaylığı		
e) Grubun ortak sosyal aktivitelerde bulunması		
f) Teknik donanıma erişim		
g) Proje ile ilgili verilere erişim		
h) Diğer _____ _____		

ZAMAN AYIRDIĞINIZ VE KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER

EK D

-Sözlü görüşme (mülakat) soruları-

1. Kentsel tasarım, (kavramsal olarak ve uygulama düzeyinde) planlama ile ilgilenen ve yetkili kurum kuruluşlarda nasıl algılanmaktadır?
2. Kentsel Tasarım çalışmaları sizce Kentsel Planlama sürecinin hangi aşamasında daha etkin olmaktadır ve olmalıdır?(imar planları ve kentsel tasarım projeleri ilişkisi nasıl ?)
3. Ülkemizde Kentsel tasarım çalışmalarında katılım sizce hangi boyutlarda gerçekleşmektedir?
4. Katılımın iyi düzeyde ya da tam gerçekleştiği koşulların sağlandığı, bildiğiniz bir örnek verebilir misiniz?
5. İMP'yi nasıl bir yapılanmadır?
6. İMP'nin kuruluş amacı sizce nedir?
7. Sizce amacına erişmiş midir veya erişme sürecinde midir?
8. İMP 'deki proje üretim süreçlerini (kentsel tasarım ve planlama çalışmaları) katılım yönünden nasıl değerlendirirsiniz? İMP'nin katılım açısından geliştirdiği ilkeler?)
9. Tam/sınırlı/sembolik katılımın sağlandığı durumlarda hangi aktörlerle bir araya gelinmiştir?
10. Plan ve proje yapım süreçlerinde katılım modelleri de geliştiriliyor/tasarlanıyor mu?
11. İMP 'nin geleceği hakkındaki görüşleriniz

...

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : İsmet ESGİN ZORLU

Doğum Yeri ve Tarihi : İstanbul - 1983

Lisans Öğrenimi : ODTÜ- Şehir ve Bölge Planlama Böl. – 2006

Yayın Listesi :

- Demirtaş, Y., **Esgin, İ.** (2006). Bir Kentsel Yenileme Deneyimi: Barcelona, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları, Planlama Dergisi, 2006/2, Ankara.
- **Esgin, İ.**, Tanrıkulu, M., Celep, S., Özaydınlık, T. (2005). Kentleri Tasarlamak, 5 Düyü, 1 Kent`-Barcelona, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları, Planlama Dergisi, 2005/3, Ankara.